

16255
GH. ZAGORIȚ

17496

Târguri și Orașe

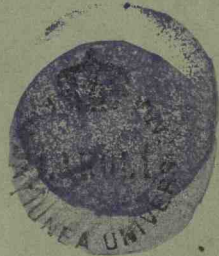
ÎN TRE

Buzău, Târgoviște și București

TÂRGURI EXISTENTE: PLOIEȘTII, VĂLENII, CÂMPINA, FILIPEȘTII,
URLAȚII, URZICENII, MIZILUL.

TÂRGURI DISPARUTE: TÂRGȘORUL, GHERGHIȚA, MĂGURENII,
GĂGENII, SLIVINA NOUĂ, BUCOVUL.

*Cu opt hărți, între care două colorate, executate de
locotenentul Constantin Zagoriț, dela Școala Superioară de Războiu.*

BUCUREȘTI

—
TIPOGRAFIA NICOLAE STROILĂ

1915

GH. ZAGORIȚ

Inv. 17496.

Târguri și Orașe

ÎN TRE

Buzău, Târgoviște și București

B326174

TÂRGURI EXISTENTE: PLOIEȘTII, VĂLENII, CÂMPINA, FILIPEȘTII, URLAȚII, URZICENII, MIZILUL.

TÂRGURI DISPARUTE: TÂRGȘORUL, GHERGHIȚA, MĂGURENII. GĂ-GENII, SLIVINA NOUĂ, BUCOVUL.

Cu opt hărți, între care două colorate, executate de locotenentul Constantin Zagoriț, dela Școala Superioară de Războiu.

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA „LUPTA“, NICOLAE STROILĂ

113 — CALEA VICTORIEI — 113

1915

23172

19.81

(600 i)

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI

COTA

17 496

CONTROL 1953

PC 85/06

TIRADA NO

1956

961

B.C.U. Bucuresti

C23172

CUVÂNT ÎNAINTE

Cartea de față poate fi socotită drept introducere la istoria specială a orașului Ploiești.

Căci, deși am urmărit într'însa dezvoltarea tuturor târgurilor, ce s'au ivit între Buzău, Târgoviște și București, din timpul primilor voievozi ai țării până azi, totuși preocuparea noastră statornică a fost de a înfățișa ridicarea, din mijlocul acestor târguri, a orașului Ploiești. Fazele dezvoltării acestui oraș și condițiunile economice și geografice, ce au determinat aceste faze, au fost definite de noi cu precisiune. Am pus astfel o temelie sigură pentru istoria orașului.

Mai târziu vom încerca să înfățișem și viața istorică internă a acestui oraș: creșterea hotarelor lui, compoziția și stratificarea populației, dezvoltarea culturală, modernizarea orașului și prefacerea moravurilor.

Acest studiu nu are numai o însemnătate locală, și este de sperat că nu va trezi numai un interes local. Căci dezvoltarea multor orașe ale țării se aseamănă cu a celor studiate de noi, și până azi trecutul nici unuia din ele nu a fost desvăluit, după cuviință, de cineva.

Când am studiat și am scris nu m'am gândit numai să satisfac dorința celor ce vor să știe cum era lumea înainte vreme și să trezesc, prin evocarea trecutului, iubirea pentru prezent, ci gândul meu a fost de a deștepta interesul public pentru problemele vieții orașelor, probleme ce sunt azi apnagiul unei mici minorități.

Indemnul de a scrie mi-a venit dela d. S. Mehedinți, profesor universitar, căruia trebuie să-i mulțumesc nu numai pentru binevoitorul interes cu care a urmărit cercetările mele, ci și pentru lărga ospitalitate ce a dat studiului meu în „Anuarul de Geografie și Antropogeografie“ al Universității din București, făcând astfel cu puțință și apariția lui în volum aparte.

Sunt dator de asemenea să mulțumesc d-lui Niculescu, arhivarul Primăriei din Ploiești, pentru înlesnirile ce mi-a făcut în timpul când studiam în acea arhivă, precum și d-lui St. Nicolaescu, care mi-a atras atențiunea asupra documentelor din Condiția Brâncovenească No. 267, dela Arhivele Statului din București.

7 Mai, 1915.

GH. ZAGORIȚ

Evoluția istorică a târgurilor și orașelor dintre Buzău, Târgoviște și București

INTRODUCERE

Ploieștii, cel mai de seamă oraș din regiunea muntoasă a Țării-Românești, nu se numără între târgurile și orașele cele vechi ale țării, precum se numără Brăila, Câmpu-Lungul, Târgoviștea sau Bucureștii. Pentru prima oară începe să se vorbească de un târg și orașel cu acest nume abia spre sfârșitul domniei lui Mihai-Viteazul, în anul 1599, când este arătat ca loc unde acest domn și-a pregătit și de unde a pornit armatele cu care a cucerit Ardealul.

Mai înainte de Mihai-Viteazul Ploieștii erau un sat ca oricare altul și tradiția știe să spue de timpuri când el avea numai șapte case, neștiute de lume, ascunse la o margine de pădure. Căci pădurile acopereau înainte vreme mult mai multă întindere de loc, decât azi, în câmpia prahoveană.

Pe atunci bogatul ținut dintre Buzău și Târgoviște avea două orașe mari, nu unul ca azi, amândouă așezate în apropierea râului Prahova: Târgșorul și Gherghița. Amândouă, mai ales Târgșorul,

au fost, în vremea lor, între orașele de atunci ale țării, mai vestite la ai noștri și la streini decât este vestit între cele de azi Ploieștii.

După anul 1600, când începe dezvoltarea sa târgul Ploieștilor, încep să scadă și orașele cele vechi, mai întâi Târgșorul, apoi Gherghița.

Încă înainte de anul 1700, la mai puțin de 100 de ani după întemeierea târgului Ploieștilor, toată viața comercială a Târgșorului se trăsese în Ploiești. Iar azi, după o dezvoltare de 300 ani, Ploieștii au dobândit acelaș loc, între orașele țării, pe care-l avusese odinioară Târgșorul: este al treilea oraș al Țării-Românești după capitala București și după Brăila, cu o populație de 56.594 suflete, pe când Târgșorul a rămas un cătun tot atât de oropsit cum fusese satul Ploiești înainte de 1600.

Odată cu Târgșorul, și mai ales după anul 1700, începe să scadă și Gherghița. Azi în partea de miază-noapte a regiunii unde strălucea odinioară vechiul târg înflorește Mizilul. Precum Ploieștii sunt adevăratul urmaș al Târgșorului, tot astfel Mizilul, târg nu mai vechiu de 100 ani, este adevăratul urmaș al Gherghiței. Din Gherghița n'a mai rămas azi, ca și din Târgșor, decât un sat, care-i păstrează numele.

Atât în timpul decadenței celor două vechi târguri, cât și în urmă, s'au ivit, în jurul lor, multe alte târguri și târgușoare, ce s'au luptat pentru înțâțetate cu cele două târguri vechi deoparte, și cu Ploieștii și Mizilul de altă parte. Ploieștii au înghițit

sau au împedecat de a se desvolta pe multe din ele.

Așa au dispărut pe rând târgurile dela Măgureni, dela Găgeni, dela Slivina Nouă și dela Bucov, iar plănuitul târg al Bărcăneștilor nici n'a apucat să vadă lumina soarelui. Pe alte târguri, ca Filipeștii, Urlații și mai depărtații Urziceni, Ploieștii și Mizilul le-au împedecat să se mărească și să devină orașe.

Obiectul lucrării de față este de a urmări, în dezvoltarea lor, toate aceste târguri și altele din vecinătatea lor, ca Vălenii-de-Munte și Câmpina, și de a arăta cum s'a dat lupta economică dintre ele.

În toate fazele acestei lupte, pământul, cu felurimea mijloacelor pe care le pune la dispoziție vieții omenești, s'a exprimat cu atâta putere, hotărând rezultatul, încât se poate zice că istoria dezvoltării târgurilor, ce cad în sfera cercetării noastre, este, în ultimă analiză, un produs al condițiunilor geografice. De aceea, la sfârșitul lucrării, voi căuta să pun concludsiunile cercetării istorice în lumina geografiei.

I. Orașul Târgșor

1. *Introducere.* — Târgurile sunt de obicei organe ale bogăției țării și viața lor atârnă de această bogăție. Ele se nasc nu atunci când voesc conducătorii politici, ci când locuitorii unei regiuni încep să simtă nevoia de a desface ceeace produc și de a cumpăra produse sau mărfuri trebuincioase gospodăriei și traiului lor zilnic.

Către anul 1600, când Mihai-Viteazul a întemeiat

târgul Ploieștilor în gura Teleajenului, la poalele dealurilor cu vii, se împlineau aproape patru veacuri de când pogorâseră de peste plaiuri și se înmulțiseră descălecătorii români în aceste părți. Căci natura a revărsat cu mână largă daruri atrăgătoare în locurile peste care își resfiră apele lor Teleajenul și Prahova.

Jos câmpii mănoase, cu păduri vechi, cu isvoare săltând din toate colțurile. La mijloc dealuri, în care pomii roditori cresc amestecați printre arborii pădurilor, în care pământul neobosit de mii de ani hrănește vița și în care livezile au prins mușchiul vechimei, ca o rugină. Sus munți de piatră, pe care negura de păduri de brad reazimă deasupra bogăția de mătase a pășunilor cu stâni nenumărate pe goluri.

Aici pământul milostiv a scos la 'ndemâna omului bunătățile adâncurilor sale: steiul de sare, bătut de ploi și amestecat cu pământ, ese la lumina zilei printre prunii livezilor și păcura fântânește în multe locuri ca și apa.

Și aceste binecuvântări ale cerului nu sânt aruncate la o margine neștiută de oameni și uitată de Dumnezeu, ci la o mare răscruce de drumuri. Căci aci se încrucișează mari drumuri ce vin de peste munte, cu drumul care străbate țara dealungul pe sub dealuri.

Se putea oare să rămâe, veacuri dearândul, fără târg o asemenea parte de loc și să aștepte înțelepciunea și mila unui domn care să'i dăruiască unul?

2. *Inceputurile Târgșorului.*— Locuitorii orașu-

lui Ploiești au păstrat până azi din gură în gură amintirea că orașul Ploiești, înainte de a fi pe locul unde se află acum, se găsea la zece klm. depărtare spre apus, pe locul satului Târgșorul Vechiu. Ei spun că locuitorii și negustorii din Târgșor s'au tras pe încetul în Ploiești, unde au făcut un oraș cu alt nume, după numele locului. «A fost orașul la Târgșor până nu să împământenise Ploieștii. Dar cu vremea s'a spart acolo și lumea a fugit aici. Mai 'nainte de asta la Ploiești nu erau decât șapte case într'o pădure¹.»

În adevăr istoria cunoaște până în domnia lui Mihai Viteazul, când încep Ploieștii, și câteva vreme după aceea, alt târg și oraș mare, în aceste părți, numit Târgșorul.

Pentru prima dată găsim numele acestui oraș în

1. Eu am auzit această tradiție dela bătrânul Gh. Stoica din mah. sf. Ioan (de 95 ani), dela Ghiță Săndulescu, din mah. sf. Spiridon, dela dascălul bis. sf. Pantelimon și dela preotul bisericii sf. Troiță. Ea a fost culeasă și publicată la 1880 de I. C. Gârleanu, *Statistica urbei Ploiești*, Ploiești 1880, p. 12-13, în forma următoare: „In vechime urba principală a județului Prahova era Târgșor, a cărui ruini se mai văd și astăzi prin dărămăturile bisericilor și cimitirelor, unde există în ruine și o mănăstire cu acelaș nume. Ruinele acestei vechi urbe a provenit numai dela era domnilor fanarioți, care, desființând cetele armate române, au căutat să subjuge cu totul pe acești liberi și bravi luptători, aflați pe pământuri libere, reducându-i la starea de clăcași, prin dăruirea pământului lor către un fanariot, făcut boer, anume banul Ianache Moruz. Cea mai mare parte din acești locuitori au fost siliți să emigreze în micul târguleț Ploieștii, ce se însemna în vechime mai mult printr'o biserică domnească (sf. Apostoli), ridicată de Matei Basarab, cam pela anul 1640, în apropiere de apa Dâmbului. Există și acum în Ploiești oameni înaintați în etate, fii ai celor din urmă cetățeni emigrați dela Târgșor la Ploiești“.

privilegiul dat de Mircea cel Bătrân, la 1413, negustorilor din Brașov, de a face negoț nesupărați în târgurile țării noastre¹. Numele lui era încă pe atunci Târgșor, nu Târgușor, iar locuitorii lui se chemau Târgșoreani². El e numit uneori Târgul Nou³, ceea ce arată că fusese atunci de curând întemeiat, poate de Mircea cel Bătrân însuși, care domnea încă dela 1386.

Atât în privilegiul lui Mircea, cât și în privilegiile voevozilor următori: Radul Chelul și Dan II, din 1421, 1424 și 1431, Târgșorul este pus între marile târguri ale vremii: București, Brăila și Târgoviște⁴.

Era, ca și acestea, un târg al voevodului⁵. Era adecă așezat pe o moșie ce fusese mai înainte proprietate a casei domnitoare și pe care dintre domni Mircea cel Bătrân, pe cât se pare, o dăruise negustorilor și orașenilor locuitori ai târgului, pentru îndestularea nevoilor de lemne, de pășune și de semănături. Era o sfoară de moșie, lată pe unele locuri de 4000 stânjeni, pe alte locuri numai de o mie, care mergea din malul Prahovei, din dreptul Măneștilor, până în drumul Domnișorului⁶, hotarul

1. I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească*, Buc. 1905, p. 36—38 și p. 3—6.

2. Vezi trimiterile din nota 4: Trăgșor, Trăgșoreani.

3. I. Bogdan, o. c., p. 26: „in Traxor, videlicet in Novo Foro“. Acest nume îl poartă Târgșorul începând cu anul 1413 (Vezi Idem, p. 37).

4. I. Bogdan, o. c., p. 12, 17, 23, 26, 34, 38.

5. E numit astfel mai întâi la 1431. I. Bogdan, o. c., p. 38—39.

6. Prima hotărnicie a acestei moșii, pe care o cunoaștem, a fost făcută la 1700 Novembre 12, din porunca lui Constantin Brâncoveanu.

de azi al moșiei orașului Ploiești, care drum o despărțea de ocinele pe care le aveau Băicoienii lângă satul Ploiești. Moșia avea în lungime 11 kilometrii.

care a despărțit a patra parte din ea, și adevă o fâșie dealungul hotarului despre miază-noapte, pentru a o dăruii mănăstirei Târgșor, înființată la 1671 de Antonie Voevod. Hotarnicii lui Brâncoveanu au tras cinci trăsură deacurmezișul moșiei, începând din Prahova: „Și s'au aflat la capul moșiei dăspre Prahova: den hotarul Stănceștilor din jos până în hotarul din sus al Stoineascăi, stânjeni 1000. Tras-am și al doilea trăsură, pă la movila cu roata, și s'au aflat stânjeni 1335. Tras-am și a treia parte, den hotarul Cârștii vistierul, din Crăiască din jos, prin mijlocul moșiei, pă drumul Brașovului (ce străbatea orașul Târgșor și mergea la trecătoarea Prahovei), până în hotarul den sus al Stoineascăi: s'au aflat stânjeni 4000. Tras-am și pre din sus de Crângul lui Bot[și s'au aflat stânjeni 2800. Tras-am și pre la capul moșii despre Ploiești: den hotarul Tătăranilor, pă drumul Domnișorului, până în hotarul de sus al Păuleștilor și s'au aflat stânjeni 3100. Această moșie iaste pă une locuri mai lată, pă alte locuri mai îngustă: pentru aceasta o am tras pen 5 locuri, împreună cu toți Târșoreanii“ (*Condica Brâncovenească* No. 267 la Arhivele Statului, f. 776). Lățimile date de această hotarnică nu pot fi reconstituite, deoarece mare parte din numirile topografice, citate în ea, au dispărut. Forma moșiei, proiectată în harta alăturată, este a moșiei Târgșorul Vechi, de azi, după hotărnicia tipărită la 1879 sub titlul *Actu de alegere a otarelor moșiei Târgșor* de C. N. Râmniceanu, Buc. 1879 (comunicată mie de d-l Paul P. Pașu din Ploiești). Ea corespunde, grosso modo, cu hotarnica dela 1700, întrucât este la capul despre Prahova, unde vechea hotărnicie arată lățimea 1000 și 1335 stânjeni, întreit și împătrit măf îngustă decât la mijloc și la capul despre Ploiești, unde vechea hotarnică arată lățimea 4000, 2800 și 3100 stânjeni. Pentru a reface moșia Târgșorului dinainte de 1700 trebuie adăogată pe harta noastră o fâșie în partea de miază-noapte, având, pe toată întinderea, $\frac{1}{4}$ din lățimea moșiei reprezentată pe hartă. Această fâșie, împreună cu moșia Stoineasca, care venea dela Prahova până în dreptul mijlocului moșiei Târgșor (*Condica* citată, f. 777—778) și care a fost cumpărată de m-rea Târgșor la 1723, Maiu 20, și împreună poate și cu alte trupuri, formează azi moșia Târgșorul Nou a Eforiei.—Mențiuni despre moșia Târgșorenilor la 1685 și 1752 în Șt. D. Greceanu, *Viața lui Const. Brâncoveanu, de Radul Logofăt Greceanu*, Buc. 1906, p. 349—350 și 335.

Pe toată lungimea ea era acoperită de păduri și crânguri, cu poene în care lesne te-ai fi rătăcit și cu câteva locuri sparte pentru arătură, mai ales împrejurul vetrei târgului¹.

În schimbul darului dela început al moșiei, oameni domnești luau, la intrarea în târg a carelor cu mărfuri, fie venite din țară, fie de peste hotare, de la Brașov sau din alte părți, o vamă în bani dela fiecare fel de marfă, care vamă făcea parte din veniturile cămării domnești.

Privilegiile comerciale date de domni Brașovenilor arată câtă vamă se lua și la Târgșor, pentru domn, dela fiecare fel de marfă adusă de ei în țară.

Incolo orașul, care purta numele că este al domnului, își avea organizarea autonomă, obicinuită la orașele noastre de atunci: în frunte cu «județi» aleși în fiecare an dintre orășeni, cârmuind cu ajutorul a 12 fruntași, care se numeau, când se adunau în sfat, «pârgari²», adecă cetățeni, dela cuvântul german «Bürger», cetățean.

3. *Perioada de înflorire a Târgșorului.* — Târgșorul era, la început, pela 1400, cum îl arată numele, un târg mic și de curând făcut. Nu se născuse

1. Acolo sânt părțile cele mai despădurite pe harta austriacă dela 1790. Spre răsărit erau brancioage (locuri pietroase), ce și azi se ară cu greu.

2. I. Bogdan, o. c., p. 309, anul 1530: Fostul județ de Târgșor Cârstea și Gostilă și ceilalți județi și pârgari scriu județului Brașovului despre Radu din Râhov (la Sud-Est de Ploești), pe care-l închiseseră pe nedrept, pentru un cal cumoărat dela Stoica vornicul în mijlocul târgului. Martori județii Cârstea, Oană, Gostilă și tot orașul.

dintr'un sat și nici nu crescuse sub ocrotirea vreunei cetăți ca Târgoviștea sau Bucureștii, ci fusese dela început, cum spune numele său, târg, descălecat și botezat de ai noștrii¹. Dar, deși nou și mic, el ajunsese repede la o mare însemnătate.

În socotelile orașului Brașov dintre anii 1500—1550 sânt trecute vre-o 200 nume de neguțători și locuitori din Târgșor, ce aveau pe atunci afaceri cu marele oraș săsesc, mai ales aducând marfă de acolo.

Judecând după datele păstrate în aceste socoteli, Târgșorul stătea la începutul secolului XVI, prin afacerile sale, alături de Târgoviște și București, pe care uneori le lăsa în urmă. Istoricul Ionescu Gion, calculând aceste date pentru anii, luați întâmplător, 1529—1530, a arătat că, între toate orașele Țării Românești, Târgșorul dădea cel mai mare număr de negustori ce importau marfă din Brașov. În adevăr în cursul acestor doi ani Gion găsește că au adus marfă din Brașov «15 neguțători din Târgșor, 13 din București, 10 din Târgoviște, 9 din Câmpu-Lung, 9 din Gherghița, 8 din Buzău, 8 din Râmnic, 7 din Pitești, 5 din Brăila, 3 din Curtea-de-Argeș, 2 din Orașul Floci, 1 din Suceava și 1 din Câmpina²».

1. Târgoviște, capitala de mai târziu a țării, înseamnă târg, piață, dar numele ei e de formațiune slavă: trăgoviște = forum. Numele de Novum Forum pentru Târgșor poate să fi fost dat pentru a-l deosebi de Târgoviște, târg mai vechi. Numele apropie prin origine Târgoviștea de Târgșor și o cercetare a condițiilor lor de naștere și dezvoltare ar arăta că între ele sânt și alte puncte comune.

2. G. I. Ionescu Gion, *Din istoria și comerțul Brașovului în sec. XVI*, Buc. 1894, p. 6.

Târșoreni trecuți în listele brașovene poartă numele cele mai străni. Numele unora sună german: Bolman, Buloman. Alte nume sună ca cele apusene: Valentinus Doleator, Francilla. Iar altele dovedesc locuitori de origine slavă: Calce, Ivan. Cele mai multe însă sânt românești neaoșe: Albul Albaș, Baldovin Stan Cocoș, Crețul, Dragul, Ficior, Hrizea, Lupșa, Micul, Miercan, Mihai, Mihnea, Mușat, Neagul, Radu Negru, Nicoară, Oprea, Preda, Stroe, Șerbu, Tudoran Urzescu, Ursu¹.

Și după numărul și după numele Târșorenilor, care mergeau să aducă marfă din Brașov, se vede că Târșorul avea pe la 1500, populație multă și împetrișată. Insemnătatea comercială avusese de rezultat o îngrămădire de populație, de toate neamurile, caracteristică centrelor urbane.

Paralel cu această îngrămădire de populație marginile orașului se întinseseră și ele. Azi urmele de ruine ale vechiului oraș, peste care se seamănă și se seceră în toată voia, acoper o mare întindere de câmp.

Puțuri, ce mai nainte fuseseră în lăuntru mahala-
lelor, au rămas azi în pădurea crescută din lăstarul
îndărătnic. În mijlocul risipiturilor de case și gropilor
de pivnițe, au rămas în picioare zidurile părăsite a
două vechi biserici, una deoparte, alta de cealaltă
parte a gârlei². În apropierea lor se ridică, teafără

1. *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, 1886—1896, vol. I—III, mai ales indicele, care pentru orașe sânt adevărate registre de nume.

2. Amândouă din sec. XVI. Cf. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, I, p. 4.

încă, mănăstirea zidită la 1671 de Antonie Vodă, închisă între ziduri de cetățue. În alte câteva locuri se cunosc temelii de biserici înguste, cum sunt, lângă drum, temeliiile de bolovani ale Bisericei Albe, de unde am ridicat piatra de mormânt a ctitorului Tudoran postelnicul, din vremea lui Pătrașco Voevod, tatăl lui Mihai Viteazul.

Târgșorul era, cum se vede din situația ruinelor și din alăturarea cu hărțile vechi, grămădit, ca o setoasă vietate, pe patru izvoare puternice¹, a căror scurgere la vale forma o gărlă întreagă cu multe mori, ce străbătea orașul prin mijloc în partea lui de miazăzi. Acte de vânzare de proprietăți din Târgșor în secolul XVII arată înlăuntrul orașului un loc cu «fântâni» (= izvoare), un «heleșteu», «gârla» cu «punțile» ei, «grădini» cu pomi, petice de vie și chiar «livezi cu pomet» în toată regula. De obicei casele destinate negoțului aveau dedesupt «pivniță de piatră»².

Masa ruinelor se găsește pe coada izvoarelor. Dar orașul se întinsese, prin mahalalele sale mărginașe, cu obiceiul respirării caselor prin grădini și printre maidane fără hotare, în jos pe gărlă, până departe

1. Expresiv este reprezentată așezarea Târgșorului la izvoare pe harta austriacă dela 1790. Cf. și descrierile lui Bauer și Sulzer. După harta austriacă s'au reprezentat izvoarele față de ruini în harta aci alăturată.

2. *Condica Brâncovenească* No. 267, la Arhivele Statului, f. 778-782. Din aceste documente se mai poate deduce, cu privire la topografia orașului, că o uliță mergea dealungul gărlei. În unele se determină locurile astfel: „den uliță pân' în gărlă“, sau „den uliță pân' în heleșteu“

la Negoești și până la Popești. În amândouă malurile gârlei, la vale, se văd, pe toată întinderea până la aceste sate, semne de vechi zidiri.

În timpii de înflorire orașul se unea prin marginile sale cu Negoeștii și cu Popeștii, părând o singură așezare. Așa se explică pentru ce în sec. XVII boerilor «ot Negoești» și «ot Popești» li se zice în același timp «ot Târgșor». Antonie Vodă (1669-1672) înainte de a lua domnia țării, purtase deopotrivă numele de Antonie din Negoești, Antonie din Târgșor și Antonie din Popești. Antonie din Popești îl numesc ca domn și cronicarii. Pretendentul dela începutul sec. XVII jupan Mihai ot Târgșor era numit tot atât de des Mihai ot Negoești¹. Atât era de întinsă vatra orașului Târgșor. El eșise la miazăzi afară din moșia pe care voievozii i-o dăduseră să o stăpânească. Azi plugul tae cu ușurință, fără să bolidorască, în locurile unde altă dată au fost biserici, prăvălii, pivnițe și case.

După mutarea capitalei la București, drumul cel mare de negoț al Brașovului care venea și pe valea Prahovei și pe a Teleajenului, trecea prin Târgșor pentru a merge spre capitala țării, tot astfel după cum azi căile ferate ce vin dela Predeal și dela Văleni, se unesc la Ploești, pentruca de aci să meargă la

1. Șt. D. Greceanu, o. c., p. 352: „Acești boeri se numeau încă prin sec. XVI—XVII ot Târgșor și ot Negoești“. Pentru numele lui Antonie vezi Idem, p. 335, 339, 350. Pentru pretendentul Mihai p. 329—330.

legată gârlei!

see 17 după pag. 48

trei trăsurî: «una a lui sărdarul Barbu, era calească; (alta) a lui Hagi Vasile, care era o căruță cu preș de păr de capră. Apoi mai în urmă, pe la anul 1827, și-a făcut și Nicolăița Pițurea o căruță de modă»¹.

Cea dintâi împrejurare, care, la începutul secolului XIX, face cu puțință marea dezvoltare a orașului spre forma lui de azi, este dispariția completă în acest timp a vechiului oraș Gherghița.

IV. Orașul Gherghița

1. *Timpul de înflorire*.—La marginea sud-estică a județului Prahova de azi, la 30 klm. departe de Târgșor și la 25 de Ploiești, pe malul drept al Prahovei, înflorea, în județul Ilfov pe vremuri, încă din cele mai vechi timpuri ale principatului, un oraș cu numele Gherghița. Azi pe locul lui nu mai e decât un sat, care păstrează numele cel vechiu.

Dintru'nceput, pe locul unui sat cu nume femeesc, se întemeiease un târg, care încă la anul 1431 se număra între cele mai de seamă ale țării², și din care a eșit repede un mare oraș al ei. Era, în marginea regiunii păduroase și la adăpostul râurilor Prahova și Ialomița, cel mai însemnat centru orășenesc al părților răsăritene ale țării, dacă lăsăm la oparte porturile dunărene. Era o piață de desfacere a mărfurilor apusene,

1. Ioan Stoicescu, *Schitze din istoria patriei*, Ploiești, 1880, p. 73 și 71

2: Intre târguri apare la 1431, când domnul se adresează și „Gherghicenilor“ în privința vămilor târgurilor (I. Bogd. o. c., p. 39). La 1476 era oraș (opidum; Idem, *ibidem*, trimerile indicelui).

așezată și la îndemâna locuitorilor stepei ialomițene și la îndemâna locuitorilor din dealurile Cricovului și Istăului. Prosperitatea târgului Gherghiței se întemeia, ca și aceea a Târgșorului, mai ales pe legăturile de negoț cu Brașovul¹. Gherghița avea, ca și Târgșorul, organizare administrativă autonomă, cârmuindu-se de județi și de pârgari². Prin viața economică însă ea nici n'a întrecut vreodată și nici n'a ajuns Târgșorul.

În orașul Gherghița, așezat în calea Moldovei și a Tătarilor, voevozii, începând cu Vlad Țepeș, veneau să șadă adesea. Multe scrisori și hrisoave ale lor, dela 1458 încoace, sânt scrise în Gherghița, pe care Mihai Viteazul, în actele sale, o numește «scaunul Gherghița» și «cetatea de scaun Gherghița³».

La 1534 Vlad Vintilă voevod puse 12 boieri, cu Pinten spătarul, de întocmiră hotar de moșie orașului.

1. *Quellen zur Gesch. de Stadt Kronstadt*, mai ales ind. la vol. I și III. Cf. și mai sus p. 13 n. 2.

2. I. Bogdan o. c., p. 199, p. a. 1482—1492: „pârgarii din Gherghița“.

3. Cf. mai sus p. 18—19 și n. 1 dela p. 19. Un document dela Mihai Viteazul, din 1596, Iunie 15, este dat „în scaunul Gherghița“ (Arhivele Statului, Mănăstirea Căluș, pachet VIII, doc. 5). Alt document, dela acelaș domn, din acelaș an, April 10, este dat în „cetatea de scaun Gherghița“ (Arhivele Statului, Episcopia Râmnic, pachet 34, doc. 18). — Nu știm însă de va fi fost cândva cetate de Gherghița. În orice caz supoziția că aici ar fi fost Cetatea Nouă, *Novum Castrum*, din care scrie Basarab cel Bătrân scrisori la 1476 (I. Bogdan, *Documente*, Buc. 1905, p. 364, 332, 333, 334, 335; N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, Buc. 1904, nota 194), supoziție combătută de al d-l Al. Lepădatu (*Vlad-Vodă-Călugărul*, Buc. 1903, p. 15, n. 3), trebuie părăsită, de oarece sânt documente interne, între care unul din 1480, Ianuarie 8, date din Cetatea Nouă (Novii Grad) București (Arhivele Statului, secția istorică, la data respectivă).

Cei 12 boeri cuprinseră în această moșie multă întindere de câmp și de pădure, ajungând la răsărit până în apa Cricovului. Domnul întări această alegere de hotare și dăruie de veci moșia orașului, să-i fie ocină ohabnică și să o stăpânească de acum înainte nezăticnit de nimeni¹. Și azi, după 400 ani, pomenesc locuitorii Gherghiței această hotărnicie. Ei spun că domnul însuși, urmat de boierii săi, ar fi dat roată moșiei călări, din fuga cailor, trântind în goana lor pe rând căciulile jos acolo unde trebuia să se pună pietrele de hotar. Atât de mult hotar ar fi cuprins, că, la venire, a plesnit calul sub domn de oboseală.

Ca târg domnesc, așezat pe moșie domnească și supus vămii domnești, Gherghița s'a bucurat de multe ori de ocrotirea domnilor. Când Mihai Spătarul Cantacuzino a cerut lui Costandin Brâncoveanu să lase a se înființa târg săptămânal la Urlați, între motivele care au provocat refuzul domnului a fost și acela că, prin concurența, pe care noul târg o va face Gherghiței, se va aduce pagubă domniei la vama de acolo².

1. Arh. St., doc. orig. din 1534, secția ist. Domnul dă: „varoșu gospodstva mi zovemago Gherghița, iacoje da im se znaetu hotar, șto sut ocolo ot varoșu gospodstva mi“. După descrierea hotarului, care ajungea la Mileștii dela Cricov, închee: „iacoje da im est ocinu i vă ohabni mu i ni ot cogojdo nepotăcnoveno, po reci gospodstva mi“.

2. Hrisovul lui Niculae Mavrocordat și al lui Ion Mavrocordat, citate la p. 16, n. 3: „de vreme ce aducea pagubă și domniei, pentrucă și vama Gherghiței să strica dintru această pricină, am hotărât: târgul cel nou (dela Urlați) să nu mai fie“.

2. *Decăderea Gherghiței.* — Timpul de înflorire al orașului Gherghița a durat numai până spre sfârșitul secolului XVII,¹ când a început să prinză putere târgul Ploeștilor. Deși târgul ei scăpase de concurența Urlaților, totuși avântul, pe care-l iau Ploeștii după 1700, face ca însemnătatea Gherghiței să scadă până într'atât, încât domnii de după 1750 n'au văzut nici o pagubă și au crezut că nici un motiv serios nu poate să-i oprească de a lua orașului moșia pe care se hrănise în libertate de atâta vreme. La 1765 «toată moșia domnească dela Gherghița, a orașenilor birnici vechi», intră în stăpânirea mitropoliei din București².

Zadarnic duc «târgoveții dela Gherghița» judecăți la București, cerând să li se respecte vechile lor privilegii, ca să scape de silnicia stărei de clăcași. Ei perd procesul mai întâi la 1776³. La 1786 abia găsiseră milostivire la domnie ca să nu fie «supă-

1. Mențiuni din sec. XVI, *Doc. Hurm.* XI, p. 818 p. a. 1578, p. 839 p. a. 1589. La 1622 domnul stă încă aici la pescuit (*St. și Doc.* III, p. CXLIX). După lupta dela Nănișori Matei Basarab face biserică în Gherghița (N. Iorga, *Ist. Domnilor de Const Căp Filipescu*, Buc. 1902, p. 122 și n. 2). La 1684 Miron Costin îl trece între orașele țării (I. Bogdan, *Cronice inedite*, Buc. 1895, p. 284). La 1695 e pomenită vama târgului Gherghița (*St. și Doc.* p. 344—9). Semne de decadentă dă încă din domnia lui Brâncoveanu, când, pentru strângerea ciohodăritului, nu mai este trecut între târguri (ibidem, p. 344). Del Chiaro la 1718 îl numește însă între localitățile „de mai mare importanță“ din țară (căpitanate) (o. c., p. 15). Harta din 1700, anexată la opera lui, îl arată ca oraș, ceva mai mic de cât Ploeștii însă. Inceputul căderii este vădit.

2. Arch. St., Mân. Gruiu, pachet I, doc. 10—12, în hotarnica Gherghiței din 1851. Întâi moșia Gherghiței fusese dăruită bisericii domnești din Gherghița și bis. sf. Ștefan din București. Aceste două biserici fiind date în seama mitropoliei, moșia intră în stăpânirea ei directă.

3. Aceleași documente, citate în nota 2.

rați de clacă și de dijmă» și să aibă voe să ia «lemne uscate de foc» din pădure 30 dintre dânșii, «oroșani dela oraș Gherghița, care se trag din oroșanii cei vechi ai acestui oraș»¹. La 1790, Mai 8, Gherghiceni perd din nou procesul. Divanul țării dă drept Mitropoliei să supună la îndatoririle pământului «pe orcine s'ar afla locuind» pe moșie². Târgoveții sunt scoși «la lucru», ca să facă «obici-nuita clacă, după obiceiul pământului»³. La 1822 «târgoveții din Gherghița» perd ultima judecată cu mitropolia. Ei sunt fără milă și pentru totdeauna «supuși la pravila pământului»⁴.

Tradiția spune că, atunci când mergeau cu judecări la București, ajunseseră săraci lipiți, mai săraci chiar decât țărani: aveau lulele de cocean de po-

1. Arh. St., pachet 105 netrebnic, doc. 61, 1786, Iulie 5, copie după cartea mitropolitului dată celor 30 de „lude“ ca să nu „fie supărați de clacă și de dijmă“, să aibă voe să vândă vin și rachiu, și alișveriușul lor, cum și lemne de foc uscate să tae, nu verzi să strice pădurea. „Toți ceilalți, ce să află locuitori în orașul Gherghiței, să aibă a-și da dijma și claca după obicei“. Măsura mitropolitului fusese luată în urma jalbei celor 30 de orășani către domnul Mavrogheni, că mai „nainte au fost fără adetul pământului“. Cei 30 sunt numiți pe nume. Intre ei e un Mladie.

2. Doc. cit. în nota 1.

3. V. A. Ureche, *Ist. Rom.*, IV: 1791, Dec. 10, p. 128, plângerea Mitropoliei contra târgoveților, că se impotrivesc la aceste îndatoriri și că vând vin și rachiu fără voia ei.

4. V. A. Ureche, o. c., XIII, p. 308—15. Din actele citate cu această ocaziune se vede că mai fusese un proces la 1816. Din plângerea locuitorilor Ungureni de pe moșia Gherghița către domn în anul 1823 se vede că mai fusese un proces la 1801 (Arh. St., dosare judecătorești vechi, nr. 1468). În legătură cu această mențiune trebuie pusă plângerea Gherghiceniilor contra „arendașului sfintei Mitropolii“ la 1801 (V. A. Ureche, o. c., VIII, p. 83).

rumb, pe care le purtau nu la brâu, cum se poartă azi, ci la ceafă, sub gulerul cămășii. Când au intrat la judecată în divan, unde ședea domnul fanariot pe un scaun mai înalt între boerii lui, ei căzură cu fețele la pământ și începură să se roage, cu genuchi plecate și cu lacrimi, să se 'ndure de ei să-îerte, să fie iarăși cum îi lăsaseră domnii de mai înainte. Dar în închinăciunea lor, plecând prea adânc capetele, se slăbi prea mult locul dintre ceafă și gulerul cămășii, unde își țineau lulelele, și ciudatele scule se rostogoliră pe covor, la picioarele domnului. Nemilostivul și prefăcutul grec îi dădu pe toți afară cu larmă, zicând: «Te miră cine a venit să ceară să fie oameni slobozi»!

La asemenea sărăcie și umilință ajunsese orașul cu hotare atât de mândru întocmite, scaunul domnesc și locul de petrecere la vânătoare și la pescuit pe eleștee al vechilor domni! ¹

Târgul Gherghiței a trăit însă și prin aceste împrejurări vitrege. Nu mai era târgul înfloritor de altă dată. La 1781 Sulzer vorbește de dânsul astfel: «E un târg urât, cu case prea puține, mai curând colibe decât case». Avea pe atunci trei biserici, ceea ce ar însemna că avea trei mahalale ², dacă

1. Tradiția am auzit-o în Ploiești, dela bătrânul Floru Demetrescu. Tradiția despre hotărnicia Gherghiței am cules-o dela oameni din Gherghița. Pescuitul în eleștee la Gherghița este constatat la 1622 (N. Iorga, *St și Doc. III*, p. CXLIX).

2. Sulzer, o. c., p. 298: Ein schlechter fürstlicher Marktflecken. Er hat drey Kirchen, eine Kapitanerie, aber nur sehr wenige Häuser, welche man ehender Hütten nennen sollte. Bauer, o. c., p. 146: bourgade.

n'am crede mai curând că ele erau o moștenire a trecutului, lăsată în părăsire. Erau pe atunci și prăvălii multe în Gherghița. În 1810 numai băcăniile, afară de alte prăvălii, erau în număr de opt în cuprinsul târgului¹. La 1821 «compania streinilor ot Gherghița» număra 30 de neguțatori², de altă protecțiune decât cea română.

În timpul proceselor pentru moșie cea mai mare parte a negustorilor umpluseră orașele libere ale țării, mai ales Bucureștii. Prin plecarea negustorilor, care a urmat mai cu seamă după perderea procesului din 1822, fostul oraș a căzut, încă înainte de 1830, pentru totdeauna în rândul satelor. În acte pentru ultima oară am găsit pomenit târgul Gherghiței la 1822, când e trecut în lista veniturilor dela vămile târgurilor³. Marea hartă administrativă rusească îl reprezintă, la 1833⁴, ca simplu «cătun».

seigneuriale avec trois églises et un passage. Tot dela sfârșitul sec. XVIII sunt și celelalte mențiuni despre Gherghița ca târg însemnat al țării. Büsching, o. c., p. 1627: Marcktflecken; Peyssonnel, *Traité sur le commerce de la mer noire*, 1787, p. 263, o numește între „les principales places de la Valachie.” Hărțile o represintă ca atare la 1774 1788 și 1800 (hărți n. 3, 4 și 7). Altă mențiune a târgului la 1794 Nov. 23: „târgul Gherghiței se vinde la cochi-vechi cu 12 sate știute“ (V. A. Ureche, o. c., V, la această dată).

1. V. A. Ureche, o. c., XIII, p. 312—3.

2. Ms. 248, Ac. Rom. Cf. și ms. 245. La 1822—1824 „vama oborului Bucureștilor“ era unită cu vama Gherghiței și se vindeau împreună (V. A. Ureche, o. c., XIII, p. 242—3; cf. dosar 2316 judecătoresc, Arh. St., unde se vorbește la 1824 și de „Zalhanalele Gherghiței“).

3. V. A. Ureche, o. c., XIII, p. 242—3 p. a. 1824, p. a. 1807-11, VIII, p. 592; IX, p. 508—11.

4. Harta Bergenheim, 1833. Harta austriacă din 1829 nici n'o înseamnă. Cf. și harta din 1840, n. 17. Încă dela începutul sec. XIX unele hărți represintă Gherghița ca sat. Astfel harta n. 8 la 1808, harta n. 11 la 1822.

Pe la mijlocul sec. XIX nu mai rămăseseră în Gherghița decât vreo doi cojocari și vre-o doi boiangii.¹ Azi și târgul anual ce se făcea în Gherghița s'a mutat la Fierbinți. Au rămas, pe largul drum de țară, numai casele în care fuseseră prăvăliile cele vechi, locuite acum de gospodari țărani.

3. *Lupta pentru moștenirea Gherghiței. Urlații și Mizilul.* — Încă dela primele semne de decădere ale Gherghiței se observă un început de târguri spre nord.

Astfel în domnia lui Brâncoveanu, când între târgurile cu vânzare vie începe a nu mai fi trecută Gherghița, se ivește dintr'o dată, pe neașteptate, târgul Urlaților. Am văzut mai sus porunca lui Brâncoveanu, pentru strângerea ciohodăritului, în care el numește, între târgurile țării, Filipeștii, Ploieștii și Urlații, fără a numi Gherghița². Am văzut de asemenea încercarea neisbutită, din acelaș timp, a lui Mihai spătarul Cantacuzino, de a întemeea un târg statornic la Urlați, încercare ce a ajuns la înființarea, acolo, a unui târg «toamna pe vremea culesului, în patru săptămâni³».

1. Informații dela bătrânii Floru Demetrescu și Gh. Stoica din Ploiești. Amintirea târgului Gherghiței se păstrează în Ploiești. Str. Buna Vestire e și azi numită de bătrâni „drumul Gherghiței.“ E și o zicală că femeea vrednică, ce aruncă repede suvelnița printre fire când țese pânză la războiu, ar fi zicând în gând: „ține-aci, păzește aci“. Iar cea leneșă, care abia mișcă, ar fi cântând alene: „la Gherghița, la Buzău“.

2. V. mai sus, p. 37 și n. 1.

3. V. mai sus p. 35 și n. 3. Folosirea Urlaților pentru nevoia militară a aprovizionării de către Brâncoveanu, la 1711, în Greceanu, *Cronica*, editată de Șt. D. Greceanu, p. 198. Era sat vechi, ce data dela începutul sec. XVI (*Quellen*, III, p. 299).

După moartea lui Brâncoveanu, în timpul domniei nepotului său Ștefan Cantacuzino (1714—1716), Mihai Spătarul isbuti să facă pe domn a încuviința întemeerea târgului statornic în apropierea Urlaților, la Negovani, cum spune documentul: «cu multe rugăciuni și mijlociri au plecat pe Ștefan Vodă de au dat acea volnicie, încât au și mutat (târgul) de acolo, da unde se făcea cele patru târguri, la Negovani, pre moșia Sinaii, întărind cu hrisov ca să se ție depurarea».¹

Dar și această încuviințare fu retrasă curând după aceea, la Aprilie 21, 1716², și în Urlați rămâne de acum a se face, ca și mai înainte, numai târgul de toamna, care ținea patru săptămâni³. De sigur că de acest târg este vorba la 1819, când se menționează «vameșii zborului Urlaților», ce ținea «patru vineri»⁴. Aflăm tot atunci că, în același timp, se mutase la Urlați și «zborul dela Valea Negovanilor»⁵, ce reîncepuse iarăși să se țină, după ce fusese desființat de Nicolae Mavrocordat.

Târg statornic însă, din care să iasă un oraș cum fusese Gherghița nu s'a format la timp potrivit în Urlați, ci într'o altă localitate, mai spre răsărit, care

1. și 2. Doc. citat la pag. 35 și n. 3.

3. *Condica Brâncovenescă* No. 268, f. 767, anul 1735.

4. Trecut în listele de vămi ale târgurilor, la 1807—11 și 1823; V. A. Ureche, o. c., IX, p. 508—14 și XIII, p. 242—3. Dar descrieri, ca cea din *Gen. Cant.*, nu îl numesc între târguri. Hărțile la 1774 și 1788 îl reprezintă ca sat (harta n. 3 și 4). V. A. Ureche, o. c., XII, p. 412: „patru vineri ale zborului ot Urlați“ etc.

5. Idem, *ibidem*.

începuse să fie locuită mult mai curând decât Urlații.

Cu puțin înainte de anul 1800, pe drumul cel mare al menzilului (= poștei), care mergea la Buzău, locuitori și neguțatori începură să se așeze în jurul Iocului unde se schimbau caii căruțelor de poștă. Era un loc îndemânatic pentru oamenii de afaceri, căci drumul poștei era și drum mare de negoț și îlesnea nevoile de corespondență cu marile centre comerciale. La 1790 mica așezare, care purta numele Menzil, adică poștă, își avea biserica ei¹, ca toate așezările statornice. Neguțatori «ot Mezil» se întâlnesc cu afaceri prin Prahova îndată după 1800. În notele mele găsesc trecut cu numele numai pe unul la 1804: «Frangulea ot Menzil»².

Mizilul avea acum târg anual vestit, la 29 Iunie, pentru care se făceau, de autoritățile administrative centrale, publicații speciale în toată țara, în acelaș fel cum se făcea pentru târgul Drăgaicei dela Buzău și pentru târgul Sloboziei din Ialomița³. La 1830 Mizilul lăsase cu mult în urmă nu numai Urlații, ci toate târgurile noi din partea răsăriteană a țării. Avea 327 de gospodării, pe când Urlații aveau numai 85, Gherghița, căreia îi luase locul, 163, Slobozia 264, Urziceniei 180 și Filipeștii, cum am văzut, 159⁴. El

1. Harta austriacă din 1790 (harta n. 5). — Act din August, 1814: *Așezarea bicașilor surugii dela Mizilu la Ploești* (Arch. St., ispr. Prahova, dosar 3049).

2. Câțiva mijlocesc aprovizionarea Turcilor în jud. Prahova. Intre ei și Frangulea. Arh. St., dosar ispr. Prah., n. 3050.

3. V. A. Ureche, o. c., XIII, p. 296.

4. Data în harta rusă n. 15 din 1831. Datele dintr'insa sunt scoase și de G. Vâlsan, o. c. Am corectat data pentru Filipești după statistica pe care am citat-o mai sus, p. 45 și n. 1.

într-o dată în rândul orașelor vechi ca Râmnicul, care avea 630, Piteștii 531, Târgoviștea 448¹, dând astfel țării orașul pe care ea îl perduse odată cu dispariția Gherghiței.

La Mizil și la Urlați, — unde se întocmise foarte pe încetul și se menținea forma de târg statornic și după înflorirea Mizilului², — se găsește azi târgul Gherghiței, nu în altă parte.

- 4. *Urzicenii*. — Dar nu toată viața Gherghiței a trecut în Mizil și în Urlați. Ambele adunate abia dau azi un oraș de mâna doua și Gherghița era oraș de frunte. O parte din viața Gherghiței a trecut în Urziceni, fără îndoială. Apariția Urzicenilor, ca târg și ca oraș, se petrece în timpul decăderii Gherghiței, în a doua jumătate a sec. XVIII, nu mai înainte.

În vremea ei Gherghița era așezată la vadurile de trecere peste Prahova și Ialomița spre București, vaduri care aveau, acolo lângă oraș, din vechi timpuri, poduri statornice³. Câtă vreme a stat înfloritoare Gherghița, pe la dânsa se făcea circulația comercială de seamă dinspre Buzău și Moldova spre București⁴. Vadul Dridovului, și el cu pod⁵ statornic, slujea pentru treceri de altă natură⁶.

1. Aceeași hartă și carte. Harta Bergengheim (15) îl trece între târguri.

2. Harta Bergengheim (n. 15) îl reprezintă la 1833 ca atare.

3. Harta din 1700, anexată la Del Chiaro, o. c.

4. I. Bogdan, *Doc.*, p. 183. Sulzer vorbește încă la 1781 despre Gherghița (I, p. 178): „Liegt an der Strasse von Fokschan“.

5. Harta cit. în n. 3.

6. Drumul s'a ferit de regiunea săracă dintre Buzău și Urziceni și

În a doua jumătate de sec. XVIII circulația spre București nu se mai făcea pela Gherghița, ci pela Urziceni¹. De atunci sunt și primele mărturii de existența târgului și orașului Urziceni. De când căzuse Orașul dela Gura Ialomiței, la Urziceni stăteau ispravnicii județului Ialomița². Drumul cel mare al Bucureștilor și viața județului, concentrată, prin organele administrative, în Urziceni, ridicară depotrivă, în scurt timp, acest «târg»³, la forma de oraș. La 1792 începe să se vorbească de «orașenii dela Urziceni»⁴. La 1803 «târgoveții» stabilesc, prin zăpis în toată forma, situația lor față de proprietarul moșiei⁵. La 1810 orașelul avea 373 suflete, la 1830—3.182 de gospodării, ceea ce făcea 900 suflete.⁶

a căutat apropierea dealurilor. Spre vadul Dridovului a fost îndreptat atacul lui Vasile Lupu, oprit prin lupta dela Nănișori (Sârbu, *Matei-Vodă*, p. 168). După luptă Matei face biserică în Gherghița.

1. *Istoria Valahiei* de Tunusli (referitoare la starea țării la 1774), text grec, descrierea drumurilor dela fine, eliminată din traducerea Sion. Cf. Reimer (H. von), *Reise*, Petersburg, 1803, p. 118. Privește anul 1793.

2. Sulzer, o. c., I, 1781 p. 319. Cf. și Fotino, text grec, III, p. 242. Despre orașul dela Gura Ialomiței, a cărui moșie liberă a fost dăruită în 1768 și 1778 mân. sf. Spiridon și mân. Mărcuței, cf. studiul d-lui Al. T. Dumitrescu în *Rev. p. ist. arch și fil.* XI, p. 409. Bauer, o. c. p. 141, se exprimă astfel despre anul ruinei sale: ville fameuse par l'étendue de son commerce. Elle fut ruinée il y a près de quatrevingt ans.

3. Sulzer, o. c., I, 1781, p. 319: „Hauptort“ al județului. La p. 317 il numește indirect „Marktflecken“. Reimer, o. c., il numește la 1793 „Flecken“. La 1807 este trecut în lista de vămi ale târgurilor (V. A. Ureche, o. c. IX, p. 508).

4. V. A. Ureche, o. c., IV, p. 309.

5. V. A. Ureche, o. c., XI, p. 367, act din 1803 Dec., și VIII p. 671. Ca târg sunt Urziceni reprezentăți și în hărți la 1788, 1829 și 1833 (hărțile n. 4, 14 și 15).

6. Pentru 1810 catagrafia din ms. 1457 Ac. Rom: „satul Urziceni,

5. *Efecțele căderii Gherghiței asupra Ploieștilor.* — Însă cea mai mare parte din moștenirea Gherghiței au luat-o Ploieștii, nu atât prin lărgirea sferei de atracție a bogățiilor ce vin să se desfacă pe piața sa, cât prin limpezirea și asigurarea situației sale de oraș central în regiunea Teleajen-Prahova.

Cu orașul Gherghița la 25 klm. depărtare, Ploieștii n'ar fi putut să iasă din rândul orașelor de a doua mână, cum erau înainte de 1830. Nici șoseaua, nici drumul de fier al Bucureștilor, n'ar fi trecut dela Buzău spre dânsul. Dispariția Gherghiței și înlocuirea ei prin centre mai mici, depărtate mult de orașul Ploiești, a fost condiția fără de care Ploieștii nu se puteau ridica, din rândul orașelor regionale, la rangul de oraș mare, părtaș direct la viața economică generală a țării.

Cu această împrejurare favorabilă se deschidea pentru Ploiești timpul de modernizare, care începe la 1831, odată cu punerea în aplicare a Regulamentului Organic.

Și acest timp al modernisării a adus cu sine câteva schimbări în situația centrelor orașenești ale regiunii, tot atât de însemnate ca și cele din perioada de care am vorbit până acnm, înlesnind mult și ele creșterea orașului la mărimea pe care o are azi.

case 86, suflete 373. Aceeași catagrafie trece „satu Orașu“ [dela gura Ialomiței]: 18 case, 76 suflete, biserica de gard veche, invelită cu stuf“. Pentru 1833 harta rusă (n. 15).

V. Inflorirea Ploieștilor după 1830.

1. *Căștigarea drumului Prahovei. Stagnarea Filipeștilor.*— Curând după 1830 noi părți din moștenirea vechilor orașe, Târgșorul și Gherghița, veniră să se adauge Ploieștilor.

Până la 1830 Ploieștii împărțiseră, cum am văzut, moștenirea Târgșorului cu orașelul Filipeștii de Târg. De acum înainte o avu singur.

Ceeace ce dăduse un timp viață Filipeștilor a fost situația lor în gura văii Prahovei, la drumul cel mare de negoț, ce coboră dela Brașov spre capitala țării. Era moștenirea situației Târgșorului, care, în timpul său de înflorire, trăsese la sine și drumul Prahovei și pe al Teleajenului, în mersul lor spre cele mai negoțioase orașe ale țării, capitalele Târgoviște și București¹. Odată cu decăderea Târgșorului se constată și trecerea drumului de comerț al Prahovei prin Filipești².

Dacă drumul Prahovei, care era, încă din sec. XVII și XVIII, cel mai însemnat drum de negoț din

1) Chiar hărțile din a doua jumătate a secolului XVIII reprezintă Târgșorul, în chip anahronic, ca nod al drumurilor Prahovei și Teleajenului spre București. Astfel sunt hărțile din 1801 — 1812, 1822, 1829, 1836 (numerele 9, 11, 14, 16). Harta austriacă din 1790, ca și cea din 1829 (n. 5 și 13), trece drumul Vălenilor prin Târgșor. Drumul Teleajenului trecea și în 1833 Ialomița pela Podul Văleni (harta 15).

S'ar părea că drumul Prahovei n'ar fi trecut spre Târgoviște prin Târgșor. Și totuși trecea: căci comunicația spre Târgoviște nu se făcea pela Mărgineni cum se face azi, ci ocolea pădurile cele mari din malul Cricovului și Proviței, trecând Ialomița prin vadul Fintei, unde s'a dat și lupta dintre Matei Basarab și Vasile Lupu.

2) La 1674 (Z. D. Furnică, o. c. p. 3-5; Tunusli, loc. cit. p. a. 1774).

toată țara¹, ar fi continuat să treacă prin Filipești, mai mult de jumătate din viața Ploieștilor ar fi trecut în târgurile de pe cursul Prahovei. Încă de timpuriu însă târgul Ploieștilor a atras o ramură secundară din drumul Prahovei spre sine². Această ramură secundară de drum Brașov—București, de care avem cunoștință la începutul sec. XIX, mai de ocol decât cealaltă, dar mai îndemânatecă decât ea³, se desvoltase în mod natural din comunicația pe care târgul Ploieștilor, încă dela începutul dezvoltării sale, o avea de o parte cu Bucureștii, de alta cu Brașovul. La 1833 această ramură devine linie principală de legătură a văei Prahovei cu Bucureștii⁴.

1. Furnică, o. c., p. 274 și 3—5: „scala Câmpinii, scală de neguțători, după obicei”, în deosebire de a Branului. Drumul Prahovei era, în a doua jumătate a sec. XVIII, mai umblat decât oricare alt drum (N. Iorga, *Gen. Cant.*, p. 471).

2. Pentru prima oară am putut constata aceasta la 1790, din harta austriacă (n. 5). Cf. N. Ureche, *Drumurile noastre*, Buc. 1911 p. 23. O însemnată comunicație București—Ploiești—Brașov rezultă și din raportul feldmareșalului baron Cristiani de Rall din 1788, Fevr. 22, publicat de N. Iorga, *Doc. Cant.*, p. 312: Ich avancirte gegen Kimpina... traf, bei dem Dorfe Prassa (=Breaza), nahe am Kimpina, eine Menge unserer Unterthanen mit Wägen und Packpferden an... nach und nach bis 300 armirte Männer herumpatrouillirten, die mich versichern sie würden alle Strassen bezetzen,— ich sollte ihnen nur bis Plojest folgen. So kann man das Ort Kimpina, um Plojest und die Ebene vorwärts zu observiren, mit ein Bataillon und einer Eskadron Kavalerie und gehorigen Kanonen hinreichend decken... Eben kommen von Plojest 3 Boieren, als Constantin Kimpiniano und zwey Cantacutzu, welche ausagten dass, als sie gestern gehört dass ich zu Kimpina einrucken würde, die Türken davon gelauffen wären.

3. Fotino, o. c., III, p. 209 și 216.

4. Harta administrativă Bergengheim, din 1833 (n. 15). Date despre drumul prin Filipești, culese din hărți, vezi în studiul meu *Trecătorile Teleajenului*, în *Anuarul de Antropogeografie*, III, p. 98—100, p. 86 n. 2, p.

Filipeștii perd legătura cu Brașovul și cu capitala țării, care fusese isvorul prosperității sale.

Noua situație a Ploieștilor, pe drumul Brașov—București, a fost pentru totdeauna fixată prin construirea șoselii (1846—1866)¹ și în urmă a căei ferate București—Ploiești—Predeal (1879)².

Nu fără luptă din partea Ploieștenilor s'a petrecut această transformare. Căci, chiar la facerea șoselei, socoteala dintâiu fusese ca orașul să rămână afară din acest drum. După acest plan se organizaseră și poștele la 1841. La 1841, Ghenar 28, «negustorii corporați ai orașului Ploiești» se duc cu jalbă la domnie:

«Cu lacrimi prea plecați alergăm la mila înălțimii voastre, fiindcă auzim că proiectul alcătuit pentru întocmirea poștelor lasă orașul nostru afară din dru-

92—3, n. 2. Frumoasă dovadă că, încă înainte de 1830, comunicația obicinuită Brașov—Buc. se făcea pe la Ploiești, se află în următorul document din 1822, Iulie 27: „Déjà plusiers boyars sont de retour et le bano Kretzulesco, avec le vornic, son frère, sont attendus d'un moment à l'autre; ils sont déjà à Ploëști, où se trouvent encore plusieurs autres boyars. Le prince a écrit aux boyars de Kronstadt, pour les inviter à retourner dans leur patrie“ (Doc. Hurm. X, p. 171). Era deci drumul fugarilor, cel mai îndemânatic. Cf. n. 2 și 3 din pag. preced.

1. La 1846 se făceau lucrările pregătitoare pentru șosea prin valea Prahovei (N. Ureche, *Drumul Brașovului*, Buc. 1913, p. 62—3; Idem, *Drumurile noastre*, Buc. 1911, p. 20 n. 1.) La 1853 hărțile dau circulația astfel fixată (harta n. 18). La 1855—9 au început curse de diligențe Ploiești—Brașov (N. Ureche, *Dr. noastre*, p. 20 n. 1; Idem, *Dr. Brașov*, p. 77). Archiva Orașului, dosar 7/1835, f. 218, 1847, Aug. 8: „cu prilejul facerei drumului dela vama Ghemișului prin Câmpina și Ploiești etc.“

2. E. Sava, *Economia industriei transporturilor*, Buc. 1904, p. 133. Cf. Gh. Zagoriț, studiul citat, pag. 64—5 nota 2.

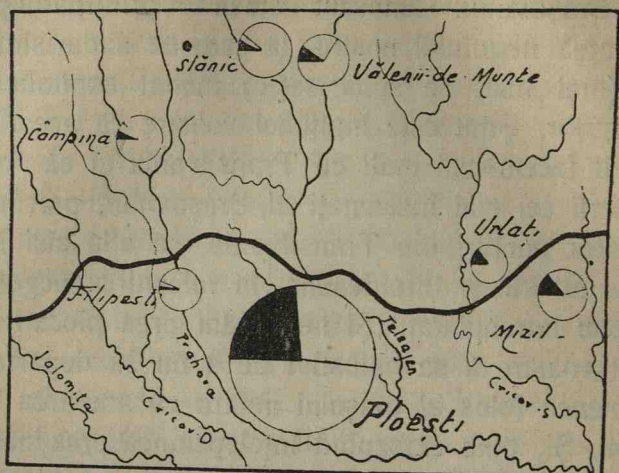
mul Brașovului. Cunoscut este în tot prințipatul prosperitatea negoțului nostru, la care ne sudarisim, de cât (mai mult se sudarisește) numai capitala Bucureștilor. Știut este înălțimei voastre că acest negoț îl facem mai mult cu Transilvania și ca comisionerii cei mai însemnați ai Brașovului, precum și ai altor puncturi din Transilvania, să află aici în orașul nostru și întotdeauna, la înlesnirea negoțului, sântem întrebuițați. Și ne rugăm prea plecați înălțimii voastre a să milostivi de a nu să depărta un asemenea folos al orașului nostru cu mutarea drumului. Și, bine chibzuind înțelepciunea prea înălțimii voastre, mai de cuviință ar fi de a să muta pă drumul Țigăneștilor, fiind mai cu apropiere din București la orașul nostru, de cât pe unde să află acum statornicit. Și această mutare nu numai că ar fi folositoare orașului nostru, ci și înlesnirii obștească. Și cum va fi mila prea înălțimii voastre»¹.

Perzând contactul cu drumul Prahovei, Filipeștii nu se mai putură desvolta ca centru comercial. La 1829 avea, cum am văzut, 10 case de neguțatori. La 1860 numărul negustorilor din Filipești abia crescuse la 17². Procentul neguțătorilor este în acelaș an mai slab decât al tuturor celorlalte orașele ale jud. Prahova³, cum se vede din harta ce urmează.

1. Dosar 68 din 1840, cuprinzând „Hârtii adevărite de maghistrat“, în Arhiva orașului Ploiești.

2. *Analele statistice* pe 1860, p. 99.

3. La 2029 loc. 17 negustori. Ploieștii la 26. 468 au 1603. Urlații 59 la 1645. Câmpina 43 la 2777. Vălenii 86 la 3791. Slănic 49 la 3597. Mizil 102 la 3098.

Puterea comercială (negru) și industrială (alb), față de populația totală a orașelor dintre Buzău și Târgoviște la 1860.

Din câștigarea drumului Prahovei Ploieștii au avut un îndoit folos: pedeoparte și-au asigurat stăpânirea economică deplină a văii Prahovei și a transitului ei, pe de altă parte au dobândit, între cumpărătorii târgului său, pe mulți locuitori ai satelor din regiunea Filipeștilor.

2. *Slivina Nouă*.—O nouă putere câștigară Ploieștii, la 1838, prin absorbirea unui alt târg, ce încercase, atunci de curând, să se formeze în apropierea sa.

După războiul ruso-turc din 1828—9, sfârșit prin pacea dela Adrianopol, multă populație bulgară, temându-se de răsbunarea Turcilor, a luat calea pribegiei. Mare parte dintr'însa a trecut în Țara Românească. Autoritățile de atunci au primit această populație cu multă bunăvoință, ușurându-i strămutarea.

Locul spre care mai ales au tras Bulgarii, după ce au trecut Dunărea, a fost orașul Ploiești. «Vericare vin din Bulgaria, trecerea lor și așezământul le este la Ploiești, în județul Prahova, fiind câmp mai larg pentru hrana lor». Așa raportează zapciul streinilor din plasa Cricovului către isprăvnicatul streinilor de atunci¹. La 1830, Septembrie, se strânseseră în Ploiești 320 de familii de fugari². Mulți dintre ei erau originari din târgul Sliven³, de dincolo de Balcani.

«Târgul Slivinului», cum îi ziceau Românii, avusese, din vechi timpuri, relațiuni comerciale cu țările noastre. Mulți neguțători și locuitori de ai noștrii mergeau la bâlciurile dela Sliven, a căror ținare se afișa și la noi în țară⁴. Negustorii noștrii se întorceau de acolo încărcăți cu mărfuri⁵.

Slivinenii nu se simțeau așa dar de tot străini pe pământul țării. În nevoia lor ei se gândiră să se statornicească pentru totdeauna la noi, și să rezidească pe moșia Bereasca, de lângă Ploiești, târgul lor, pustiit de războaie și părăsit de locuitori. Această

1. Dosar adm. vechi 4675, la Arh. Statului, f. 36. La f. 40, zapciul streinilor din plasa Cricovului către isprăvnicatul streinilor: „Oricâți vin din Bulgaria trec tot la Ploiești în județul Prahovei“ (1830 Sept. 3).

2. Dosar 3017 al ispr. Prahova la Arh. Statului: *Catagrafie de câți Sârbi să află cu șederea aici în orașul Ploiești, toți Bulgari*. Nu are dată, dar, după un act din dosarul 3000, prin care se înaintează stăpânirii această catagrafie, ea este din 1830 Sept. 1.

3. La 1830 Iulie 12, veniseră la Călărași, „37 familii bulgare, Bulgari din orașul Sliven“, care cereau să se așeze „la orașul Ploiești“. Cererea li se incuviințează (Dosar 4675 la Arh. St., f. 15—16).

4. La 1822: V. A. Ureche, *Istoria Românilor*, XIII, p. 300.

5. N. Ureche, *Drumul Brașovului*, Buc. 1913, p. 18—19: Lista mărfurilor aduse din Sliven de un neguțător român la 1769.

moșie avea, prin așezarea ei geografică, și oarecare asemănare cu Slivenul bulgăresc. «Cum treci muntele Balcanului, mi-a spus unul dintre urmașii lor, de sus de pe înălțimi se vede jos în vale un târguleț, cu o gârlă prin mijloc. Așa e Slivina¹».

Pe malurile iazului, ce străbate dealungul moșia Bereasca, socotiră Bulgarii că este locul cel mai potrivit pentru întemeierea târgului. Incuviințarea obșteștei adunări, pe care ei au obținut-o la 25 Noemvrie 1830, prevede: «*orașul* ce vor clădi să se numească Slivinul nou»². Contractul făcut cu proprietarul moșiei, la 15 Mai 1831, prevede acelaș lucru: «mă oblig să le dau loc, să-și clădească pe el *oraș*, care să se numească Slivinul nou»³.

După împlinirea acestor formalități Bulgarii se puseră pe lucru. La 1832 târgul era gata. La mijloc lăsară piață, în care zidiră o biserică grosolană, cât toate zilele, și de jur împrejur făcură prăvălii și case. Erau, cum spun actele, «binale făcute cu multă cheltuială», multe din ele cu două caturi. Pe iaz la vale, lângă drumul Bucovului, își făcură moară, pe malul Dâmbului, spre Ploiești, plantară vii, și lângă vii, în dreptul barierei Vălenilor a orașului Ploiești, făcură cimitirul târgului, căci ei nu îngropau morții la biserică, cum îngropau pe atunci Ploeștenii⁴.

1. Bătrânul Ghendovici din mah. sf. Spiridon din Ploiești.

2. Incuviințarea obșteștei adunări se găsește la f. 8 în dosarul citat în nota următoare.

3. Dosar judecătoresc 3026 din 1838 la Arh. Statului, comunicat mie de d. L. T. Boga (f. 6): „*δὲν τὰ κτίσεις πόλιν καὶ τὰ ὀνομάσουν αὐτὴν Νέαν Σλίβνον*“. Contractul cu baronul Sachelarie, stăpânul moșiei, în l. greacă, poartă data 1831, Maiu.

4. După tradiția orală.

Noul oraș avea la 1831 113 gospodării¹. Ajunsesse dintr'o dată târgulețele mai vechi din jurul Ploieștilor, ca Filipeștii și Cămpina, și devenise tot atât de vestit în țară ca și ele.

Manualele de geografie ale vremii descriu astfel noua așezare: «Un sfert de ceas în depărtare de Ploiești, spre miază-noapte, este satul Bereasca, zidit pe linie, locuit de Bulgari. Are un piaț frumos, în mijlocul piațului o biserică, împrejurul pieții sunt vre-o 100 de prăvălii, multe fabrice. Aici este și o moară minunată în zidire, pe apa Teleajinu, ce curge pe un canal (iaz)»².

Așezat pe loc înalt, în malul Teleajenului, în apropierea viilor, între drumurile Valenilor și Buzăului și în gura văii Teleajenului, noul Sliven a prosperat repede. Până și parte din orășeni se duceau să târguiască «dela Sârbi» și Dumineca erau nelipsiți dela hora lor, unde se cânta cu cimpoiul. La 1838 numărul locuitorilor era de patru ori mai mare ca la 1831, pe sfertul Ploieștilor, căci erau cu totul 398 de

1. Harta rusă (n. 15) dă numărul gospodăriilor 113. Pentru regiunea Ploieștilor această hartă dă date dela sfârșitul anului 1830 și prima jumătate a anului 1831 (Vezi studiul meu *Contribuțiuni la vechea statistică și cartografie românească*, Buc. 1915, p. 11 și paginile anterioare, unde se găsesc și alte date despre Slivina Nouă) Citez aici câteva amănunte conținute în dosarul 3026, citat la n. 3: „fiind binale multe (la Slivina), făcute cu multă cheltuială”.— La 1830 Noembrie 25, Slivinenii scot autorizație dela Obșteasca Adunare, iar la 1831, Mai 15, fac contractul cu proprietarul.

2. *Almanahu Statului pe anul 1837*, întocmit de Zaharia Carcalechi, Buda, p. 187, nota.

case și 63 de prăvălii, afară de «coșare, șoproane și alte namestii trebuincioase lor»¹. Bulgăria din toate părțile venea să sporească numărul locuitorilor, făcând case și deschizând prăvălii². Slivinul bulgăresc se ridică lângă Ploiești ca un rival primejdios, hrănindu-se din vânzarea la oamenii care altă dată târguiau din oraș. Orașenii bătrâni spun că, dacă ar fi ținut orașul bulgăresc, orașul Ploiești s'ar fi tras cu totul într'acolo, fiind-că și locul este mai înalt și apă curgătoare la îndemână.

Dar fericirea Slivinenilor dela Bereasca a ținut numai până când au apucat de s'au întemeat bine și a văzut proprietarul că are pe cine întări cu claca. Nu știuseră Bulgarii ce va să zică clacă și ce pățește cine nu o face la timp: închisoare la fum și bătăi de moarte, cu luare de păr și trântea de pământ până ziceau că nu mai sunt ei. Ce e al meu e al meu, și ce e al tău tot al meu: așa e clăcașul. Când văzură Bulgarii, spuseră proprietarului: «De cât așa mai bine lipsa. Nu ne trebuie nici oraș, nici biserică, nici moară». În câteva săptămâni, de sfântul Gheorghe 1838, n'a mai fost picior de Bulgar în Bereasca. Cei mai mulți au ridicat casele și le-au dus cu ei. Negustorii au lăsat casele

1. Dosar 3026, citat în nota 3. Se citează la f. 10 v., în 1838 Iunie 6, „o catagrafie de binalele câte au ridicat [și au dus cu ei după spargerea orașului lor] și câte au rămas în ființă“. Celelalte amănunte sunt extrase din acelaș loc.

2. După mărturia bătrânului Ghendovici mulți veniseră din Basarabia.

și prăvăliile «în ființă», ducând cu ei numai avutul : au rămas în ființă 182 case și 55 prăvălii și s'au ridicat 216 case și 8 prăvălii.

Mulți din ei «s'au împrăștiat pela alte capitale, adică Focșani, Buzău, Pitești, București, Giurgiu și Alexandria». Cei mai înstăriți s'au tras în Ploiești, pe pământul liberat de clacă prin procese care duraseră 50 de ani. Se răspândiră «în tot orașul»¹, deschizând prăvălii, mai ales brutării, căldărării și cojocării. Sărăcimea făcu mahala aparte lângă Dâmbul, cu piață în mijloc : piața și mahalaua sârbească, la care se adăugă, puțin în urmă, biserica sf. Gheorghe Nou².

În protestul lor, contra purtării proprietarului, iscălit cu alfabet grec de 69 dintre ei, ei spun că acesta i-a «asemănat cu clăcașii țărani». «Niciodată nu ne vom putea socoti de clăcași»³. Toate silințele proprietarului, de a readuce pe moșie cel puțin pe cei din Ploiești, n'au folosit la nimic. «N'au statut puțință a'i face să înțeleagă, fiind un neam sâlnic și îndărătnic, nedumesniciți și neînțelegători. Li s'apironit în știința lor că au drept a nu să osândi la obiceiurile pământului, ca locuitorii țărani⁴».

1) Datele luate din dosarul 3026 citat mai sus, f. 10 v. și 19. Câteva din ele din tradiția orală.

2. Mulți din Bulgarii s'au așezat și pe lângă biserica sf. Ion, la care au avut și un popă de limba lor.

3. Dosar 3026 citat mai sus, f. 5.

4. Raportul medelnicerului Mavrodin, trimis la 1838 să împace lucrurile cu Bulgarii ce fugiseră în oraș. Niciodată n'a putut să-i adune pe toți, ci numai „câte 40—50“. O singură dată a putut să adune „mai mulți“. N'aveau staroste, deși incuviințarea obșteștei adună obligă această „companie a Slivului“ să aibă unul.

Au rămas cu toții mai departe în Ploiești. În loc să păgubească din întemeerea Slivinului Nou, Ploieștii au câștigat un mare număr de locuitori și de neguțători. Spun bătrânii că atunci «s'a deschis mult orașul».

3. *Ploieștii pela 1840.*— În adevăr Ploieștii creșteau acum văzând cu ochii.

În anul 1836 magistratul orașului scria departamentului pricinilor din lăuntru: «Cunoscut este cinsti-
tului departament că, după poziția locului și înde-
mânarea negoțului, acest oraș, de nu ar fi avut lipsă
de o apă curgătoare, întreit s'ar fi făcut¹».

Francezul Vaillant, vizitând orașul la 20 Iulie 1840, ✓
în dimineața unei zile de târg, își exprimă surprin-
derea sa față de progresele realizate în ultimii opt
ani, dela 1832 până atunci. El zice: «De când nu
mai văzusem orașul, îl găsi considerabil în progres.
Populația sa de 10.000 suflete, construcțiile sale noi,
pavagiile puse în lucrare și piața publică, care face
din el un oraș aparte în Țara Românească, mă fă-
cură să mă îndoesc dacă acesta era satul cel mare,
în care mă oprisem acum opt ani. Era zi de târg.
Țărâtimea umplea străzile².»

În acelaș an 1840, la 1 August, orașenii întâmpinară pe domnul țarei, Alexandru Ghica, ce trecea în călătorie prin oraș, cu cuvinte ca acestea: «orașul

1. Dosar 30/1836 din Arhiva orașului Ploiești.

2. I. A. Vaillant, *La Romanie*, tomul III, Paris 1844, p. 229—30. ✓

să luminează din zi în zi, cu ridicări de binale și alte înfrumusețări¹». La 1844 August 19, domnitorul Gheorghe Bibescu, vizitând și el orașul, fu uimit de progresul lui cel repede și de prea marea întindere pe care o luase. Intr'o adresă, către Departamentul Trebilor Dinlăuntru, el zice: «Cu visitarea ce am făcut domnia noastră în orașul Ploiești, am văzut cu mulțumire că orașul acesta din zi în zi înaintează. Este însă de trebuință a se lua, atât pentru acest oraș, cât și pentru celelalte, izbăvitoarea măsură de a li se mărgini întinderea lor, după trebuință»².

Planul orașului, ridicat la 1847-1852 în vederea stabilirii razei de întindere viitoare, reprezintă orașul în aceleași hotare, pe care le are și astăzi³. La 1848 avea 20 mahalale, azi are 23⁴. Încă delă 1841 Ploieștenii spuneau, într'o cerere adresată domnului, că «prosperitatea negoțului» lor este «cunoscută în tot prințipatu», și că, la acest negoț, ei se «sudari-sesc» tot atât de mult ca și «capitala Bucureștilor»⁵.

1. Dosar 3/1832 în aceeași arhivă. ✓

2. Dosar 73 din 1841, în aceeași arhivă. —

3. La 1847 Aug. 8, se și însărcinează inginerul Th. Palladi să facă acest plan (Dosar 20/1835 în aceeași arhivă, f. 218). El era gata la 1852 și se păstrează în original și copii în Arhiva Orașului, secția actelor.

4. Nu socotim biserica delă spitalul Boldescu, azi desființată, nici în 1848, nici pentru mai târziu, căci, ca mahala, ea a aparținut de Sf. Gheorghe Nou după 1845.

5. V. aici mai sus p. 65 și n. 1.

Intr'o cerere către eforia școalelor, din 1845, Martie 28, orașenii spuneau cu mândrie: «îndrăznim a zice că (acest oraș) este al doilea după rezidență într-o populație, aflându-se în mijlocul altor târguri, ce îl încojoară»¹.

După datele ce avem, pentru anii 1844—1845, cu privire la viața economică a orașului, știm că, în medie anuală, intrau zilnic în Ploiești 5—700 care și căruțe, «încărcate cu povară de mărfuri sau produse, aduse spre vânzare»,² afară de mărfurile și produsele pe care micii negustori și țăranii din satele apropiate le aduceau în desagi sau în târne cu spinarea.

1. Arh. Orașului, Dosar 73/1841.

2. S'a dat în întreprindere, dela 1 Iunie 1844 până la sfârșitul lui August 1845 pe 20.000 lei vechi (leul = 40 parale) „taxa vitelor înhămate la cară sau la alte trăsuri cu povară de mărfuri sau produse aduse spre vânzare, la intrarea în oraș, cai sau catări încărcăți, câte 2 parale de vită“. Se excepta „carele ostășești“, ori cele ce duceau lucruri de utilitate publică. Se excepta de asemenea dela taxă mărfurile aduse în desagi, sau „pe cal câte ceva ușor“, de asemenea carele goale. După calcul reese că intrau zilnic 880 vite, deci 440 care. Dacă ne gândim acum la plata oamenilor însărcinați să stea în tot timpul la toate barierile, dacă punem la socoteală numeroasele sus-trageri, uneori înlesnite chiar de acești oameni, și câștigul întreprinzătorului, ajungem la o cifră dublă decât aceea a încasărilor. Eu am crescut-o numai cu jumătate. Actul de vânzarea la mezat a acestei taxe în Dosar 20/1843, în Arhiva Orașului. În acelaș dosar sunt trecute și cifrele, pentru alți ani, dar ele sunt amestecate la un loc cu taxa cărților de joc (1 sfaț de pereche). Neavând un criteriu sigur de a deosebi taxa cărților de joc de taxa vitelor, am renunțat la orice calcul pentru acei ani. Ambele taxe s'au dat în întreprindere, dela 1 Iunie 1843 până la 30 Mai 1844, pe suma de 21.105 lei.

4. *Bucovul*. — Târgul Slivinului n'a fost singurul târg de sub dealuri, pe care l-au absorbit Ploieștii. Puțin în urma târgului bulgăresc îi veni rândul târgului mai vechi al Bucovului, situat la 2 klm. dincolo de Bereasca, sub dealuri.

Jumătatea răsăriteană a județului Prahova de azi a format, până la 1845, împreună cu jumătatea apusană a județului Buzău, un județ aparte, numit județul Săcuenilor¹. Reședința ispravnicilor acestui județ, și deci centrul său administrativ și judecătoresc, era când la Vălenii de Munte, când la Bucov, mai ales la acesta din urmă, unde, în ultima fasă de existență a județului, se stabiliseră în permanență toate autoritățile². Viața întreagă a județului începuse să se concenteze în acest loc, la îndemâna capitalei București.

Așezat într'o frumoasă câmpie la eșirea Teleajenului dintre coline, la poalele vestitelor dealuri ale Cernăteștilor³, între Dealul Frumos și Dealul Mare, Bucovul datează, ca sat, încă dinainte de 1500. Intr'însul își avea casă și biserică, pela 1480—1490, marele

1. Harta anexată la studiul meu *Trecătorile Teleajenului* din *Anuarul de Geografie și Antropogeografie*, III, reprezintă hotarele acestui județ în regiunea muntoasă.

2. Fotino, o. c., III: la descrierea jud. Săcueni arată sediul ispravnicilor și la Vălenii și la Bucov. Karaczay, o. c., la 1817, îl arată la Vălenii (p. 77). Dar la 1833 harta administrativă Bergengheim (n. 15) arată stabilite la Bucov și ispravnicatul și judecătoria și zapciul de plasă.

3. Sulzer, o. c., I, p. 310: „Eine sehr schöne Lage in einer grossen Ebene, vor den berühmten tserneteschter Weinbergen“.

boer Dragomir Udriște, vornicul lui Vlad Călugărul¹.
 Încă înainte de 1700 satul devenise cuibul boerilor
 Filipești².

După 1700, în vreme ce Gherghița decădea fără
 ca Ploieștii să fi fost prea puternici, populația țării
 crescând, începuse să se simtă nevoie de un târg
 la poalele bogatelor dealuri din jurul orașului Ploiești.
 Spre Cricov acestei nevoi răspundeau Urlații. În dea-
 lurile de lângă Ploiești au încercat un timp să răs-
 pundă Găgenii, așezat între viile Țintei și Băicoiului
 de o parte și viile Scăenilor de alta. Dar, prea a-
 fundat în dealuri, târgul Găgenilor n'a putut să ajungă,
 dela forma de bâlci anual sau săptămânal, început
 al tuturor orașelor țării, la forma de târg cu prăvălii
 statornice³. Cu mai mult succes a încercat aceasta
 Bucovul.

Încă înainte de 1800 se ținea regulat într'ânsul
 un târg săptămânal, ca și la Ploiești. Dela 1793 în-
 cepuse a se face la Bucov și bâlci anual, toamna în
 timpul culesului viilor, bâlci ce ținea opt zile, înce-
 pând dela 25 septembrie⁴. Această situație de târg

1. I. Bogdan, *Doc.*, p. 296. Scrisoarea lui către Brașoveni, în care
 se plânge că a venit un fur la casa sa din Bucov și i-a prădat bise-
 rica și a luat tot ce era în biserică.

2. La 1679 face aici biserică Const. Mărgineanu Filipescu, rezi-
 dită la 1804 de Const. Filipescu (N. Iorga, *Inscriptii*, II, p. 256 ș. u.)

3. N. Iorga, *Gen, Cant.*, p. 471, p. a. 1775. După ce vorbește de
 Văleni: „mai este și alt târg anume Găiseni“. Cf. V. A. Ureche, o. c.,
 IX, p. 508—514 p. a. 1807—1811; XIII, p. 242—3, p. a. 1822.

4. V. A. Ureche, o. c., VI, p. 680, 1793 Mai 1: Permisuniune dată de
 domn banului Racoviță și Dinului Filipescu, biv vel vistier (ctitorul
 bisericii la 1804; vezi mai sus n. 2), de „a face bâlci odată pe an
 la moșia Bucov, unde se face și târg (=târg săptămânal)“. Bâlciul
 va ține „8 zile dearândul, dela 25 Sept. începând, și având și obor
 de vite“.

prosper o păstrează și după 1800¹. Încă din 1768—1774 erau la Bucov, afară de locuințele ispravnicilor, trei biserici², trei mahalale deci, ceea ce arată că și populația crescuse de când satul se transformase în târg.

Noi puteri a câștigat Bucovul după 1830, prin trecerea drumului Buzăului, care era și drum al poștii, printr'însul³. El devenise astfel concurent al Ploieștilor, nu numai ca deținător al vânzării dealurilor, ci și ca nod al drumului Teleajenului cu drumul Buzăului. Tindea să devie, pentru regiunea viilor din basinul Teleajenului, ceea ce erau Vălenii⁴

1. V. A. Ureche, o. c., IX, p. 508—14 p. a. 1807—11; și XIII, p. 242—3 p. a. 1822, unde este trecut în lista de vămi a târgurilor. Pentru situația la 1809 Fotino, o. c., III, p. 208. Avea atunci numai 2 biserici. Se vede și azi lângă moara de măracini o ruină de biserică veche fără inscripție. Ea pare a însemna locul pe care se găsea Bucovul vechi, care, în acest cas, s'a coborât încet spre drumul Buzăului.

2. Sulzer, o. c., I, p. 310: „Er hat ausser den Wohnungen der Isbranvnike auch drey Kirchen“. Cf. Bauer, o. c., 1788, p. 128.

3. La 1830 se zidește poșta la Ploiești pe drumul Bucovului. De atunci a rămas drumului Bucovului, la intrarea în oraș, numele „drumul poștei“. Drumul poștei la 1790 trecea prin Corlătești (harta 5). În vechime trecea prin Șoplea și Pantazi. La 1833 pela Bucov (harta 15).

4. *Târgul Vălenilor*.— Dacă în urmă de tot isprăvnicatul a fost la Bucov și nu la Văleni sau la Mizil, faptul se datorește împrejurării că Bucovul era la îndemâna capitalei București. Vălenii erau orașul cel mai vechi din județul Săcueni, tot atât de vechi ca și Ploieștii. Prima mențiune de oraș la Văleni este din 1684 și se referă la anii 1650—1684 (Miron Costin, citat mai sus, la p. 22, n. 4). În timpul lui Brâncoveanu era târg săptămânal (N. Iorga, *St. și Documente*, V, p. 344—9). Hărțile îl reprezintă ca târg mare în a doua jumătate a sec. XVIII și începutul sec. XIX (hărțile n. 3, 4, 8, 11, 12, 14, 15). Era orașul de căpetenie al județului, atunci când Bucovul abia începuse să se ridice (N. Iorga, *Gen. Cant.*, Buc. 1902, p. 471. Bauer, o. c., p. 130: „bourg“). La sfârșitul sec. XVIII târgoveții purtaseră proces pentru regularea situației lor pe moșia mănăstirii Văleni, pe care se

pentru regiunea livezilor. Județul Săcuenilor începu să fie de acum numit «județul Bucovului»¹. Se vorbea cu mândrie de «boerii din politia (orașul) Bucov»². Bucovul era la 1833 reședință a ispravnicilor județului, reședință de plasă, stațiune de poștă și avea și tribunal de întâia cercetare, cum aveau și Ploieștii³. Târgul Bucovului adăpostea cea mai însemnată aglomerare de locuitori de lângă Ploiești. Adunații Bucovului erau 206 familii, ceace dă un total de peste 1000 suflete⁴. Tractatele de geografie pentru școale, cuprinzând descrierea țării, îl numesc «târgușorul

găseau (V. A. Ureche, o. c., VI, p. 686). Tot pe atunci constatăm iarăși că Vălenii aveau un târg săptămânal (V. A. Ureche, o. c., XI, p. 789): Târgul se făcea „din josul orașului“ (1811, Mai 20; pentru anul 1807—1811, vezi Idem IX, p. 508—514). Adesea aici stăteau și ispravnicii (Karaczay, o. c., 1817, p. 77. La p. 79 el numește Vălenii „Markt“). În 1832 orașul era destul de întins pentru a avea, ca și Ploieștii, o mahala a Tabacilor (Arch. St., dosar extrajudiciar din 1832, n. 130). Avea pe atunci 518 gospodării, ceace face peste 2000 suflete (Harta rusă 15). La 1860 progresase însă prea puțin. Când Ploieștii aveau de 4 ori populația dela 1832, Vălenii nu crescuseră decât cu jumătate din ce fusese. Avea 756 familii (*Analele Statistice*, din 1860, p. 69) ceace dă, cu 4 suflete de familie, 3024 suflete. La 1868 nu crescuse această sumă decât cu câteva sute, avea adecă 3443, iar azi 3723. Stagnarea este vădită pentru acest târg al muntelui (*Recens. gen. al populației din 1912*, Buc. 1913 p. 6). Pe când Ploieștii cresc cu proporția de 25, Mizilul cu 19, Urlații cu 24 și Filipeștii înșiși cu 17, Vălenii abia cresc cu 8. Să nu mai vorbim de Câmpina, pe care păcurile o fac să crească dela 1899 încoace cu 125 ! (Ibidem).

1. Arh. Statului, dosar extrajudiciar din 1832, n. 222.

2. N. Iorga, *Inscripții*, II, p. 261.

3. Harta Bergengheim.

4. „Suma plugarilor“ din 1831 Iulie, *Analele parlamentare ale României*, II, p. 475 ș. u.

de căpetenie al județului Săcueni cu 1100 locuitori»¹.

Dar Ploeștii de după 1840 se desvoltaseră prea mult pentru a rămâne centrul administrativ al unei regiuni atât de puțin întinse, cum era județul Prahovei de atunci, ajungând la răsărit numai până la apa Teleajenului. Câtă vreme fusese mare Târgșorul, județul Prahova avusese în el centrul său natural, așezat în mijlocul său. După mutarea târgului și isprăvnicatului la Ploiești, centrul administrativ al județului Prahova s'a găsit la 3 klm. de marginea răsăriteană a județului. De altă parte centrul administrativ al județului Săcuieni, din nevoia de a fi la îndemâna Bucureștilor și de a avea comunicație ușoară cu partea muntoasă prin Valea Teleajenului, se găsea, la Bucov, abia la 2 klm. de hotarul apusau al acestui județ și deci de cel răsăritean al Prahovei. Astfel cele două centre administrative, Ploeștii și Bucovul, se găseau la 5 klm., departe unul de altul.

Aceasta au văzut-o la vreme oamenii administrației de atunci. Judecând după mărimea Ploieștilor și după însemnătatea negoțului lor, regiunea până dincolo de Cricov îi aparținea prin natură, nu numai economicște, ci și administrativ. La 1844, Decembrie 24, desființarea județului Săcueni era deja hotărâtă: «Județul Săcueni se desființează dela 1 Ianuarie 1845

1. Serdarul Scarlat Tâmpeanu, *Gheografia Țării Românești*, Buc. 1840, p. 32. Se adaugă că are 2 biserici și că aici „este șederea ocârmuito-rului“. „Dar orașul cel mai frumos într'acest județ (Săcueni) este Vălenii de Munte“.

și satele din al său cuprins se alătură la județele Prahova și Buzău»¹.

Prin aceasta a luat sfârșit dintr'o dată și târgul Bucovului, împreună cu orașelul ce începuse să se desvolte într'însul: căci numai prezența aparatului administrativ și judiciar ar fi mai putut păstra un târg la o distanță atât de mică de Ploiești. Inpricinații, cu martorii lor, și toată gravitatea regiunii bogată a Teleajenului, cu vânzarea pe care locuitorii o făceau târgului atunci când veneau pentru nevoile judecătorești și administrative, nu le-a mai avut, după 1845, Bucovul, ci Ploieștii. Cu toate că dela început Ploieștii și-au tras puterile din dealurile regiunii Teleajenului², abia acum, la 1845, intră acest oraș în stăpânirea economică desăvârșită a acestei văi, prin alipirea ei politică, administrativă și judecătorească.

5. *Câștigarea liniei de comunicație a Bucureștilor cu Moldova.* — Nu erau de ajuns însă pentru Ploiești câștigurile sale de până acum, pentru ca el să devie, ceea ce este. Vechiul Târgșor, în timpii săi de înflorire, aveau în plus, față de Ploieștii de până la 1845, avantajul de a fi fost așezat, nu numai la unirea drumurilor Teleajenului și Prahovei în mersul lor spre Capitale, ci, cât a fost Târgoviștea capi-

1. *Buletinul, Gazeta Oficială*, 1844, pag. 617, nr. 155 din 24 Dec. 1844.

2. Cf. Studiul meu *Trecătorile Teleajenului* în *Anuarul de Geografie și Antropogeografie*, de sub direcția d-lui prof. S. Mehedinți, passim, unde se poate vedea că târgul Ploieștilor a fost întemeiat de Mihai tocmai atunci când acest voevod a simțit valoarea drumului Teleajenului pentru operațiile sale militare. Intemeetorul Ploieștilor este și

garii mai groși și țărani, care veneau cu «producturi»: «zarzavaturi, rogojini, funii, lemne de foc, căldări și altele multe», își făceau, unde era loc mai slobod, hambare, umbrare și îngrădiri de gard¹. Grânele, vinurile și peștele se vindeau din căruțe. Aceste «producte», dinpreună cu vitele, aveau un loc mai întins în marginea târgului: oborul².

Fiind târgul bine așezat dela început, îndată s'a simțit nevoia de a vinde și peste săptămână, nu numai Miercurea. Cei ce aduceau marfa cu carul sau cu spinarea, atrași de «buna vânzare» și de «ușurința aprovizionării», curând după aceea și-au făcut prăvălii statornice. Toate acestea s'au petrecut la Ploiești chiar în timpul voevodului întemeetor.

Căci în domnia lui, prin nevoia aprovizionării oștilor pe care le ținea în jurul târgului și prin nevoia furniturilor de echipament, târgul săptămânal s'a transformat încă de atunci într'un târg cu prăvălii statornice și cu înfățișarea de mic oraș. La 1599 și 1600 contemporanii încep să numească Ploieștii

1. Acelaș act din 1821 citat în nota 1. din pag. prec.

2. Acte din dosarul 98,1843, Arh. Ploiești: „oborul este pentru producturi“, nu pentru „mărfuri“. De asemenea actele din dosarul 4,1842, aceeași Arhivă; 1840 August 2, pescarii vorbesc: „alături cu căruța mea“. 1822, Iunie 22, jalbă a orășenilor contra celor „ce au făcut umbrare în obor și fac vânzare rachiului napristan, iar nu numai Marțea și Miercurea, precum din vechime au fost obiceiul“. „S'au apucat acei ce vindea cu buțile de au făcut în obor prăvălii statornice, vânzând și peste săptămână, șad cu buțile date pă jos, așazate, iar nu prin car, ca mai înainte, asemenea și cei care eșă cu câte o masă, cu buriașe, cu clondire și pahare, toți s'au așezat cu umbrare, de au făcut târg nou în oborul de vin“. În acelaș dosar se văd și celelalte „producturi“, ce se vindeau în obor.

«oraș» sau «orașel»¹. La 1599 se vorbește de o piață statornică a târgului².

Pe moșia domnească dintre Teleajen și Prahova erau așa dar, la sfârșitul domniei lui Mihai Viteazul (1601), două târguri săptămâna'e, nu unul singur cum fusese până atunci. Amândouă se țineau în aceeași zi a săptămânei, Miercurea. Unul se ținea în orașul Târgșor, altul în târgulețul Ploiești, care abia atunci începea să se înfiripeze.

De acum Târgșorul începe să scadă, iar Ploieștii încep să crească pe măsură ce scade Târgșorul. Nici Ploieștii n'au crescut repede și dintr'o dată, nici Târgșorul nu s'a stins dintr'o dată. Viața și strălucirea orașului Târgșor s'a scurs pe încetul, în curs de două veacuri, în târgul Ploieștilor, până când azi n'a mai rămas dintr'însul decât casele, sărace și puține, ale țăranilor clăcași ai moșiei.

III. Desvoltarea Ploieștilor până la 1830.

1. *Ploieștii pe la 1700.* — Încă înainte de anul 1700 Ploieștii ajunseseră să stea pe picior de egalitate cu Târgșorul și chiar să-l întrecă. După 1673, în actele vremii, Ploieștii încep să aibă precădere

1. La 1599, în timpul campaniei ardelenе, este numit târg, oraș și orașel: Marckt Plöyst (*Tezaur de monumente istorice*, III, p. 72); oppidum Ploest (Wolfgang de Bethlen, *Historia de rebus transsilvanicis*, IV, p. 334); oppidum Ploest vocatum (*Doc. Hurm.* III¹, la dată); oppidum și oppidulum (Szamosközy, loc. cit. p. 290). La 1600, în timpul luptelor cu Polonia, este iarăși numit oraș: oppidum (cronicarul Heidenstein, citat de C. Zagoriț, o. c., p. 102).

2. V. mai sus p. 31 și n. 2.

asupra Târgșorului. În hrisoavele domnești, prin care se dăruia mănăstirii Târgșor, zidită de Antonie Vodă din Popești la 1671, vămile amândoror târgurile, nu se mai zice, cum se zicea înainte, «vama târgului Târgșor și vama târgului Ploeștii»¹, ci se zice acum «vama târgului Ploeștii și vama târgului Târgșor»².

Domnii țarei, începând cu Brâncoveanu, ocrotesc Ploeștii, ca pe un târg vechiu. Și documentele știu să povestească frumos cum, «în zilele lui Costandin Vodă Brâncoveanu, (1689 — 1714), făcând Mihai Spătarul Cantacuzino o mănăstire, ce o au numit Sinaia, s'au fost rugat lui Costandin Vodă să-i dea volnicie să facă târg și în Gura Urlaților, ca și în Ploiești și ca și în Târgșor, într'o zi de săptămână, pentruca să dea vama aceluia târg la mănăstirea Sinaia. Iar Costandin Vodă, văzând că, de va da acea volnicie, să vor strica târgurile ceale vechi, al Ploieștilor și al Târgșorului, n'au dat acea volnicie, fiind fără cale, ci numai au hotărît să se facă acolo, în Gura Urlaților, târg slobod toamna, pre vremea culesului, în patru săptămâni, să ia mănăstirea Sinaia câte într'o zi de săptămână, adică Marțea, care s'a poreclit Târgul Cucului»³.

1. Hrisovul lui Antonie Voevod către mrea Târgșor, din 1671, Decembrie 9, și al lui Grigore Ghica din 1673, în *Condica Brâncovenească* No. 267, f. 751—753, la Arhivele Statului.

2. Hrisovul lui Duca Voevod, din 1674, Ianuarie 8 și hrisoavele domnilor următori către m-rea Târgșor, în aceeași *Condică*, f. 753, 754, 755 ș. u.

3. Hrisovul lui Niculae Mavrocordat din anul 1716, Aprilie 21, și al lui Ioan Mavrocordat din 1717, Martie 14, în aceeași *Condică*, f. 763 și 760.

Scăpat de periculoasa concurență, pe care i-ar fi făcut-o Urlații, Ploieștii se ridică puternic acum, pe la anul 1700, în fruntea târgurilor întregii regiuni.

Cea ditâi hartă amănunțită a Țării Românești, lucrată în anul 1700, «după foarte exacta descriere» făcută de cel mai învățat boer muntean al timpului, stolnicul Constantin Cantacuzino, represintă pentru prima oară Ploieștii ca cel mai de seamă târg între Buzău, Târgoviște și București¹. Această hartă arată Gherghița mai mică decât Ploieștii, iar Târgșorul îl arată ca o «mânăstioară²».

În descrierea italianului Delchiario, tipărită în 1718, la care este alipită harta de care am vorbit, numai Ploieștii și Gherghița sunt arătate, în părțile Prahovei, ca localități mai importante³.

2. *Inceputul Filipeștilor.* — Mult mai interesant pentru situația târgurilor din preajma anului 1700

1. Despre importanța acestei hărți cf. G. Vâlsan, *O fază în populația țărilor românești*, Buc. 1912, p. 3. Afirmăția că Const. Cantacuzino ar fi autorul acestei hărți se întemeiază pe o greșeală de interpretare. Titlul hărții nu spune: „l'autore di detta tavola fu il conte Costantino Cantacuzeno“, ci spune că s'a lucrat „secondo l'esatissima descrizione che ne diede il fu conte Costandino Cantacuzeno a Giovanni Comneno“. Autorul hărții este necunoscut. — În această hartă și Câmpina este arătată ca târg deopotrivă cu Ploieștii, aceasta însă nu putea corespunde realității, ci se datorește așezării Câmpinei, vămei și faimei de care ea se bucură între călătorii streini.

2. Semnul prin care este reprezentat are legenda: piccioli monasterii.

3. Antonmaria Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, Venezia, 1718, p. 15: luoghi di maggiore importanza, dove si manda qualche nobile per capitano in ciascuno di essi, sono i seguenti: Tergovisto, Cernetz, Focsiani, Plojest, Gherghizza, Rusci de Vede“. — Menționez că în harta citată mai sus, alipită la opera lui Del Chiaro, târgul de mai târziu Bucovul este reprezentat ca sat mare (ville grosse). Tot astfel și Filipeștii.

este privilegiul dat de Costandin Brâncoveanu (1688 — 1714) pentru strângerea ciohodăritului (dajdia pe cizmari). El dă volnicie marelui ciohodar Alixandri « să umble în București și în toate târgurile: la Câmpulung, la Pitești, la Târgoviște, la Filipești, la Ploiești, la Urlați, la Buzău, la Râmnic și pen toate satile, să aibă a lua ciohodăritul: de cizmariu câte 1 taler, după obiceiul¹ ».

Cum se vede din acest act, pela 1700 se mai ivise un târg în Prahova: al Filipeștilor. El se născuse, ca și al Ploeștilor, pentru a înlocui pierderea Târgșorului. Ploeștii și Filipeștii sânt simetric așezate față de Târgșor: unul deadreapta, altul deastânga, unul spre nord-est, altul spre nord-vest de vechiul oraș, Filipeștii aținându-se la valea Prahovei, Ploeștii la a Teleajenului, și Ploeștii și Filipeștii în în aceeași măsură mai aproape de dealuri ca Târgșorul. În loc de un târg se iviseră deci două noi. Era nu numai o înlocuire, ci și o diferențiere în acelaș timp.

Situația celor două târguri, al Ploeștilor și al Filipeștilor, ce au luat locul Târgșorului, se menține aceeaș și la mijlocul sec. XVIII. Geograful Büsching, în anii 1769—1774, numește, în regiunea ce ne preocupă, două târguri: Gherghița și Filipeștii, și un «oraș» Ploeștii². — În o descriere a țării din 1774

1. N. Iorga, *Studii și Doc.*, V. p. 344. — Despre Filipeștii de atunci ca loc de afaceri Idem, *St. și Doc. X, Brașovul și României*, Buc. 1905, p. 211: „Zota cojocarul dela Filipești“. Cf. *Doc. Hurm. XV*, p. 1533, unde actul cu această mențiune este datat 1709, April 5.

2. *Notă despre Filipeștii de Târg.*—Büsching, *Neue Erdbeschreibung*, des ersten Theiles zweiter Band, fără loc și an, p. 1627: Ploești „eine

se citește, la județul Prahova: «oraș de căpetenie Ploeștii, unde se face cea mai însemnată vânzare din produsele țării. Mai este și alt târg numit Filipeștii¹».

Filipeștii aveau atunci două mahalale și Ploieștii opt². Ploieștii erau acum, la mijlocul secolului XVIII, fără asemănare mai mare decât celelalte târguri, ce se luptaseră pentru întâetate în regiunea Teleajen—Prahova. În Ploiești stăteau acum capii județului Prahova, ispravnicii. În rusticul târg ei nu

Stadt“. Filipești „im Wald“ și Gherghița: „Marcktflecken“. Autorul vorbește, cum se vede, despre Filipeștii de Pădure. E o confuzie. Nu este de loc de crezut ca târgul să fi fost întâi la Filipeștii de Pădure și să se fi mutat pe urmă la Filipeștii de Târg. Filipeștii de Târg din zilele noastre se numiau înainte „Filipeștii dela Prahova“ (Șt. Greceanu, o. c., p. 153, n. 5, pentru timpul lui Brâncoveanu; — N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, II, p. 263 și u., pentru anii 1706, 1788, 1798) sau „Filipeștii cei vechi“ (Z. Furnică, *Din istoria comerțului la Români*, Buc. 1908, p. 3—5, o înșirare din 1674 a satelor de pe Prahova, de sus în jos: „Filipeștii cei noi și cei vechi“). Cf. despre Filipești N. Iorga, *Gen. Cant.*, p. 43, 86, 171. Cu numele Filipeștii dela Prahova este trecut și în 1810 (ms. Ac. Rom. 1457). Numele de Filipeștii cei Vechi înlătură indoiala că aici a fost întâi târgul. — Așa în 1810 Filipeștii, care era târg de 100 de ani, apare cu numele „Filipeștii de Târg“. (N. Iorga, *Inscripții* II, loc cit.) Apoi în 1819 (Fotino, *Ist. Daciei*, III, descrierea jud. Prahova). În 1829 e numit „târgul Filipeștilor“ (Arhivele Statului, Dosarul isprăvnicatului Prahova, nr. 3037). La 1830 Oct. e numit „orașul Filipeștii de Târg“ (Dosar 3016, al isprăvnicatului Prahova, Arhivele Statului). Datarea descrierii lui Büsching, 1769—1774, am făcut-o după criteriile interne. La p. 164 i se spune: „1769 ist die Moldau von den Russen erobert worden und die künftige Zeit wird ihr Schicksal zeigen“. Cf. și p. 1624.

1. Descrierea urmează: „și un altul cu numele Câmpina“. N. Iorga *Genealogia Cantacuzinilor*, Buc. 1902, p. 471.

2. Monsieur de B[auer], *Memoires sur la Valachie*, Francfort et Leipzig, 1778, p. 134 și 136. — F. I. Sulzer, *Gesch. des trans. Daciens*, I, Wien 1781, p. 312 și 314.

locuiau cine știe ce palate, ci lucrau, cum spune un călător strein, în niște «cocioabe țărănești¹», lângă biserica sf. Nicolae Nou de azi. La Ploiești era târgul săptămânal cel mai puternic pe acel timp². Drumul Prahovei, care hrănea acest târg, era din toată țara drumul pe care se scurgeau atunci cele mai multe mărfuri³.

3. *Târğușorul după 1700*. — Și după anul 1700 Târğușorul a continuat să-și aibă târgul său săptămânal⁴, a cărui vamă este trecută în listele vămilor de târguri chiar în anul 1822⁵. Actele arată că pela 1791 se găseau încă «prăvălii» statornice în «târ-gul Târğușorului»⁶. Sânt și hărți, mai ales rusești, care-l reprezintă, pela 1799—1812, ca «mic târg»⁷. Sânt deasemenea azi oameni bătrâni în Ploiești care

1. Sulzer, o. c., I, p. 312: Die Isbravnik von diesem Schudetz wohnen hier in schlechten Bauernhäusern.

2. Idem, Ibidem.

3. N. Iorga, *Gen. Cant.*, p. 471.

4) Sulzer, o. c., I p. 312. „Eine Stunde von Ployest lieget ein anderer Marktflecken, Tirgschora mit Namen, welcher ebenfalls *seinen Wochenmarkt* hat“. Aceasta la 1781.

5. V. A. Ureche, *Istoria Românilor*, IX, p. 508—514, pentru anii 1807—1811; XIII, p. 242—3, p. a. 1822.

6. V. A. Ureche *Istoria Românilor*, IV, act. din 10 Dec. 1791: cartea de clacă a vornicului Moruzi pentru moșia Ploești: „așijderea și dela târgul acestui oraș (Ploești): să aibă a-și lua dumnealui adetul după așezământul ce va face cu *locuitorii de prăvălii și de case*, după cum și la târgul Târğușorului să urmează“. Se deduce clar că erau prăvălii pe atunci în Târğușor.

7. Harta rusă din 1799 (n. 6) îl trece între cele semnate ca: „mesteacico i bolșaiia sloboda“. Harta rusă dintre 1801—1812, n. 9, îl trece ca „meastecico i sloboda boleae 500 duș imeaiuștie“ (cu mai mult de 500 suflete).

știu să spună că părinții lor, acum 90 de ani, mergeau să târguiască la Târgșor¹.

În actele vechi se întâlnesc, până pe la 1818, nume de neguțatori târgșoreni cu afaceri prin Prahova, ca Gheorghiuță, Dima (1803), Stancu (1804), Canciu neguțatoru ot Târșor, Duca (1805), Nicula Sârbu ot Târșor neguțator, Sava neguțator (1814), Ioan dela Târșor neguțator cășar (1814), Neculae neguțator, Savu polcovnic, Ianache, Anastase Sârbu (1815), Iorga Arnăuceanu, Stoian sin Dumitru, Stoian untaru, Tudor untaru, polcovnicul Gavrilă, Stancu neguțatorul (1817), Necula neguțatorul, Slafciu neguțatorul (1818), toți din Târșor².

Așezarea din jurul Târgșorului perduse însă cu totul caracterul orășenesc. Cu toate că din vechea strălucire îi rămăsese încă mândra mânăstire a lui Antonie Vodă și trei biserici de zid³, în unele hărți Târgșorul este reprezentat mai ales ca sat după anul 1750⁴. Alte hărți îl lasă nereprezentat⁵. Iar

1. Văduva răposatului dascăl Niță dela bis. Sf. Impărați din Ploești, mi-a spus că muma bărbatului său, moartă, acum 30 ani, în vârstă de 80 de ani, i-a spus că mergea de târguia din Târșor, unde era „târg mare“.

2. Arhivele Statului, Dosar 3050 al isprăvnicatului de Prahova, privitor la neguțatorii surecii.

3. Monsier de B(auer), o. c. 1778, p. anul 1769—1774, p. 137: „un village de prince (încă nu fusese donat lui Moruzi), près des 4 sources du Witijew, avec un couvent, trois églises de pierres, une maison de bojard, un moulin et deux étangs“. Sulzer traduce la 1781 această descriere, o. c., I. p. 312.

4. Harta Schmidt (n. 3) la 1774, și harta n. 4 din 1778. În sec. XIX harta austriacă (n. 11) din 1822; harta Dirwaldt (n. 12) din 1824; harta austriacă (n. 14) din 1829.

5. Întâi, la 1700, harta Del Chiaro. Apoi harta Lipszky (n. 8) din 1806.

descrierile și statisticile din 1774, 1790 și 1810 îl numesc deadreptul «sat»¹.

La 1774 moșia domnească, pe care se hrăneau târgoveții, nesupărați de clacă și de dijmă, a fost dăruită cu târg cu tot, împreună și cu târgul Ploeștilor, de voevodul Alexandru Ipsilant fanariotului făcut boer, banul Ianache Moruzi. Impusă atunci în mod neomenos la clacă și la celelalte angarale de stăpânul moșiei, negustorimea, puțină câtă se găsea, neavând putere să se apere de năpaste, sparse și ce bruma de târg mai rămăsese și veni să se statornicească în Ploești². Căci Ploeștenii, mai mulți la număr, mai stăruitori și mai îndrăzneți decât Târșorenii, nu se mărginiseră numai să umble cu judecăți pela București, ci, când văzură, în timpul ocupației rusești dela 1806—1812, că nici solia lui Marin Brutarul, în miezul iernii, în Rusia, cu jalbă la preaputernica împărăție, nu le a fost de nici un folos, se năpustiră toți și dărâmară casele boerești, pe care Ianache Moruzi le făcuse în oraș, de conac, ca la o moșie a lui, și

1. Intâi la 1769--1774. — *Beschreibung der grossen Walachei*, alăturată la harta austriacă din 1790, copie la Ac. Rom., secția mselor, îl numește: „*Turgschora Dorf*“. Catagrafia bisericească dela 1810 scrie „satu Târșoru vechi“ (ms. 1457 al Ac. Rom.).

2. Bătrânul Gh. Stoica din mah. sf. Ioan, de 95 ani, mi-a spus: „s'a pus boerii cu claca pe negustorii din Târșor. Ei au spart și au fugit aici: alde Hagi Matache, Hagi Petre Carastan, negustorii Arnăuchenii, Târșorenii tot din Târșor sânt veniți. I-am pomenit și eu. Erau așezați pela Ghiță Alecsiu“. E și azi un han vestit în piața legumelor „hanul Târșoreanului“. E și o familie Târșoreanu. Căpitanul Târșoreanu, foarte popular în oraș, veteran din războiul neatârării, a murit de câțiva ani.

orașul rămase și după aceea, cum fusese și mai 'nainte, în toată vremea, prin împotrivirea târgoveților, nesupărat de poverile ce apăsau poporul dela țară¹.

În urma mutării târgoveților în Ploiești, Târgșorul cade, după anul 1825, pentru totdeauna în rândul satelor. La numărătoarea făcută în 1829, în vederea «cfartirului» armatei rusești, «satul Târgșor» avea 163 case². Cel care a făcut numărătoarea are grije să adauge, ca nicăeri într'altă parte: «oameni săraci». Nu târgoveți săraci, ci plugari clăcași toți, cum arată numărătoarea plugarilor din țară dela 1832, Iulie³. Multe din case rămăseseră nelocuite, căci avea cu totul, în cele 163 case, 138 capi de familie, cecece dă 700 de suflete⁴.

Nici ca sat n'a putut Târgșorul Vechiu să dea înainte. La 1899 avea 905 suflete⁵. 200 de suflete în 70 de ani constituiesc un spor prea mic, iar popu-

1. Cf. despre procesele Ploeștenilor Ioan Moruzi, *Spicuri istorice din Prahova și fondarea orașului Ploiești*, Buc. 1906 și *Dictionarul Geografic al jud. Prahova*, de același, la cuvântul Ploiești.—Povestirea acestor procese, după tradiția păstrată de bătrâni, la Zaharia Antinescu, *Pharul*, ed. II, Ploiești 1874; Idem, *Autobiografia mea*, Ploiești 1896, p. 38—41. I. Stoicescu, *Schitze din istoria patriei*, Ploiești, 1830. După comunicările orale ale bătrânului I. Stoicescu a scris și Antinescu în cărțile citate.

2. Arhivele Statului, dosar 3037 al isprăvnicatului Prahova, cuprinzând *Catagrafie de toate casele și grajdurile*.

3. *Suma plugarilor* din 1831, Iulie, publicată în *Analele Parlamentare ale României*, II. p. 475, ș. u.

4. La 1810 avea 208 suflete, și 59 case. Era pustiit de războaiele dela sf. sec. XVIII și începutul sec. XIX (ms. 1457 al Ac. Rom.). Mult mai mare era Târgșoru Nou (Crângul Teiului sau Târgșorul Nou de azi, care avea 106 case cu 387 suflete (aceeaș statistică).

5. *Recensământul general al populațiunei României*, de L. Colescu, Buc. 1905.

lația de 905 suflete este mică pentru un sat, dacă ne gândim că majoritatea satelor Prahovei trec peste 1000 locuitori și că unele din ele trec de 2000, ajungând, ca Băicoii, la 3946, Brebu 3512, Telega 5257¹.

4. *Târgul Măgurenilor*.— O schimbare nouă s'a petrecut pela 1750 în situația târgurilor de care am vorbit. Măgurenii, un sat pe Prahova, dinsus de Filipești, între vii roditoare, dobândește în acest timp voia de a'și avea un târg săptămânal².

Prin acesta el ajunge la o dezvoltare care întu- necă și lasă un moment în urmă dezvoltarea Filipeștilor. Hărțile ruse, ridicate în timpul războiului dela 1769—1774, reprezintă Filipeștii ca sat, iar Măgurenii ca târg mare, deopotrivă cu alte târguri, îmbătrânite în ale negoțului, ca Târgoviște, Ploiești, Gherghița și Câmpina³. Și după aceea, în 1781 și 1788, târgul Măgurenilor este arătat, de călători⁴ și de hărți⁵, ca deopotrivă cu Filipeștii. Unele hărți arată că această egalitate se menținea și pela anul 1800⁶.

5. *Inflorirea Filipeștilor*.— Eclipsa Filipeștilor,

1. Ibidem.

2. Sulzer, o. c., p. 314.

3. Harta Schmidt, 1774, după ridicările ruse din 1769—1774 (n. 3).

4. Sulzer, loc. cit., le numește împreună: Philippesti und Mogeröny sind wegen ihrer Lage, guten Weinwaches und erstes auch wegen seinem Wochenmarkte, zu merken; desgleichen wegen den grossen Landhäusern, die die Eigener derselben, die philippeschtische und mogeranische Familien, hier besitzen.

5. Harta n. 3.

6. Harta Reinecke, 1800 (n. 7).

provocată de concurența noului său vecin a fost însă numai de scurtă durată. Căci târgul Filipeștilor aveau faima vechimei și de el știa lumea, nu de Măgureni¹. Indată după 1800 Filipeștii se ridică iarăși deasupra și de Măgureni nici nu se mai pomeniște².

El ia dela 1810 numele «Filipeștii de Târg», care i-a rămas până azi³. La 1819 și 1830 el devenise «orașul Filipeștii de Târg»⁴ și hărțile vremii îl prezintă ca atare⁵. Era, împreună cu Ploieștii și cu Câmpina, singurele târguri mai de seamă ale județului de atunci al Prahovei⁶. Avea la 1829, 176 case, între care se găseau 10 case «dă mijloc, ne-guțătoarești»⁷. Locuia în el 159 capi de familie,

1. Filipeștii mult mai vechi. Fuseseră leagănul Cantacuzinilor. Ambele târguri aveau dela început nenorocul că erau pe proprietăți boierești (nota 4, pagina precedentă), și puteau fi împedecate în orice moment al dezvoltării lor prin măsurile vreunui stăpân apucător.

2. Lista vămilor de târguri din 1807—1811 și 1822 înseamnă numai Filipeștii (V. A. Ureche, *Istoria Românilor*, IX, p. 508 ș. u.; XIII, p. 242—3).

3. V. mai sus pag. 37, n. 2.

4. Fotino, o. c., III, descrierea jud. Prahova, îl așază sub numirea de κομποπόλεις sau ὀρόσια (1819). La 1830 Cf. n. 2, pag. 37.

5. Harta austriacă din 1829 (n. 14). Harta rusă din 1832, descoperită de G. Vălsan și harta Bergenheim (n. 15 ambele). Până atunci hărțile reprezentaseră Filipeștii ca sat: spre ex. la 1700, 1774, 1822, 1824 (hărțile 2, 3, 11 și 12).

6. N. Iorga, *Genealogia Cantac.*, p. 471. Aceeaș situație la 1835: *Geografia lui Genilie*, 1835, p. 100.

7. Arhivele Statului, Dosar ispr. Prahova 3037, cuprinzând *Catagrafia de toate casele și grajdurile, 1829 Ghenarie 2*: 160 case, 3 case ale preoților, 3 case zidiri mari boierești și 10 case dă mijloc ne-guțătoarești = 176. Această catagrafie adaogă la Filipești și „cătunu Vlășceni“ cu 25 case, cecece ar da 200 case cu 1000 suflete deci.

ceeace ar da un total de 800 suflete¹. Avusese la 1810 numai 510 suflete, și 122 case, cu cele țigănești împreună². Ajunsese astfel, la 1829, din urmă orașul vecin Câmpina, care data, ca centru comercial, încă din secolul XVII și care fusese pe vremuri tot atât de vestit ca și Ploieștii³.

1. Arh. Statului, dosarul isprăvnicatului Prahova 3016, cuprinzând *Catagrafia orașului Filipeștii de Târg, da toată suflarea i felurimea lor cum înlăuntru arată, 1830, Oct.*

2. Catagrafia bisericească din ms. 1457, Ac. Rom.

3. *Desvoltarea Câmpinei*.— I. Bogdan, *Cronice inedite*, Buc. 1895 p. 204.— Încă dela 1674 drumul Prahovei se numea „drumul Câmpinei“ „scală de neguțatori“ (D. Z. Furnică, *Din istoria comerțului la Români*, Buc. 1908, p. 3.—Era târg săptămânal cu vamă încă din domnia lui Const. Brâncoveanu (N. Iorga, *St. și doc.* V. p. 344—9). Oraș în tot cursul sec. XVIII, reprezentat peste tot în hărți deopotrivă cu Ploieștii: la 1774, 1778, 1799, 1801—12, 1806, 1822 și 1824 (hărțile n. 3, 4, 6, 8, 9, 11 și 12). Tot astfel îl prezintă și descrierile țării la 1769—1781 (Büsching o. c., p. 1627: Chimpina ein Stadt; N. Iorga, *Gen. Cant.*, p. 471; Sulzer, o. c., I, 1781, p. 313: „Der dritte Marktflecken dieses Amtsbezirkes“ după Ploiești și Târgșor. La 1783, când Târgșorul, Gherghița și Ploieștii se sbăteau în ghiarele clăcei, Câmpina dobândește, fără trudă, libertatea sa. (V: A. Ureche, o. c., I. p. 490). Păstra târgul său la începutul sec. XIX (V: A. Ureche, o. c.; IX, p. 508—14 p. a. 1807—11): La 1810 ambele Câmpine, a stolnicului și a vistierului, numite și pe atunci „orașe“, cu locuitori „rumâni neguțatori“, erau egale cu Filipeștii: aveau, împreună cu țigăniile, 133 case cu 388 suflete, iar Filipeștii 122 case cu 510 suflete (ms. 1457, Ac. Rom.). Câmpina era „politie“ pela 1830, ca și Slănicul și ca și Telega, despre care însă nu vorbim în studiul acesta, căci strălucirea lor nu eșise din negoț, ci din aglomerarea de locuitori lângă saline (v. geografiile dintre 1830—1840). La 1830 Filipeștii luaseră înaintea Câmpinei: aveau 176 case, Câmpina 147 (Arh. Statului, dosar ispr. Prah. 3037). Dar după ce perde contactul cu drumul Prahovei, Filipeștii sânt întrecuți de Câmpina. La 1860 Câmpina avea 626 familii, Filipeștii 351 (*Analele Statistice*, 1860, p. 99). La 1899 Câmpina avea 3779, Filipeștii 1336 locuitori (L. Colescu, *Recens. gen. al pop. Rom.*, Buc. 1905). Azi, după eflorescența neașteptată a sondelor, Câmpina are populație îndoită: 8511 loc., față de 1566 ai Filipeștilor (*Recens. gen. din 1912*, Buc. 1913, p. 6).

6. *Ploieștii dela 1700—1830.*— Dar mult mai mândru ca Filipeștii crescuse târgul Ploieștilor, cu toate restriștile ce se abătuse peste dânsul în timpul războaielor austro-ruso-turce (1769—1812) și cu toate judecățile pe care le ducea neconținut, dela o vreme, pentru libertatea pământului de moștenire.

Odată cu începutul sec XVIII Ploieștii intră, ca un vrednic urmaș al Târgșorului, în curentul comerțului celui mare. La 1709 târgul de vite al Ploieștilor furnisa boi până și pentru depărtatul Graz.¹ Afacerile atrăseseră într'însul, încă de atunci, negustori ovari și chiar o colonie de negustori catolici, ce-și aveau capela lor aparte².

Și populația crescuse mult în Ploiești după 1700. În anul 1750 au perit într'însul de ciumă, într'o singură lună, «peste 200 de oameni»³. În anii 1769—1774 Ploieștii aveau opt mahalale și ocupau o întindere de loc care apropia pe cea de azi⁴.

1. N. Iorga, *St. și doc.*, X, *Brașovul și România*, Buc. 1902, p. 320, n. 2, a. 1709, Fevr. 11: „Ich habe mit praedictis gedinget 114 Stuck Ochsen bis nacher Grätz zu treiben. Es ist dem also: wir haben gedinget auss dem Plojest biss hinauss in Grätz soviel Ochsen zu treiben“. Altă mențiune a „Ploieștianilor“ Idem, *ibid.*, p. 214—5, n. 19.

2. Del Chiaro, o. c., 1718, p. 18: „Negli altri luoghi vi e una semplice cappella, dove concorrono i fedeli alle funzioni ecclesiastiche, cioè: Craglieva, Brădiceni, Sutești, Râmnic, *Ploesti*, Aninuosa, Perjeni“.

3. *Doc. Hurm.* XV, p. 1685, 1750, Aug. 6, Timiș: „in dem Markt-Flecken Plojest die leidige Contagion ausgebrochen sei und schon, seit Anfang des Monates Iulii, über 200 Personen dasselbt verstorben.“

4. Sulzer, o. c., I, p. 312: Ein sehr weitschichtiger, aber seit dem letzten Kriege sehr verwüsteter Ort, mit acht Kirchen.—In harta austriacă dela 1790 (n. 15) are aproape aceeași întindere ca azi. Vezi aici harta moșiei Târgșorului și Ploieștilor.

În timpul pustiirilor, aduse de războaiele austro-ruso-turce dintre anii 1769—1812, locuitorii pribegiră și târgul se strică și perdu mult din vioiciunea lui. Cu toată întinderea lui, de care se miră călătorii streini¹, el rămase în 1810 numai cu 536 case, în care se adăposteau abia 2024 suflete².

Însă viața, care crescuse hotarele cele mândre ale orașului, aștepta numai așezarea vremurilor, ca să revină mai puternică decât înainte. Trei mahalale noi se adaogă la marginile târgului dela 1810-1819. Iarși oamenii de afaceri curg din toate părțile la vadul cel vechi al negoțului³. În zece ani de pace

1. V. nota precedentă. Cf. V. A. Ureche, o. c., IV, p. 511, a. 1790 Nov. 8: „acest târg al Ploeștilor, cum și celelalte, fiind stricate și pustiite din vremea trecută, cu multă silință și trudă a vameșilor și a ispravnicilor s'au adunat până abia au venit la oareșice stare... Acum de nu se va pune la cale spre a lipsi acest fel de urmări, negreșit urmează a se sparge târgul“. Stagnarea orașului în vremea războaelor dela 1769—1812 se vede din aceea că, în tot acest timp, abia 2 biserici noi s'au adăogat orașului, și acelea după 1800. —

2. Ms. Ac. Rom. 1457. Aspectul de părăgenire, în urma pustiirilor prin războaie și molime, a făcut ca, în unele hărți, să fie trecut pe atunci ca sat, la 1778 și 1799 (hărțile n. 4 și 6). Abia după 1800 hărțile încep să'l represinte ca târguleț „cu mai mult de 500 suflete“ (harta 9 din 1801—12, ridicată în timpul războiului dintre Ruși și Turci dela 1806—12; harta 10 din 1815). Bucureștii aveau la 1810, dupe aceeaș statistică, 32.185 suflete, de 15 ori mai mult ca Ploeștii. Azi au de 6 ori mai mult numai. //

3. F. Grafen von Karaczay, *Beiträge zur europäischen Laenderkunde; Die Moldau, Wallachey, Bessarabien und Bukowina*, Wien, nedată, dar după ilustrații din 1817: „Ploeschti, Markt, am Flusse Dymbow, hat viel Handelsleute“. Arh. St., dosar 3050 al ispravn. Prahova, cuprinzând negustorii care, între 1804—18, mijloceau aprovizionarea pentru Turci; Ploeștii apar în fruntea celorlalte orașe ale Prahovei ca număr de neguțători.

Ploieștii își reia locul între orașele de seamă ale țării¹.

Dar marea desvoltare a Ploieștilor, care face din el al treilea oraș din Țara Românească, după București și după Brăila, întocmai cum fusese Târgșorul al treilea după Târgoviște și Brăila², începe după anul 1830 și se datorește unor împrejurări pe care le vom analiza în capitolele următoare. Inșă, înainte de a trece mai departe, să ne reprezentăm cu mintea starea orașului la sfârșitul desvoltării de până acum.

Logofețelul Ioniță Stoicescu, dascăl de musicie, venit din București în Ploiești la anul 1825³, a scris la bătrânețe, în anul 1880, o carte de amintiri. La sfârșitul acestei cărți, când ajunge să vorbească de strălucirea la care ajunsese orașul în timpul când scria, — strada «Franțeză» se pavase atunci de curând cu piatră cubică, — deodată gândul îl fură pe bătrân spre Ploieștii cei vechi, din anul venirii lui. Acest gând îl «mișcă până la lacrimi». El zice: +

«Pe la anul 1825 Ploieștii aveau aspectul unui mic orașel. Toate casele de zid» erau 18: 5 în mah. sf. Voivozi, 5 în sf. Nicolae Nou, 7 în Maica Precista și 1 în sf. Gheorghe. In tot orașul erau numai

1. F. G. L[aurençon], *Nouvelles observations sur la Valachie*, Paris, 1822, p. 38 ș. u.

2. Cf. mai sus p. Târgșor, p. 16, n. 3. Ploieștii erau la 1899 al patrulea din țară, azi sunt al treilea, căci a lăsat în urmă Craiova. (*Recens. gen. din 1912*).

3. N. Iorga, *Două bibl. de mănăstiri*, Buc. 1904, p. 50: „Ioniță Stoicescu logofețelu, dascalu școali de musicie ot orașul Ploiești“, la 1828, Ghenarie 10.

București. «Drumul Brașovului» străbătea orașul Târgșor dealungul și moșia lui deacurmezișul¹.

La 1482 umbla vestea că Vlad Călugărul, domnul de atunci, ar fi hotărât ca Brașovenii să nu intre mai departe în țară, pentru a cumpăra și a vinde, decât până la Târgșor². Puțin în urmă, la 1517, Neagoe Basarab îngăduie neguțătorilor din Brașov și din Câmpul Bârsei să facă negoț numai cu trei orașe în toată țara. El zice: «să târguiască numai unde este scaunul domniei mele: la Târgoviște și la Câmpul Lung și la Târgșor, în aceste mai sus zise trei scaune să târguiască Brașovenii și bătrânii Bârsei, dar să prețuiască mărfurile cu ridicata, împreună cu oamenii domniei mele; iar prin alte orașe să nu fie slobozi a merge cu marfă nicăeri»³.

Din această măsură, pe care o luase, trecător cum am văzut, și Vlad Călugărul, Târgșorul apare ca un puternic nod de legătură a Brașovului cu Țara Românească și ca mare piață de desfacere a mărfurilor apusene pentru toată partea răsăriteană a țării.

1. Vezi mai sus p. 10 nota 6. De drumul Brașovului e vorba și în hotărnicia moșiei Stoineasca, deasupra moșiei Târgșorului (*Condicta Brâncovenească*, No. 267, la Arhivele Statului, f. 777—778). Pentru trecerea drumului Prahovei și Teleajenului prin Târgșor vezi și aici mai departe.

2. I. Bogdan, *Documente*, Buc. 1905, p. 189. Domnul scrie Brașovenilor: „că am fi zis noi cum că de aci înainte mai departe de Târgșor oamenii voștrii n'au să meargă. Să știți că nu este cu învățătura noastră. Ci așa să spuneți domnia voastră tuturor oamenilor voștri că slobozi sunt să umble prin toată țara noastră, ca să târguiască și să se hrănească în bună voie până la Dunăre“.

3. I. Bogdan, *Doc. și regeste*, Buc. 1902, p. 152.

23172

Importanța Târgșorului reese din aceea că Neagoe îl numește «scaun domnesc» și îl pune pe acelaș picior cu capitala țarei și cu vestitul târg al Câmpu-Lungului, prima capitală după tradiție a descălecătorului Radu Negru și orașul cel dintâi de care vorbesc privilegiile comerciale. Acest fapt arată că din centru economic Târgșorul tindea să devină centru politic, cum devenise altădată Târgoviștea.

Până azi oamenii din satul Târgșor povestesc că în vechiul oraș, peste urmele căruia ei ară și pasc vitele, a fost nici mai mult nici mai puțin de cât scaunul unei împărății întregi. Drumul vechiu care ducea spre Ploiești este pentru ei «drumul împărăției Târgșorului». «Poți să întrebi și altă lume, m'a încredințat unul dintre dânșii, și tot așa are să'ți spue: că în Târgoviște era Negru Vodă, iar în Târgșor un frate al lui. Când ședeau la masă dădea unul din ei cu tunul ca să ia știre și celălalt, să se așeze amândoi odată».

Această tradiție are înțelesul ei. În sprijinul ei vin și unele date istorice. Nu numai la Târgșor, ci și în alte locuri în Prahova își făcuseră cuiburi ale lor Basarabii.

La Florești, între Târgșor și Câmpina, obicinuia să șadă Basarab cel Bătrân, și de acolo își datează el scrisorile sale din Iulie și August 1477¹. Multe scrisori și documente sânt date și datate de domnii țarei în secolul XV—XVII din «scaunul» dela Gher-

1. I. Bogdan, *Doc. privitoare etc.*, Buc. 1905, p. 335—6. Pentru identificare p. 366.

ghița, în timpurile când petreceau, vânând sau pescuind în eleștee, la această reședință a lor de pe malul păduros al Prahovei¹. În satul Ploiești, unde a înființat târgul de mai târziu, venea să petreacă adesea Mihai Viteazul, care și zidise aici și palat domnesc, iar în scrisorile sale el numește această localitate «curtea noastră». În Târgșor avea același domn pe Marula, fată din flori cu «Tudora din Târgșor», fică a pretendentului domnesc de mai apoi «jupan Mihai ot Târgșor» și soție a paharnicului Socol².

Și alți domni, înainte și după Neagoe Basarab, arătaseră iubire pentru orașul Târgșor. Pela jumătatea secolului XV Vladislav voevod (1451—1456) zidise aici o biserică și și sfârșise aici domnia, cum spune cronica, «perind de sabie în mijlocul Târgșorului³». Vlad voevod Călugărul (1482—1495), dăruise bisericii din Târgșor, cu hramul sfântului Nicolae, multe privilegii și mili, pe care în urmă, la 1497, Iunie 4, le a întărit și le-a daos fiul său Radul cel Mare⁴. După Neagoe Basarab, către sfârșitul secolului XVI,

1. *Documente Hurmuzaki*, XV¹, p. 49. I. Bogdan, o. c., p. 320, 331, 332, 334 și Idem, *Documente și regeste*, p. 269, pentru sec. XVI (1533—5).

2. St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, p. 304—5; Șt. Greceanu, *Viața lui Const. Brâncoveanu de Radul Logofăt Greceanu*, Buc. 1906, p. 330—331.

3. *Cronica anonimă* publicată în *Magazin Istoric*, IV, și de librarul Ioanid în *Istoria Moldo-României*, 1858, numește, locul de zidire al bisericii, Târgoviște. Însă manuscrisele cele mai vechi ale cronicei îl numesc Târgșor. Toate cronicile au însă mențiunea că Vladislav „au perit de sabie în mijlocul Târgșorului“.

4. *Cronica Brâncovenească*, No. 267, f. 771—772, la Arhivele Statului, cuprinde traducerea hrisovului lui Radul cel Mare, în care se pomeneste și dania părintelui său, „bisericii domnii mele den Târșor“.

Alexandru III ședea adesea la Târgșor : acolo merg să-l găsească la 1574 solii Brașovenilor¹. Ultimul domn, de care avem cunoștință că a dat pela Târgșor, șezând acolo, este Radu Mihnea, la 1622².

Amintirile din timpul când domnii întrețineau legături și veneau să găsduiască în orașul lor, au făcut ca, în secolul XVII, să se ridice dintre boerii Târgșoreni pretendenți la tronul țarei, îndată după stingera familiei domnitoare a Basarabilor, prin moartea lui Mihai Viteazul (1601).

Astfel găsim, între pretendenții la domnie, în 1608 și 1611, pe jupanul Mihai ot Târgșor, fostul cămăraș al lui Mihai Viteazul³. La 1638 are pretențiuni la domnie feciorul lui Mihai Cămărașul, Neagul din Negoești⁴, care purta, ca și tatăl său, nume domnesc, dar se numea că este nu din Târgșor, ci din Negoești, satul din marginea Târgșorului. Încă dela 1633 el își zicea «Neagu voevod» și se dedea drept fecior al unui «Basarab voevod», pentru a arăta că în vinele lui curge sânge din al vechilor Basarabi⁵. În 1632, la venirea pe tron a lui Matei Basarab, care era de moșie Oltean, Neagul Agaluptase contra lui în oastea lui Radu, feciorul lui Alexandru Iliăș voevod⁶. După întronarea lui Matei Basarab, el a stăruit, în 1633 și 1635, să ajungă,

1. *Documente Hurmuzaki*, XI, p. 811.

2. N. Iorga, *St. și Doc.* III, p. CXLIX.

3. Șt. Greceanu, o. c., p. 329.

4. *Idem*, p. 337.

5. *Idem*, p. 335.

6. *Idem*, p. 353.

de se poate, domn în Moldova¹, unde domnise într'un timp Mihai Viteazul.

Alt fecior al jupanului Mihai ot Târgșor, care se numea, după alt sat din marginea Târgșorului, Antonie vornicul din Popești, ajunge, la 1669, domn al țării. Ținu domnia timp de trei ani, în chipul unui țaran dela țară, cu mâncare puțină și cu băutură cumpărată dela cârciumă, cum era învățat acasă la el, la Popești. Cronica spune despre el: «Nici de mâncare, nici de băutură nu era sătul. În zi de dulce (gătea) carne de vacă cu apă și cu sare; în zi de sec linte și fasole cu apă și cu sare. Trimetea cu urcioarele în târg Antonie Vodă și fiul său Neagul Vodă, cu bani refenea, de cumpăra vin de bea. Ci da fie-său mai mult la refenea, căci îi zicea tată-său că el are Doamnă și coconi, ci să dea mai mult. Așa viețuia Antonie Vodă»². Înainte de a fi domn, ca boer, iscălea când Antonie ot Negoști, când Antonie ot Târgșor. Doamna Marica, soția lui Costandin Brâncoveanu, era un înger de nepoată a lui, crescută la țară, în casele de lângă Târgșor ale bătrânului Antonie³.

4. *Decadența Târgșorului.* — Nu-i era însă dat Târgșorului să ajungă la vreo însemnătate politică, cum ajunsese Târgoviștea, căci în cursul secolului

1. Idem, p. 335, 336.

2. N. Iorga, *Istoriile Domnilor Țării Românești de Const. Căpitanul Filănescu*, Buc. 1902, p. 166—7. Pentru Antonie în boerie vezi Șt. Greceanu, o. c., indicele. Chipul lui Neagul Vodă e zugăvit în biserica mănăstirii Târgșor, cu căciulă și surguciu, ca domnii.

3. Șt. Greceanu, o. c. p. 355, 346.

XVII începu să scadă avântul său economic. La sfârșitul secolului XVI, la 1596, Giovanni Bottero spune despre Țara Românească: «Această țară are numai trei orașe: Târgoviște, reședință a domnilor, Brăila și Târgșorul. Incolo sunt numai sate»¹.

Indată însă după 1600 Târgșorul cade pe planul al doilea. Și neamul boierilor de Târgșor se întâlnește foarte rar în documente după 1650². În preajma acestui an, când l-a văzut cronicarul moldovean Miron Costin, orașul se ținea încă bine, întrecând prin strălucire toate celelalte târguri dinprejur³. Căci începuseră să se ridice pe atunci și Câmpina și Vălenii⁴. Curând după aceea Târgșorul scade tot

1. Giovanni Bottero Benese, *Le relationi universali*, Bergamo, 1596, p. 164. Târgșorul apare astfel ca al treilea oraș din Țara Românească, după capitală și după Brăila, exact în aceeași situație în care se află azi Ploieștii, după capitala București și după Brăila.—Pentru prima oară Bottero vorbește de uleiul mineral din dealurile Țintei. El spune că lângă Târgșor e un puț de unde isvorăște „bitum negru, ce miroase a ceară“. Descrierea lui a fost tradusă din cuvânt în cuvânt în altă descriere a țării dela sfârșitul sec. XVII, intitulată: *Beknopte Beschrijving van de Konigreiken Hungarien... mitsgaders de Vorstendommen van Seevenbergen, Walachien, Moldavien*, anonimă și nedatată, probabil din anul 1686.— Alte mențiuni ale Târgșorului, din sec. XVI: Cronicile moldovene povestesc că la 1526 Ștefăniță Vodă a prădat Țara Românească până la Târgușor (Ureche, ed. Cogălniceanu, 1872, p. 189).— *Documente Hurmuzaki XI*, p. 818, anul 1578: „Newen-Marck und Bockorest“; p. 839, anul 1589: „bis gegen Torschor, bis gegen Gergitza“. Harta Hulsius, din 1595, îl numește „Schkart“.

2. Șt. Greceanu, o. c., p. 356 și passim. Cf. indicele. Din epoca anterioară anului 1600 sunt și ruinele de biserică din Târgșor.

3. Povestind, cu date culese la fața locului, retragerea lui Mihaiu Viteazul din lupta dela Bucovel, 1600, Miron Costin, care vizitase țara pela jumătatea sec. XVII, spune că, în retragere, Mihai s'a apărat „până la un oraș, ce se zice Târgușorul“ (*Cronica*, ed. Cogălniceanu, 1872, p. 493).

4. Descrierea Țării Românești în l. polonă, făcută de Miron Costin la 1684, după ce vizitase Țara Românească: „Orașele din Țara Muntenască: Râmnicul, Buzăul, Gherghița, Ploieștii, Târgșorul, Vălenii, Câmpina, Târgoviște“ (I. Bogdan, *Cronice inedite atingătoare de Istoria Românilor*, Buc. 1895, p. 204).

mai mult și pentru ultima oară se vorbește de el, ca orașel, în anul 1699¹. După 1700 el dispare pentru totdeauna din rândul orașelor țării. Filipeștii și mai ales Ploieștii ajunseseră la acea dată să-l lase de tot în umbră.

Cum? Este rândul să vedem acum.

II. Inceputurile Ploieștilor

1. *Ploieștii sat*.—Orașul Târgșor era, cum am spus, înconjurat de toate părțile de păduri și crânguri.

Căci regiunea de câmp a județului Prahova a fost în vechime mult mai împădurită de cât astăzi. Pădurile dintr'însa erau o continuare a marilor păduri dela nord de București, și purtau, ca și acestea, pe unelocuri, numele de Vlăsia². Aceste păduri, care se păstrau încă spre sfârșitul secolului XVIII în formă de crânguri³, au dispărut numai în cursul primei jumătăți a secolului XIX, prin spargerea locurilor pentru arătură. Numai petice singuratice au rămas din ele, cum e crângul lui Bot și pădurea Râiosul lângă Ploiești, pădurea Târgșorului în vecinătatea satului ce poartă acest nume și pădurile de pe cursul Prahovei până la Gherghița.

1. *Anonima Curiöse Beschreibung von der Moldau und Wallachey*, 1699, numește în cap. IV ca „vornehmste Städte“: București, Târgoviște și Câmpu-Lung, iar ca „vornehmste Marck-Flecken oder kleine Städtlein“: Brăila și Târgșorul (Trescortum).

2. Unii Ploieșteni mi-au spus că, înainte vreme, pădurea ce începea dela barierele sudice ale orașului purta acest nume.

3. Descrierea vechilor păduri o fac după harta austriacă dela 1790, care represintă distinct vegetația de atunci. După ea s'a făcut reprezentarea lor pe harta alăturată.

Afară de pădurile despre București, păduri mari erau și spre apus de Târgșor, din malul Cricovului Dulce și al Proviței până la jumătatea drumului spre Târgoviște, păduri ce se țin în parte și azi. Spre răsărit păduri și crânguri mai dese erau numai până în apa Dâmbului, dincolo de care, până în Cricovul Sărat, erau mai mult tufișuri și crânguri pitice de mărăcinet și de păducel¹. La Cricovul Sărat se sfârșeau pădurile și de acolo începea câmpul întins și limpede al Buzăului.

Prin pădurile și crângurile din jurul orașului Târgșor se găseau pitulate, încă înainte de 1600, sate vechi, acolisite pe lângă isvoarele ce săreau mult mai multe și mult mai vioaie pe atunci în câmpie, la umbra copacilor. Multe din aceste sate trăesc și azi. Spre miază noapte, în părțile pietroase și sărace de apă ale Branciogului, erau sate numai de parte, în apropierea dealurilor: Băicoii² și Floreștii,

1. Prima rezistență serioasă pe care o opuneau voievozii năvălitorilor din direcția Moldovei era la Teleajen și Prahova, unde aveau păduri în spate. Înaintea bătăliei dela Finta, Seimenii lui Matei Basarab s'au retras dela Teleajen, „apărându-se prin niște dumbrăvi ce sânt acolo. Ce tot au mers, apărându-se foarte tare din foc Siimenii, până au intrat într'altă pădure, ce era lunca Prahovei“ (Miron Costin, ed. Cogălniceanu, 1872, p. 334).—Chiar pe vremea lui Miron Costin partea dintre Teleajen și Ploiești era slab împădurită. După bătălia dela Șoplea (1654), lângă Berceni, la sud-est de Ploiești, cronicarul moldovean descrie astfel debandada Seimenilor și Dorobanților spre Ploiești: „Trupurile pe șleau (= drum) zăceau polog (= grămadă) și spinii pe de laturi plini de trupuri omenești: așa zăceau până la Ploiești“ (p. 351). La răsărit de Ploiești erau deci spini, cum au apucat și bătrânii: mărăcini și păduceli, nu pădure de tufă, ca la apus de Dâmbul.

2. *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, III, p. 297, 298, 236—7.

reședința domnească din sec. XV. Mai dese erau satele dealungul Prahovei, pe malul drept al râului: Măgureni¹, Călineștii², Filipeștii³, Mărginenii⁴. În pădurile din josul Târgșorului erau Stănceștii⁵ și Negoștii⁶. La răsărit erau Bărcăneștii⁷, Tătărani⁸, Ploieștii⁹, Bleajoi¹⁰, Scăianii¹¹, Boldeștii¹², Bucovul¹³, și Valea Călugărească¹⁴, aceste patru din urmă în coada Dealului Frumos și a Dealului Mare. Și mai departe, la marginea despre răsărit a pădurilor, erau Șoplea¹⁵, Râhovul¹⁶, Cozleacii¹⁴, și mai jos, lângă

1. Idem, trimerterile indicelui aceluiaș volum și vol. V, p. 469.

2. Idem, III, p. 236, 337, 299.

3. Idem, II, p. 225; III p. 188—9.

4. Trimeterile mai numeroase ale indicelui vol. III; I. Bogdan, *Doc. și regeste*, p. 190.

5. Șt. Greceanu, o. c., p. 329.

6. Idem, ibidem, p. 329, document de donațiune de moșie în Negoștii din 1451, dela Vladislav, cel perit de sabie în mijlocul Târgșorului. E cel mai vechi sat constatat lângă Târgșor.

7. T. Cipariu, *Archiv*, p. 102, p. a. 1567.

8. Șt. Greceanu, o. c., p. 335, Preda postelnicul ot Tătărani la 1628. Se poate admite existența satului înainte de 1600.

9. Vezi nota 1 pe pagina următoare.

10. Șt. Greceanu, o. c. p. 344, p. a. 1632. Pe baza acestei date despre moșia Blăjoilor admitem existența satului înainte de 1600, ca și p. Tătărani.

11. Trimerterile indicelui dela vol. III din *Quellen*. O carte a lui Nicolae Voevod, feciorul Mihni, pentru partea de moșie din Scăiani, cumpărată de Ion logofătul din Târgșor, cu data 7095 (=1587), iunie 16, în *Condica Brâncovenească*, 267, f. 735.

12. *Quellen*, I, indice, p. a. 1503.

13. I. Bogdan, *Doc. și regeste.*, p. 293, p. sec. XV. Vezi și mai jos în expunerea noastră date despre Bucov, la cap. respectiv.

14. Document original din sec. XV, la Arhivele Statului, secția istorică.

15. *Quellen*, III, trimerterile indicelui.

16. I. Bogdan, *Doc. și regeste*, p. 309, pentru a. 1530.

vărsarea Teleajenului în Prahova, era orașul domnesc al Gherghiței, ce se trăgea dintr'un sat cu nume de muiere.

Multe din aceste sate, mai ales cele de pe valea Prahovei, făceau căraușie cu mărfuri brașovene. Ele ne sânt cunoscute din listele de cărauși ce se păstrează în socotelile orașului Brașov pe anii 1500—1550. În acele liste sânt trecuți și câțiva cărauși din satul Ploiești: la 1503 Radu, la 1543 Drăgoi, la 1545 Berivoi, Tudor, Avrut, Drăghici și Neagu¹.

1. *Quellen*, III, p. 235, 295, 298, 299. In vol. I, p. 6, este prima mențiune a Ploeștilor, din 1503: „Radul de Plorescht”.—In Socotelile Brașovului sânt trecute 3 sate cu nume asemănătoare: Florești, Ploești și Ploiești.—Sub numele Ploești este cred de înțeles în toate casurile Ploești. In acelaș an 1545 este trecut în listele Brașovului, un Tudor dela „Plorest (Ploest)” (III, p. 298) și un Tudor dela „Ploest” (III, p. 298).—Se pare însă că și unele mențiuni despre „Florest” privesc Ploeștii, nu Floreștii. Această presupunere o întemeem pe faptul următor. La 1567 se constată prin document numele locuitorului Avrut din Ploiești (Cipariu, *Archiv*, p. 102). La 1545 este trecut în socotelile brașovene „Zoffhrull de Ploest” (*Quellen* III, p. 299), nume evident identic cu Avrut. In acelaș an 1545 este trecut în aceleași socoteli „Affhrutt de Florest” (*Quellen*, III, 294). Este acelaș cu cel precedent, scris cu aceiaș ortografie cu *ffh* și cu *tt*, dar citit în primul cas greșit. Identitatea cu Avrut dela 1567 este neîndoioasă. Numele este destul de rar pentru a avea îndoială asupra acestei concluzii. In acest cas și cuvântul Florești trebuie înlocuit prin Ploești. Greșala este sau a scriitorului brașovean, care auzind Ploești scria Florești, sau o greșală de lectură.—Această constatare este de foarte mare însemnătate. Se știe că scrisorile lui Basarab dela 1477 (I. Bogdan, *Doc. privitoare*, p. 335—6) sunt date din Florești. Să nu fie oare o eroare de lectură? și cuvântul din document să fie Ploești? Ploeștii sunt cunoscuți și în urmă ca reședință domnească, în timpul lui Mihai Viteazul. Dacă ar sta în adevăr scris în acele scrisori Ploești, atunci am avea dovadă de existența Ploieștilor încă din sec. XV, precum și dovada vechimei lor ca reședință domnească înainte de Mihai Viteazul.

Satul Ploiești se trăgea, cum arată numele, dintr'un strămoș pe care'l chemă Ploaie, cel dintâi moșnean, care, plăcând locul, bătuse parul și-și făcuse casă de adăpost singuratic în pădure. Copiilor și nepoților lui, care se înmulțiseră dintr'însul, făcându-și case lângă a lui, le zicea lumea Ploiești, cum se zice azi Sorești copiilor dintr'un părinte pe care'l chiamă Soare. Era lume groasă pe atunci, care știa numai de pădure și de mila cerului și nu stătea să caute nume de botez prin istorii și prin calendare. Ziua omului nu era, ca azi, odată de an, ci toate zilele anului, căci, slavă domnului, de plouat plouă totdeauna.

Satul era în partea de miazăzi și răsărit a orașului de azi, între albia Dâmbului și «apa Fântânelor», «gârla Tabacilor» de azi. Acum apa Fântânelor nu mai curge ca atunci din multe izvoare. Prea arare, în timpuri ploioase, fântânesc iarăși izvoarele și firicelul de apă limpede, bun de albit pânze, zăbură, ca și atunci, printre dughenile tabacilor.

Bătrânul Ploaie găsise aici apă și în izvoarele de la fața pământului și, în timpuri de mare secetă, săpând în pământ, la câteva palme adâncime. Dâmbul curgea înainte vreme, cum spun bătrânii, mai viu. În apele lui, care învârteau multe mori în drumul lor, se sbătea crap de două palme. Lemn pentru case și pentru foc era cât nu vrei în pădure. Creștea tămâie în copacii cei vechi. De vânat erau pline crângurile. Până târziu încioace aduna lumea melcii cu sacul. Dădeai o raită prin pădure, te întorceai cu

căciula plină de ouă de păsări sălbatice. Departe de sat, între bisericile de azi sfânta Vineri și sfântul Niculaie Nou, era un eleșteu, adunat din isvoare și din ploi, unde, până acum 40—50 de ani, se împușca găște și lișițe. Și locul era bun de arat, căci petrișul se găsește la adâncime potrivită și în față e pământ negru curat, priincios nu numai semănăturilor, ci și viei și pomilor roditori. Până după 1800, se găseau în oraș «livezi de pruni» și «cu pomet de tot felul». Malurile teraselor Dâmbului au purtat, în timpuri diferite, vii și pe dreapta și pe stânga¹.

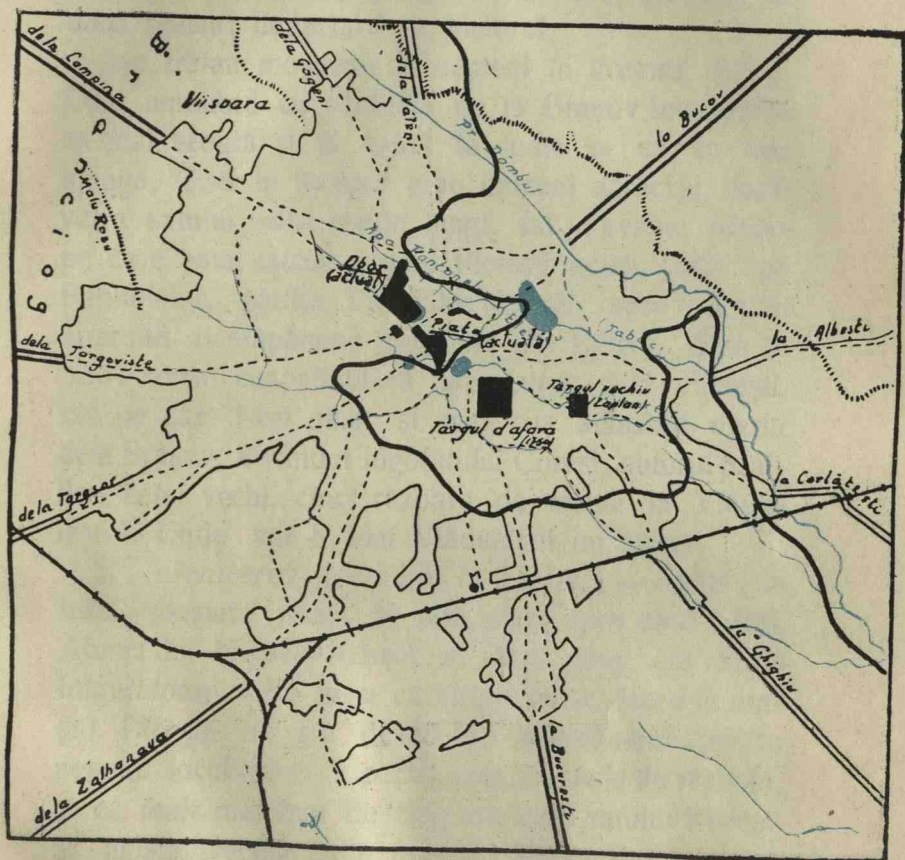
Iar cât privește împrejurimile, dealurile încărcate de vii și de pometuri ale Păuleștilor, ale Scăenilor,

1. La 1833 Dache bogasierul vinde în mah. sf. Vineri o „grădină cu pomet de tot felul“, „loc de liveze cu pomet“ (Dosar extrajudiciar 32 din 1833 la Arh. Statului). — 1823, Nov. 25, Uța, văduva răp. Alexe, vinde biv-treti-vistierului Pârvu Dănescu „un loc închis cu gard, cu o liveze de pomi sădiți de părinții“ ei, în mahalaua sfântului Ioan, în vecinătatea oborului (Arhiva orașului Ploești, colecția de acte, VI). La 1838 postelnicul Costache Dănescu vinde lui Costandin Bogdan casa cu „livedea de pruni“, pe care o avea „în veche stăpânire“ în mahalaoa Maica Precista, din mijlocul orașului de azi (*Dosar Extrajudiciar*, No. curent 42, din 1838, la Arhivele Statului).

— La 1830—1837 Bulgarii dela Bereasca puseseră vii pe malul stâng al Dâmbului, la N. de șoseaua Bucovului. Și azi extremitatea N.-E. a orașului, unde e cimitirul, poartă numele de Vișoara, după viile puse înainte vreme de Români Ungureni acolo. Era un loc de petrecere al târgului pe la 1850. Cimitirul de acolo se numește Vișoara, iar țigănia din str. Macului Țigănia dela Vișoara. Această vișoară era pe malul apusan al Dâmbului, acolo unde acest mal e mai ridicat, fiind constituit de terasa de pe dreapta Dâmbului, terasă care s'a perdut în oraș.

— În partea de miazăzi a fostului sat, cum eși pe bariera Gogoășe de azi pe stânga, s'au făcut acum în urmă plantații de vie și pomi, reușite, ca și lângă biserica sf. Nicolae Nou și în sfânta Troiță.

Vatra târgului Piolești

Granița de răsărit a pădurilor, ale căror urme sau amintire s'a păstrat în secolul al XIX-lea.

Harta II. — Din Gh. Zagoriț, *Istoria târgurilor și orașelor din Buzău, Târgoviște și București.*

Dealul Frumos și Dealul Mare, se vedeau și atunci din sat, cum se văd și azi dela barierile orașului, la două ceasuri depărtare cu piciorul.

Așa trăiau moșnenii ploieșteni în vremea veche. Doar umblând cu căraușia pe la Brașov începuseră să mai scoată și ei capul la lume și să se mai ajungă. Căci la început erau oameni săraci și, decât vatra satului, altă moșie lângă sat n'aveau. Moșia pe care este așezat orașul Ploiești acum, dela apa Fântânelor, gărlița Tabacilor de azi, spre sfințitul soarelui, o stăpâneau moșnenii din Băicoi. Abia la 1567 avem cunoștință că un Avrut dela Ploiești, cel pe care l-am găsit și mai sus aducând marfă dela Brașov, a vândut logofătului Coresi, autorul psal-tirei celei vechi, cinci răzoare de moșie la Vlădu-lești¹. Unde vor fi fost Vlăduleștii nu știm.

2. *Intemeierea târgului la Ploiești.* — Astfel au trăit Ploieștenii, viața de țară, până spre anul 1600. Atunci lui Mihai Viteazul, al cărui gând era faptă fulgerătoare, i se păru că târgul ce se făcea la orașul Târgșor nu era destul de îndemânat ec pentru nevoile locuitorilor și pentru planurile sale de războiu, și că mult mai bun de târg era locul satului Ploiești și moșia, vecină cu a orașului Târgșor, pe care o stăpâneau moșnenii din Băicoi lângă acest sat.

Pentru a alcătui o vatră de vecie orașului gândit de el, Mihai făcu așezământ cu Manole logofătul și cu nepotul său, moșneni din Băicoi: ei îi dădură moșia lor dela Ploiești, iar el le dete în schimb o

1. T. Cipariu, *Archivu pentru filologie și istorie*, p. 102.

jumătate din satul Băicoi, pe care o avea de cumpărate dela alți moșneni băicoieni. N'a fost vânzare pe bani, ci schimb de «moșie pentru moșie».

— Prin dobândirea moșiei de lângă Ploiești a Băicoienilor, moșia domnească a Târgșorului, ce se întindea numai până în drumul Domnișorului, se uni cu moșia Ploieștilor, cuprinzând într'însa și satul Ploiești. Era acum o singură sfoară de moșie din luncele Prahovei până în apa Dâmbului, având la un capăt orașul Târgșor, iar la cellalt capăt Ploieștii¹.

Pe moșia cumpărată de'a Băicoeni Mihai făcu târg lângă satul Ploiești și își zidi palat domnesc într'însul. Își făcu obiceiul de a sta adesea aci. În scrisorile sale el numea acum Ploieștii «curtea noastră» (curia nostra Ploiești)². Streinii știau că acesta era «locul lui iubit» (luogo diletoso di Michaele).³ La Bucov, în apropiere, avea locuri cunoscute de el, în care obicinuia să se retragă din fața Tătarilor, atrăgându'i acolo și sdrobindu'i în cursele pe care li le întindea prin pădure⁴.

Mihai prețuise așezarea Ploieștilor nu atât pentru că de acolo putea pândi și se putea repezi la timp asupra dușmanului răspândit după pradă, dar și pentru «eftinătatea și ușurința aprovizionărei». Încă de atunci «vânzarea» era aici «mai bună decât în toată țara»⁵.

1. Ioan Moruzi, *Spicuri istorice din Prahova și fondarea orașului Ploiești*, Buc. 1906, p. 31—5 și 35—8.

2 și 3.—C. Zagoritz, *Luptele cu Polonia*, Buc. 1908, p. 93—4 și p. 129.

4. Idem, p. 86 și 93.

5. Idem, p. 128. Aceeași apreciere a Ploieștilor după 200 de ani: „capitala Ploiești, oraș prea îndestulat în provizii“ (I. Gheniile, *Principii de geografie*, Buc. 1841, p. 19); „Ploiești, îndestulat și negoțios“ (Idem, *Principie de geografie*, 1853, p. 38).

Folosind aceste daruri ale locului el transformă târgul și împrejurimile lui într'un lagăr permanent, unde își strâgea, își instruia și își ținea gata de luptă armatele ¹. La Ploiești și în satele dinprejur a strâns, a pregătit și a ținut concentrate în taină, până în momentul acțiunii, oștile cu care a trecut la 1599, prin valea Teleajenului, în Transilvania.

În palatul său din Ploiești el primi înainte de plecare jurământul de credință al ostașilor săi, în mijlocul căpitanilor și marilor săi boeri. Lângă dânsul doamna Stanca plângea, nădăjduind să-l întoarcă din hotărârea lui. Din piața târgului până la intrarea palatului domnesc el rânduise pedestrima, în număr de 5000, comandată de Baba Novac, în cinci rânduri de câte 1000 și trupele intrau în palat la domn, pentru a depune jurământul, prin mijlocul acestor rânduri ². Așa prețuia Mihai Viteazul Ploieștii și așa înțelegea el să se folosească de îndemânateca așezare a locului. Satul ales de el e azi cel mai

1. C. Zagoritz, o. c., p. 126.

2. Cronica lui Szamosközi, în *Monumenta Hungariae historica, Scriptores*, vol. XXVIII, p. 290: Michael igitur, bona copiarum suarum parte in oppidulum Plovest convocata, omnem Valachorum ac Thracum, quos Rascianos dicunt, turbam, armis ita instructam ac si protinus manus cum hoste conserenda esset, per omnia fora et vicos disponit, praetorianum equitatum, quos illi cortanos vocant, ac Polonorum manum, qui Cazaki vocantur, oppido circumfundit. Peditatum, qui ad quinque millia erant, et quorum potiori parti Baba Noach dux praeerat, a foro ad aulae usque vajvodanae vestibulum quintuplici ordine armatos consistere jubet. Per dispositas horum stationes introducuntur etc. Povestirea modului cum a urmat jurământul la Bălcescu, *României sub Mihai Viteazul*, Buc. 1908, p. 244 ș. u.

mare oraș din Țara Românească după București și după Brăila.

Orașul Ploiești s'a dezvoltat din târgul înființat de Mihai în Ploiești pentru nevoile oștilor sale. Nu trebuie să ne gândim că, spre a întemeia târgul, Mihai Viteazul a adus colonii, sau că a zidit prăvălii și case. Nu cunoaștem actul întemeierii, dar, după cele ce putem deduce din situația de mai târziu, el n'a făcut altceva decât a îngăduit negustorilor să ție, pe moșia de lângă satul Ploiești, târg într'o zi pe săptămână.

În ziua de târg, care era, cum aflăm din acte, Miercurea ¹, veneau negustori cu mărfuri și meșteșugari și țărani cu produse de ale lor spre desfăcere. Mămulari, cojocari, tivilicheri, mărgelari, cerceleari, plăpămari, veneau în această zi a săptămânei cu marfa în desagi și o întindeau în «piața târgului», pe supt maghernițe și șoproane cu acoperământ de șovar, rezemat pe patru furci ². Meșteșu-

1. Documentele lui Nic. Mavrocordat din 1716, April 21, și Ioan Mavrocordat din 1716, Martie 14: „drept aceea și domnia mea am întărit ca să aibă a să face târg în Ploiești și Târșor în toată vremea peste an Miercurea, ca și mai înainte vreame“ (*Condica Brâncovenească* No. 267, la Arhivele Statului, f. 763 și 760). În aceeași zi a săptămânei se făcea târg în Ploiești și la 1821: „piața târgului, pentru adunarea celor ce sunt a veni Miercurea la zi de târg, veri cu ce spre vânzare de al obștii folos“ (Arh. or. Ploiești, dosar 2 1832).

2. I. Stoicescu, *Schitze din istoria patriei*, Ploiești, 1880, p. 72. Cf. actul din 1843 Aug. 25: jalba orășenilor contra „strămtorării ce vedem că se face celor ce vin cu produse de prin județe Miercurea la zi de târg în oborul acestui oraș spre imbielșugarea obștii, cărora li se face împiedecare de către cei ce deschid prăvălii în lumina oborului cu întindere de mărfuri, adică: cojocari groși, mărgelari, mămulari, plăpămari și alți mulți cu felurimi de mărfuri“ (Arh. Ploiești, dosar 98.1843).

tală, Târgșorul a avut și situația fericită pe linia de legătură a ei cu Brăila și cu Moldova¹. Câtă vreme a avut Târgșorul această situație, atât a durat și strălucirea lui. Și decadența lui a început odată cu mutarea capitalei la București, când a pierdut legătura cu Dunărea și cu Marea, cu care capitala țării a avut, în toate timpurile, cele mai de seamă legături economice².

De când decăzuse Gherghița, legătura Brăilei și Moldovei cu Bucureștii se făcea pe la Urziceni, de parte de regiunea Prahovei și Teleajenului, care rămăsese izolată din acest punct de vedere. Pe la Urziceni arată izvoarele, din a doua jumătate a sec. XVIII³, trecerea drumului Buzău—București. Era drumul cel mai scurt. De altă parte Brăila se lega cu Bucureștii fie direct prin Urziceni, fie, trecând Ialomița, prin Slobozia⁴.

deschizătorul trecătoarei Teleajenului pentru o circulație mai largă în sec. XVII. — Bucovul nu mai poate progresa după 1845. La 1899 el avea numai 1800 locuitori față de 1100 dela 1840. Multe sate din jurul său au azi populație cu mult mai mare. x

1. I. Bogdan, *Documente priv. la relațiile Ț. R. cu Br. și Ț. Ung.* p. 12, 17, 23, 26, 34. Pe la Târgșor atacă la 1524 Ștefăniță al Moldovei și pe aici era drumul în vremea lui Miron Costin, în sec. XVII (V. mai sus p. 22, n. 3). Pe aici dă Miron Costin retragerea lui Mihai din lupta dela Bucovel.

2. În sec. XVI se mută capitala la București. În sec. XVII se părăsește definitiv Târgoviștea : atunci decade și Târgșorul.

3. Tunusli, o. c., p. anul 1775, text grec, descrierea drumurilor dela sfârșit. Reimer, o. c., p. a. 1793. Fotino, o. c. III, p. a. 1819. Așa arată comunicația toate hărțile dela sf. secolului XVIII și începutul sec. XIX.

4. Pentru trecerea direct prin Urziceni harta 14 din 1829, pentru cea prin Slobozia harta 9 și 10, din 1806 și 1801—12.

Drumul Urzicenilor a fost în floare până către jumătatea sec. XIX¹. Însă nenorocul Urzicenilor a fost construirea din vreme a șoselei București—Predeal prin Ploiești, la 1846 — 1847. La 1844, înainte de construirea acestei șosele, se proiectase ca șoseaua Focșani—Buzău—București să fie trecută, nu prin Ploiești, ci prin Urziceni sau Broșteni. Dar, «aflând Ploieștenii de aceasta, au intervenit, propunând să se înceapă această șosea dela Ploiești, trecând prin Mizil—Buzău, distanță mai scurtă cu 2 $\frac{1}{2}$ părți și mai convenabilă, căci va trece prin mai multe populațiuni și interese și în apropiere de carieri de pietriș»². Socoteala Ploieștenilor era și ingenioasă și econoamă, căci, existând șoseaua București—Ploiești, era mai ușor să se lege Focșanii cu Ploieștii, decât cu Bucureștii. Propunerea a devenit repede realitate. La 1847 se pusesse în lucrare «drumul dela Ploiești pe subt deal până la Buzău»³.

Prin acest drum Ploieștii au câștigat nu numai legătura cu Moldova și cu bogatele «populații de subt dealuri», de care vorbește cererea Ploieștenilor, ci

1. Harta n. 15 din 1833.

2 Broșura *Apelul Ploieștenilor la opinia publică*, Ploiești 1875, p. 7—8. Aici data construirii șoselei Focșani—Ploiești este pusă la 1844. Această dată se referă la proiectul anterior construirii șoselei pe Prahova. Cf. pentru broșura citată *Monitorul Oficial*, din 28 Iunie 1875.

3. Arh. orașului Ploiești, dosar 7 din 1835, act din 1847 August 8. I.F. Neugebauer, *Beschreibung der Moldau und Walachei*, Breslau, 1854, p. 169. În rezumat spune că la 1845 domnitorul Bibescu a unit Bucureștii cu Brăila prin șosea. Dar nu era încă gata această linie în întregime. „Bereits ist der Zugang zur Hauptstadt von einigen Seiten durch angefangenen Kunststrassen beendet“, ceea ce arată că, cel puțin între Buzău sau Ploiești și București, șoseaua era deja terminată.

au devenit un oraș central al țării, cum se exprimă în 1847, August 8, departamentul trebilor din lăuntru, în o adresă către otcârmuitorul județului Prahova: «Cu prilejul facerii drumului dela vama Ghemișului, prin Câmpina și Ploiești, și dela Ploiești pe sub deal până în Buzău, acel oraș Ploieștii, ca un oraș central, făgăduiește o mulțime de înlesnire și pregătitoare mijloace spiculanților și muncitorilor proprietari din partea locului»¹.

Prin construirea acestei șosele s'a câștigat și contactul cu linia Brăila—București. La 1861 ministrul din lăuntru motivează, în proiectul său, construirea șoselei Brăila—Buzău astfel: «Pentru Brăila, având odată făcută șoseaua dela București la Buzău prin Ploiești, nu rămâne decât a se face o șosea dela Buzău la Brăila, printr'o linie mai dreaptă și economică, spre a se putea lega acest oraș comercial și port însemnat cu orașele Buzău, Ploiești și cu capitala»².

1. Actul citat în nota precedentă. Aceasta e motivarea naturală a schimbării comunicației. Căci ce ar fi putut face stăruința orașenilor dacă această schimbare nu ar fi fost folositoare economiei țării? Drumul pe la Urziceni ar fi străbătut o regiune săracă. Și apoi era înainte de toate nevoia Brașovului de a avea legătură cu gurile Dunării. Primele proiecte de cale ferată au în vedere această necesitate și pornesc din inițiativa Brașovului. Cf. N. Iorga, *Coroșondența lui Știrbei Vodă*, p. 614. Cf. și celelalte proiecte înșirate de C. C. Mănescu, *Istoricul căilor ferate din România*, Buc, 1906, unde se vede că în multe proiecte anterioare construirii de căi ferate în România este preocuparea aceasta. Aducerea liniei dela Buzău la București prin Ploiești era contrară proiectelor regulamentului organic, care plănuiše 2 linii distincte de șosele: București-Ploiești-Brașov și București-Buzău (Ariescu, *România sub principele Bibescu*, p. 29).

2. N. Ureche, *Drumurile noastre*, Buc. 1911, p. 79—80.

Primele proiecte de căi ferate nu se putură despărta de schema circulației fixată prin șosele, cu toate că s'au făcut multe încercări de a se construi linia directă Buzău-București. Încă dela 1860 se proiecta ca, dela București, linia să se îndrepte spre sudul Ploieștilor și să treacă, prin Buzău și Râmnicu-Sărat, la Focșani»¹.

Cu toate că la 1862 era vorba chiar de o linie directă București-Buzău, se propuseră amendamente «ca drumul dintre București și Buzău să treacă prin Ploiești»². Se propuse ca cel puțin să se facă o ramură «cătrecătre acest oraș»,³ trecând pela o poștă despărțare de el. În cele din urmă propunerea de a-l trece prin Ploiești s'a și votat⁴. Toate proiectele următoare menținură situația Ploieștilor pe drumul București-Moldova⁵. Ea deveni, curând în urmă, o realitate. A doua linie ferată din țară, după linia București-Giurgiu, a fost linia Galați-Brăila-Buzău-Ploiești-Chitila-București, dată în circulație la 17 Decembrie 1870⁶. Linia Ploiești-Predeal s'a dat în circulație la 1879⁷. La 1881 linia Buzău-Focșani-Mărășești a legat direct Ploieștii cu Moldova⁸.

Urzicenii, lipsiți de contactul cu linia București-

1. C. C. Mănescu, o., c., p. 64—5.

2. Idem, p. 109.

3. Idem, p. 110.

4. Ea a fost cerută cu stăruință. Idem, p. 114.

5. Idem p. anul 1864, p. 251; pentru anul 1867 p. 428.

6. E. Sava, *Economia industriei transporturilor*, Buc. 1904, p. 126—8, 130 și 316.

7. Idem, p. 133.

8. Idem, p. 142.

Moldova, care 'i dăduse naștere ca oraș, nu s'a mai putut desvolta cum începuse. Prin trecerea liniei Moldovei și Brăilei pela Ploiești, a venit astfel din nou la matcă o parte înstreinată din moștenirea Târgșorului și Gherghiței.

La 1881, prin câștigarea acestei situațiuni stabile pe marile drumuri de comerț, Ploieștii au dobândit în întregime situația pe care o avusese vechiul Târgșor, înainte de a se fi mutat capitala la București, aceea adecă de a fi la răscrucea drumului dintre Capitală și Moldova cu drumurile Prahovei și Teleajenului.

Liniile Câmpina-Doftana, Buda-Slănic (1883),¹ Ploiești-Văleni, Ploiești-Gherghița-Slobozia² și proiectata linie Ploiești-Târgoviște, asigură Ploieștilor stăpânirea economică a regiunii sale, cum nu o are nici un alt oraș din țară.

Dar numai o îndelungată utilizare a mijloacelor de dezvoltare, pe care și le câștigase, îl putea face să ajungă al treilea oraș al Țării Românești, cum fusese Târgșorul la sfârșitul secolului XVI.

6. *Ploieștii de azi.* — Curând după ce dobândise, prin șosele rudimentare, situația pe marile drumuri de comerț, orașul Ploiești luase loc între orașele de frunte ale țării. La 1849 el era, cum spune un act de atunci, «un mare centru de populație» al principatului, iar, ca oraș, al patrulea după București,

1. Idem, p. 151.

2. Puse în circulație în ultimii ani.

Craiova și Brăila¹. Dela 2024 suflete, cât avea la 1810,² și dela 5701, cât avea la 1832,³ ajunsese în 1843 la 15.513⁴. La 1860 avea 26.468,⁵ iar la 1880 31.063⁶. La 1899 avea 45.107. În acest an eră, ca și la 1849, al patrulea din Țara Românească, după Craiova, care avea 45.579, după Brăila cu 56.330 și după București, care avea 276.178⁷.

Severul recensământ din 1912 arată că orașul Ploiești este al treilea. Craiova, pe care o avea înaintea sa, a fost lăsată în urmă cu aproape 5000 suflete. Azi el are 56.594 și urmează îndată după Brăila (64.730) și după București (338.109)⁸.

1. Memoriul privitor la noul proiect de organizare al învățământului public, din anul 1849, spune, în partea privitoare la înființarea școlilor de gradul II-lea, următoarele: „Ces écoles de second degré ne devront pas être établies, comme par privilège, dans les seules villes de Bucharest et de Craïova, mais successivement dans les grands centres de population, tels que les villes de Braïla et de Ploïeschti“ (N. Iorga, *Mărturii istorice privitoare la viața și domnia lui Știrbei Vodă*, Buc. 1905, p. 83). La această situație ajunsese, în 40 de ani de liniște, târgulețul pe care, la 1775, Ipsilant îl făcuse dar de nuntă boerului său Ianache Moruzi, și pe care, la sfârșitul secolului XVIII, hărțile începuseră să-l reprezinte ca sat (cf. harta n. 6 din 1799, unde e trecut ca sat).

2. Ms. 1457 la Ac. Rom.

3. Arhiva Orașului, dosar 2|1832.

4. Aceeași Arhivă, dosar 103|1843.

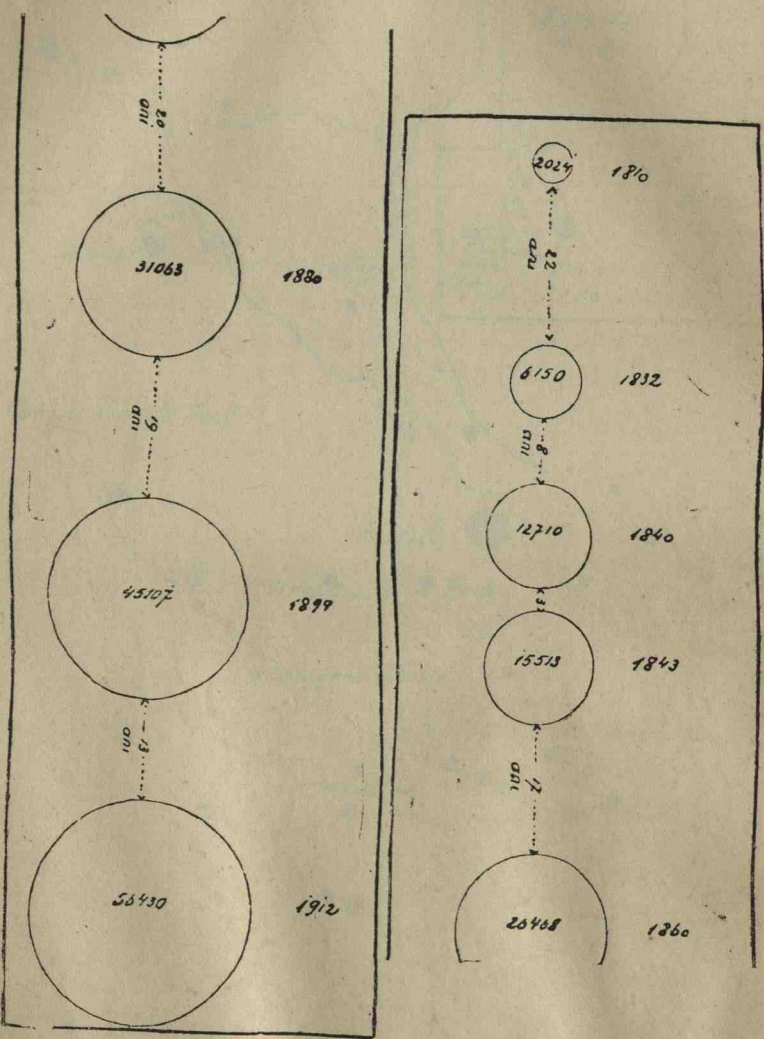
5. *Analele Statistice ale României*, 1860, p. 99.

6. I. G. Gârleanu, *Statistica urbei Ploiești*, Ploiești, 1880.

7. L. Colescu, *Recensământul gen.*, Buc. 1905.

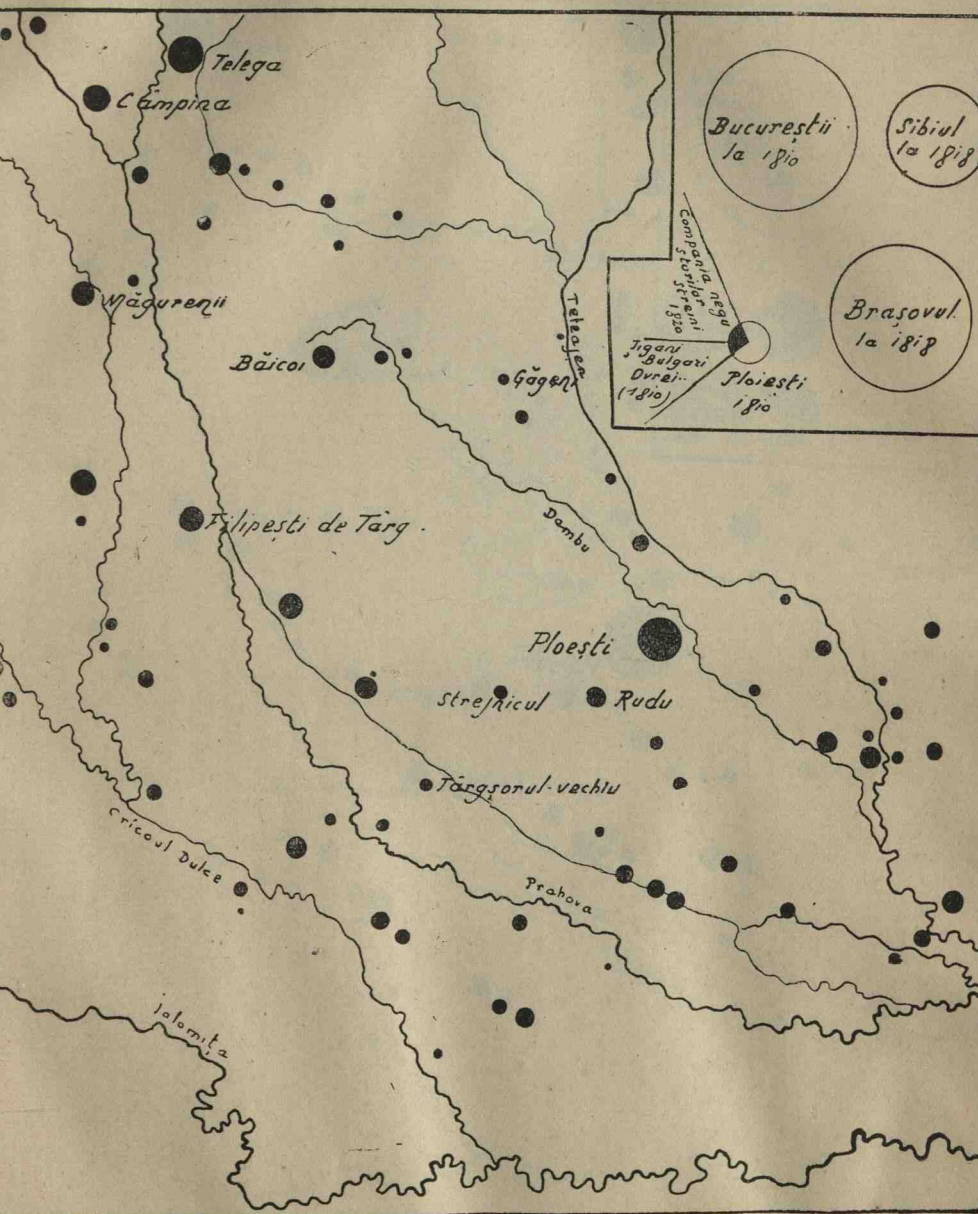
8. *Recensământul general din 1912*, Buc. 1913. Dacă va crește în aceeași proporție, și dacă Brăila își va păstra proporția creșterii de până acum, Ploieștii vor întrece în 25 de ani și Brăila. Intrecerea Brăilei se datorește faptului că țara a dobândit alt punct de legătură cu marea, mai potrivit decât Brăila: Constanța, cu creșterea ei uimitoare în populație (Cf. Idem).

Creșterea populației orașului Ploiești dela 1810 până la 1912.

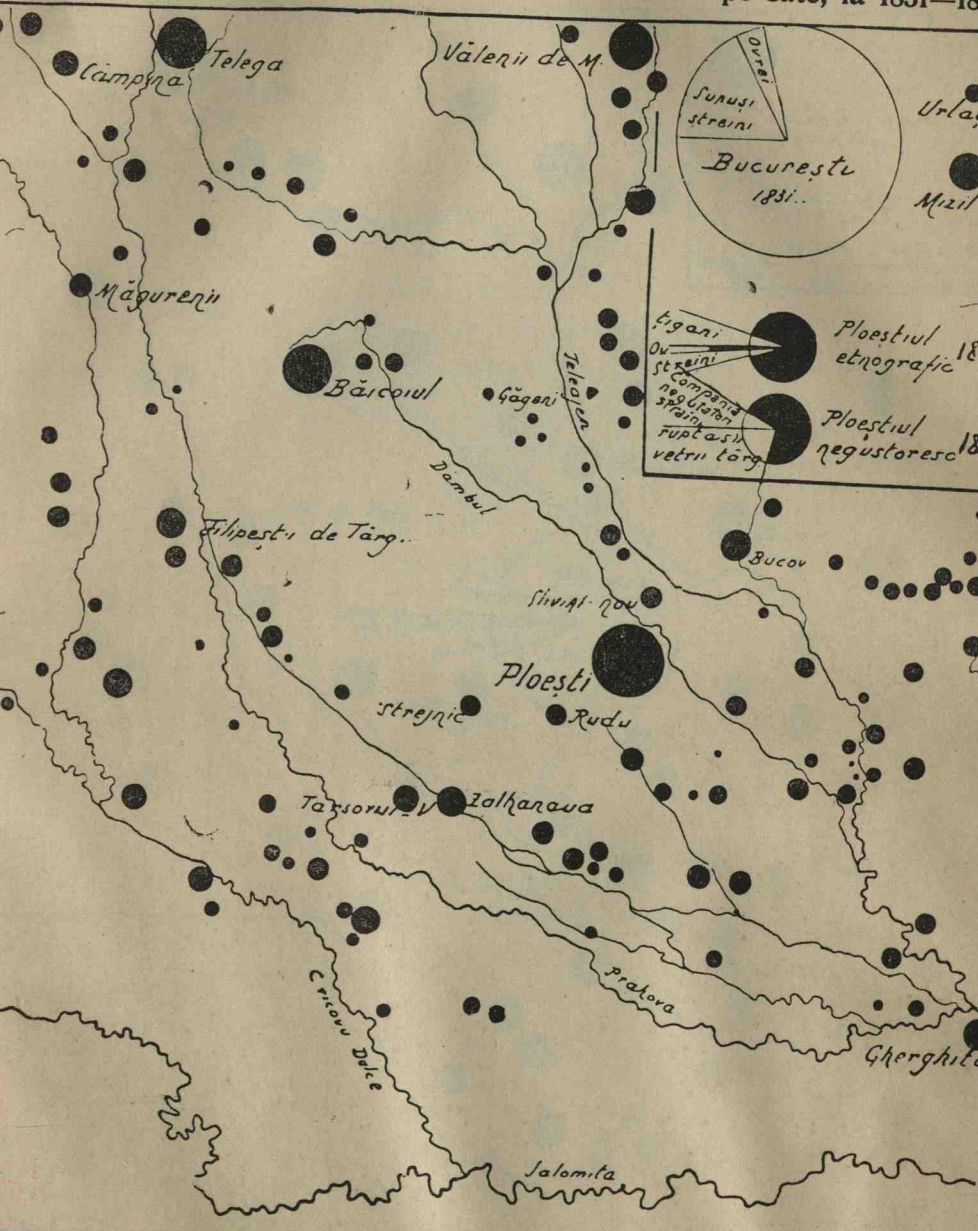
Harta III. — Gh. Zagorit, Târguri și orașe.

Populațiunea dintre Cricovul Dulce și Teleajen pe sate, la 1810.

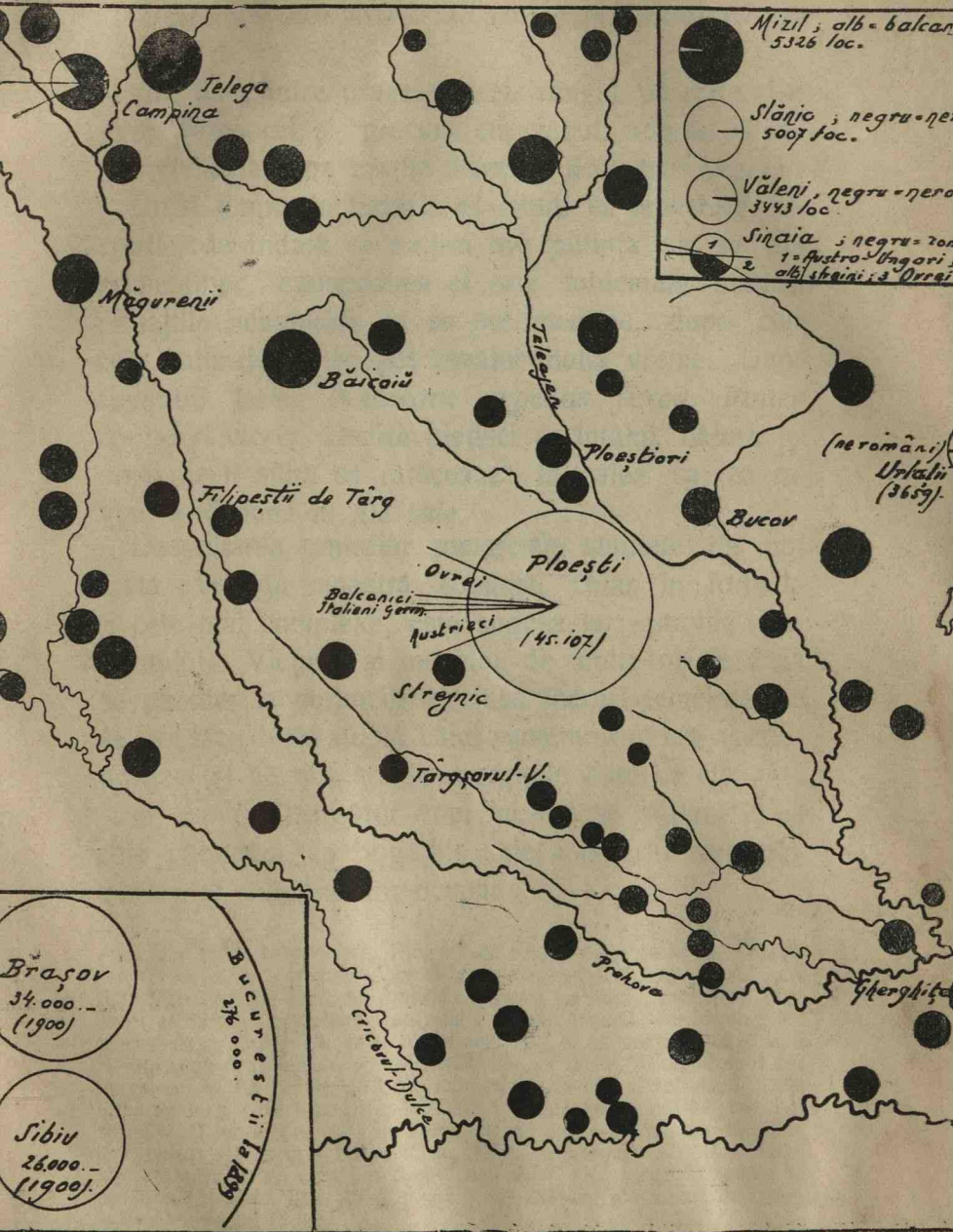
Harta IV. — Gh. Zagorit, Târguri și orașe.

Populațiunea dintre Cricovul Dulce și Cricovul Sărat pe sate, la 1831—18

Harta V. — Gh. Zagoriț, Târguri și orașe.

Populațiunea dintre Cricovul Dulce și Cricovul Sărat pe comune la 1899

Harta VI. — Gh. Zagoriț, Târguri și orașe.

Are deci, între orașele țării, rangul pe care l-a avut Târgșorul, și, precum am văzut, aceeași situație privilegiată pe marile drumuri de comerț ca și el¹.

Orcât timpurile turburi ar isbuti să amestece lucrurile, de îndată ce natura are puțința să se exprime liber, expresiunea ei este totdeauna aceeași. Situațiile nenaturale nu se pot menține, după cum cele naturale nu se pot învalui multă vreme. După cuvântul latin: *Naturam expellas furca, tamen usque recurret*. Orcâte piedeci ar întâlni natura și orcât ar fi silită să rățăcească în calea sa, ea revine totdeauna la ale sale.

Desvoltarea centrelor comerciale studiate de noi arată că viața noastră comună, chiar în formele ei cele mai complexe, este supusă la «pravila pământului». Viețuim și muncim, de multe ori fără să ne gândim la poruncile ei. Inșă lucruri temeinice nu se pot face decât atunci, când suntem următori acestor porunci și ne mișcăm în marginile date de ele.

În capitolul următor vom încerca să arătăm în ce chip pământul, cu bogățiile sale, a hotărât viața târgurilor de care ne-am ocupat.

1. Mai mult decât atâta, Ploieștii de azi nu sunt decât un Târgșor modern, un oraș de comerț prin excelență și nimic mai mult (Cf. Statistica din 1860, în *Analele Statistice*, pe anul respectiv). Este drept că bogăția păcurilor i-au adaos cununa streină de hornuri de fabrică de jur împrejur, care te fac un moment să crezi că te găsești în fața unui oraș industrial apusan. O simplă iluzie. Ploieștii sunt tot târgul cel vechi. Forma de oraș industrial este numai fațada. Un călător modern, care l-a vizitat la 1904, l-a descris, în puține cuvinte, astfel: „O piață de unde pornesc strade spre mahalale. Un târg (= oborul) stătea încă acoperit de pănuși de porumb și alte rămășițe ale mișcării de care din timpul dimineții“ (N. Iorga, *Drumuri și orașe în România*, Buc. 1904, p. 82 ș. u.). Nimeni n'a văzut mai bine sufletul orașului Ploiești.

COMENTARIU GEOGRAFICE CU PRIVIRE LA DESVOL-
TAREA TÂRGURILOR ȘI ORAȘELOR DINTRE BUZĂU,
TÂRGOVIȘTE ȘI BUCUREȘTI

1. *Așezarea târgurilor la poalele colinelor.*—Toate târgurile, a căror dezvoltare am urmărit-o, s'au ivit în apropierea hotarului dintre dealuri și câmpie. Faptul acesta are un înțeles adânc, asupra căruia trebuie să ne oprim mai mult.

La prima vedere s'ar părea că, ceea ce determină această așezare a târgurilor, este bogăția fâșiei de pământ ce desparte câmpia de dealuri. De multe ori poalele dealurilor sunt partea cea mai populată a unei regiuni. Acolo locuitorii au la 'ndemână și câmp întins pentru arătură și au, în acelaș timp, la îndemână și bogăția viilor, livezilor, vânatului și pădurii dealurilor. Alta este însă cauza principală a așezării târgurilor la marginea dealurilor în câmpie.

Dupăcum pădurea crește numai în locurile ce nu sufer de perioade secetoase îndelungate, tot astfel târgurile trăesc și se dezvoltă numai acolo unde negustorilor le este asigurată vânzarea continuă, neîntreruptă de crize prea lungi.

Există oare regiuni, la noi, în care această condițiune să fie îndeplinită pentru târguri?

Țara noastră are sus munți și dealuri, jos câmpii cu păduri sau câmpuri deschise, lunci și bălți. Nici

una din aceste regiuni nu produce, regulat, în fiecare an, felul său de avuție.

Intr'un timp se pot întâmpla revărsări și înecuri mari, în timpul cărora pescarii să nu poată pescui. Sau se poate întâmpla ca peștele să nu producă destul câștig celor ce-l vânează. Târgul, la care vin de fac cumpărături pescarii, aprovizionându-se cu cele trebuincioase vieții și gospodăriei lor, va suferi atunci din pricina lipsei de vânzare.

Câmpia poate să nu producă în unele părți ani dearândul, din cauza secetei, și, după secetă, în anul producțiunii, grâul să n'aibă preț. Așezat în câmpie, un târg își poate pierde toată agonisita lui, în acei ani de pagubă. Viile și livezile dealurilor, deosemena, uneori produc, alteori nu produc.

De aceea târgul care desface marfă populațiunii dintr'o regiune cu *un singur fel de produse naturale*: fie grâne, fie struguri, fie prune, nu poate să prospereze. Căci negustorii nu pot să aștepte, ani dearândul, cumpărători, cu marfa nevândută în prăvălie.

Astfel se face că, pentru a-și asigura o continuă vânzare îndestulătoare, târgurile se așează de obicei în vecinătatea a două sau mai multe regiuni, cu produse naturale felurite.

În Țara Românească ele își găsesc locul cel mai potrivit la poalele colinelor. Acolo au deoparte câmpiile cu grâne, de altă parte dealurile cu vii și livezi. Ele sunt astfel și la îndemâna câmpenilor și la îndemâna delenilor. Până și muntenilor nu le este peste mână, căci și ei au destule prilejuri de a veni

și a face vânzare tot aici. Căci din munte coboară toamna la câmp plini de bani oierii și primăvara se întorc iarăși la munte. Unul din drumurile cele mari ale orașului Ploiești poartă și azi numele de «drumul oilor» și pe acest drum, la intrarea în oraș, colțul cu calea Câmpinei purta mai 'nainte numele «stătătoarea oilor». — Toamna se întorc la munte muntenii învoiți să muncească pe moșiile câmpului și cu toții târguesc de pe sub dealuri, fiindcă le vine mai aproape să ducă până acasă de acolo târguiala, decât dacă ar târgui dela câmp, dintr'altă parte. De trei ori pe an coboară șiragurile de căruțe, cu coviltire albe, ale muntenilor, în câmpia de sub dealuri, pentru a semăna, a plivi și a culege ce au semănat pe locuri luate în dijmă. În sfârșit, în toată vremea curg la târgurile de sub dealuri locuitorii, cu judecăți și pricini, din fundurile munților.

Așa se alimentează azi Ploieștii și Mizilul din vânzarea la câte trele felurile de oameni. Dacă într'un an nu face câmpul grâne, negustorul nu suferă, fiindcă are cumpărători pe munteni, unde pădurea și pășunea sânt totdeauna verzi. Și dacă s'a întâmplat să nu se facă prune în livezile de sub munte, se fac prune sau struguri în dealurile de lângă câmp. Este cu neputință, după spusele negustorilor, să nu se facă, în acelaș timp, nimic în câte trele părțile. De obicei «se face» în două părți cel puțin: sau prune sau struguri sau grâne, două din aceste trei.

Din expunerea noastră s'a văzut că numai Valenii și Câmpina, în regiunea studiată, se întemează

pe negoțul unei singure regiuni: aceea a muntelui. Ambele așezate la drumuri mari de comerț, scale a acestor drumuri, locuri de descărcare și de vămuire a mărfurilor¹, ele aveau, pe lângă aceasta, toate avantajele terenului, care să înlesnească dezvoltarea lor ca târguri în regiunile unde erau așezate: Câmpina fiind așezată la confluența Doftanei cu Prahova; Vălenii găsindu-se pe largă vale a Teleajenului, acolo unde această vale vine în atingere cu depresiunea Chiojdului, care-i înlesnește comunicația cu bogata regiune de sub munții despre partea Buzăului, fiind în acelaș timp în apropierea și a altor afluenți ai Teleajenului, ce-i ușurează legătura și cu alte părți ale muntelui. Cu toate că și Câmpina și Vălenii sânt tot atât de vechi ca și Ploieștii, nici unul din ele n'a ajuns, în timpul dezvoltării lor ca târguri, la forma superioară de orașe. De veacuri ele au stagnat. Câmpina a ajuns la strălucirea ei de azi prin păcură, nu prin comerț. Iar Vălenii, cu toată înflăcășarea lor de prosperitate, n'au crescut, ca populație, dela 1899 până azi, decât cu 300 de suflete: dela 3443 la 3723,² și aceasta din pricină că, dela o

1. Pentru Văleni vezi studiul meu *Trecătorile Teleajenului*, citat deja, passim. Pentru Câmpina citez pe Sulzer, 1781: *Kimpina ist die Niederlage der von Kronstadt ankommenden Waaren und deswegen mit einem Mauthamte versehen* (o. c., I, p. 313).

2. *Recensământul populației în 1912*, Buc. 1913, reprezintă comparativ cifrele pentru toate orașele. Cf. mai sus p. 77, n. 4, unde este reprodus procentul creșterii comparativ cu al altor orașe. De când cu legea țuicei isvorul principal de bogăție al Vălenilor a secat. Ceea ce el a câștigat prin modernizare, a pierdut pe această cale. Se vede clar de ce puțin folos este unui oraș o cale ferată, când regiunea lui e săracă. Totul este bogăția regiunii ce'l înconjoară.

vreme încoace, au început să cadă în părăgenire livezile de pruni.

2. *Causele înfloririi târgurilor prahovene.* — Dar se va zice: mai sunt locuri cu aceeaș așezare ca a orașelor din marginea colinelor Prahovei pe tot lungul colinelor țării și, cu toate acestea, fenomenalitatea de aici nu s'a produs și în altă parte. Căci nicăeri, pe linia de despărțire a colinelor de câmp, nu s'a mai format un oraș atât de mare ca Ploieștii.

Causa este că regiunea, care formează obiectul studiului nostru, presintă o mare varietate de relief. Deoparte dealuri scunde, frământate, cu multe fețe bine expuse. De altă parte două văi, Teleajenul și Prahova, ce es din munte în acelaș loc și locul unde ele es este o largă câmpie între dealuri. Această câmpie face ca linia dealurilor să nu fie dreaptă, și deci scurtă, ci o curbă largă, cu sinuosități. În partea nordică a acestei câmpii, câmpia Măgurele-Podeni, deacurmezișul între dealuri, face să avem două rânduri de coline bine expuse, cu vii bogate. Dincolo de vii, frământătura reliefului a adus la îndemâna oamenilor sarea și potopul păcurei de azi, bogății datând din timpurile cele mai vechi. Pe valea Teleajenului în sus dealurile scunde fac ca via să fie cultivată până în apropierea Vălenilor, iar livezile se urcă până sus la picioarele munților. Intre livezi, largile terase ale râului poartă până sus, pe ambele părți, culturi de cereale.

Marea bogăție a regiunii se vede din densitatea populației. Regiunea Ploieștilor, cuprinzând înlăuntrul

său târgurile a căror apariție și dispariție am urmărit-o în cursul timpului, este centrul celei mai populare regiuni din Țara Românească.

Dacă ne uităm pe harta de densitate a populației a lui de Martonne¹, observăm că, între orașele Buzău—Târgoviște—București, se află pânza cea mai deasă de populație din țară. E ca o pată ce se desparte, prin hotare precise, atât în părțile de munte cât și în cele de câmp, de restul țării. La vest hotarul ei este format din acel centru de deasă populație, ce se găsește pe fâșia de teritoriu dintre Târgoviște și București, cu continuări spre miazăzi până la Oltenița și Giurgiu, teritoriu pe care Martonne l-a numit, pentru bogăție, Mesopotamia Română². La răsărit hotarul ei coincide cu hotarul pădurii, străvechea vatră a satelor românești, hotar format, în părțile de sub dealuri, de Cricovul Sărat. Centrul ei nu este, cum ne-am fi așteptat, capitala București, ci Ploieștii cu împrejurimile lui³. Sfera de atracție a târgului Ploieștilor, cuprinsă între Cricovul Dulce la apus, Cricovul Sărat la răsărit și Ialomița la miazăzi, este în întregime cuprinsă în această bine populată regiune a țării.

Dacă ne gândim că târgurile se nasc din nevoile de

1. Em. de Martonne, *Recherches sur la distribution de la population en Valachie*, București—Paris, 1903. Este cea mai bună hartă de densitate a populației Țării Românești. Harta anterioară a aceluiaș, anexată la lucrarea sa *La Valachie*, Paris, 1902, este mai sumară.

2. Em. de Martonne, *La Valachie*, Paris—Buc., 1902, p. 327.

3. Idem, *Recherches sur la distribution de la population en Valachie*, harta.

aprovizionare a populației și de desfacere a produselor ei, atunci harta de desime a populației, cu interesanta particularitate, scoasă în evidență mai sus, ne face să înțelegem cu ușurință pentru ce, în vechime Târgșorul și în vremile noastre Ploieștii, au ajuns la însemnătatea lor, și pentruce au roit în diferite timpuri atâtea târguri în jurul lor.

3. *Comunicații.*—Dar mai este o condiție necesară pentru ca un târg, așezat într'o regiune bogată în locuitori și în resurse naturale felurite, să poată viețui și să se poată desvolta. Pentruca sfera de atracție a satelor, ce vin să cumpere sau să aducă produse spre vânzare, să fie cât mai largă, târgul are nevoie ca regiunea din jurul său să aibă, până la mari depărtări, drumuri ușoare, orientate, prin formația reliefului, spre târg, și fără obstacole de netrecut în calea lor.

Și, din acest punct de vedere, relieful a fost parcă într'adins făcut pentru Ploiești și împrejurimile sale. Văile Prahovei și Teleajenului, ce deschid drum la vale bogățiilor regiunii muntoase, se îndreaptă amândouă către larga câmpie ce se desface, între dealuri, spre miază-noapte, răsărit și apus de acest oraș. Aceeași orientare spre câmpia Ploieștilor o au și Bucovelul și Cricovul Dulce, și întrucâtva chiar Cricovul Sărat. Toate aceste râuri, împreună cu Teleajenul și Prahova, au, în timpuri normale, vaduri ce se pot trece ușor cu căruța și chiar cu piciorul. Direcția pe care ele o imprimă drumurilor, contribue în mare parte a da rețelei de comunicație din jurul

orașului înfățișarea unei pânze de păiajen, al cărei mijloc este orașul însuși. Până și sus în munte de presiunile, ce deschid drumuri deacurmezișul între văile cele mari¹, înlesnesc, împreună cu văi mai mici, ca a Vărbilăului, comunicația cu câmpia Ploieștilor, mai ales prin valea Teleajenului.

În privința liniilor de comunicație este de mare importanță faptul că, începând cu cele mai vechi timpuri, Teleajenul, și mai ales Prahova, au deschis regiunii, pe care o străbat, trecători ușoare peste munte, creându-i astfel legături directe cu Transilvania și cu întreg Apusul. Mulțumită trecătorilor îndemânatece, orașele prahovene au devenit în trecut însemnate piețe de schimb între Orient și Occident, cum se vede pentru prima oară în domnia lui Vlad Călugărul și a lui Neagoe Basarab. Grație drumului de fer, stabilit azi prin trecătoarea Prahovei, Ploieștii se pot mândri că sunt un nod al drumului Viena-Constantinopol.

4. *Sfera de atracție*.— Despre întinderea sferei de atracție, a satelor ce vin să cumpere și să vândă la Ploiești, se poate spune că ea concide cu județul Prahovei de azi. De altfel acelaș lucru se poate spune și despre celelalte capitale de județ.

Pedeoparte hotarele administrative însuși au fost determinate, în majoritatea cazurilor, de motive economice. Căci în definitiv cel mai bun centru de apro-

1. Studiul acestor depresiuni în raport cu comunicația deschisă de ele, a fost făcut de C. Zagoriț, *Treisprezece zile din viața militară a lui Mihai Viteazul, luptele cu Polonii*, Buc. 1908, passim.

vizionare și desfacere al unei regiuni este și cel mai potrivit centru administrativ al ei.

Pedealtăparte, chiar în cazul când centrul administrativ n'a fost mai întâi centru economic, el devine cu vremea. Aparatul administrativ și judecătoresc care se stabilește acolo, populația înstărită, cu drept de vot, care vine în timpul alegerilor, salarii statului din toate comunele: preoții, învățătorii, primarii, notarii etc., care vin regulat în interes de serviciu, târguesc toți din orașul de reședință al autorităților administrative și judecătorești. În zilele de înfățișare la judecată imprecinații și martorii lor umplu orașul, și negustorii dobândesc astfel clienți din satele cele mai depărtate, care altfel nici n'ar da pela târg. Astfel este îndeobște cunoscută și discutată între negustori marea lovitură pe care ei au primit-o, în timpul din urmă, prin înființarea judecătorilor ambulanți.

De multe ori în întinderea sferei de atracție a unui târg joacă mare rol și tradiția. În Ploiești vin țărani tocmai dela Finta și din alte sate din părțile Ialomiței, cărora le-ar veni poate mai aproape Târgoviștea. Mi-am explicat aceasta prin faptul că acești oameni nu sânt obicinuiți cu Târgoviștea, ci, de când exista Târgșorul, mergeau spre Prahova la târg, și, după stingerea Târgșorului, au trecut la Ploiești. Se poate însă să fie la mijloc și faptul că târgul Ploieștilor fiind mai viu, ei găsesc aici condiții mai bune de desfacere și din această cauză au prins obiceiul de vin totdeauna aici, nu numai când desfac, ci și când cumpără.

5. *Causele ridicării Ploieștilor.*—Dar cum explicăm schimbările ce s'au produs în diferite epoce în situația târgurilor regiunii? Cum explicăm victoria Ploieștilor în lupta dintre orașele Prahovei?

Din expunerea noastră s'a văzut limpede că, întemeind târgul Ploieștilor, Mihai Viteazul n'a făcut altceva decât a strămutat vestitul târg și oraș Târgșor, din vechea lui vatră de lângă Prahova, pe malul Dâmbului, lângă eșirea Teleajenului din munți.

Schimbarea închipuită și realizată de marele voevod răspundea unei nevoi economice și unei cerințe naturale atât de puternice, încât mutarea târgului, care la moartea voevodului era abia începută, s'a urmat pe încetul, timp de două secole, până ce toată viața comercială a Târgșorului s-a tras în Ploiești. Nici într'un cas deci nu se poate spune că la mijloc a fost voința unui singur om, care s'a impus mersului natural al lucrurilor. Mai curând s'ar putea spune că geniul extraordinar al voevodului a înțeles de timpuriu acest mers și l-a înlesnit în calea sa, anticipându-l.

Așezarea târgului mai întâi la Târgșor a fost neîndoios determinată de izvoarele abundente ce se găseau înainte vreme în această localitate. Pe locul unde se află azi ruinele vechiului oraș patru izvoare puternice scoteau apele lor acum o sută și ceva de ani. Așezarea fericită a acestor izvoare pe marele drum comercial, care cobora dela Brașov, prin pasul Branului și prin Târgoviște, pentru a merge la Brăila, a făcut din această localitate un popas pentru carele

cu mărfuri ale Brașovenilor și mai apoi un loc de desfacere al lor. Localitatea avea, pe lângă aceasta, mai ales în primele timpuri, avantajul că era, pe deoparte adăpostită după perdeaua de păduri dela răsărit, pe de altă parte nu era prea depărtată de ocrotitoarea «cetate de scaun» Târgoviște, și deci putea fi ușor apărată de primejdiile ce veneau despre Moldova și despre Tătari.

Așezarea întâmplătoare a unor isvoare pe un drum comercial și nevoile apărării sunt însă, în timpuri normale, fără nici o legătură cu cerințele unui târg după cuviință. Căci, pentru a răspunde nevoilor de aprovizionare și desfacere ale unei regiuni, târgul trebuie să fie așezat în centrul ei. În regiunea căreia slujă de centru economic, Târgșorul, prea depărtat de zona dealurilor, ocupă o poziție excentrică față de partea în adevăr bogată a județului Prahova. El era mai mult la 'ndemâna câmpului.

Dacă ne gândim însă la faptul, asupra căruia au atras atenția călătorii vechi, că populația cea mai înstărită a țării se găsea adăpostită în partea muntoasă,¹ înțelegem cât de peste mână venea Târgșorul, așezat prea departe în câmp, tocmai populației dela care el putea folosi mai mult.

1. Bauer la 1769—1774, observă că muntele e mai populat decât câmpia (Cf. Gh. Vâlsan, *O fașă în popularea țărilor românești*, Buc. 1912, p. 18, din *Buletinul Societății geografice*). Călătorul H. von Reimer, care a trecut la 1793 dela Buzău la București, pe drumul Urzicenilor, spune: „Locuitorii cu stare ai acestei țări locuiesc în munți“ (Die wohlhabenden Unterthanen dieser Provinz wohnen in den Gebirgen. *Reise*, Petersburg, 1803, p. 119).

Dacă iarăși ne gândim pedeoparte că și azi populația cea mai deasă, pe lângă că se află în partea muntoasă, este concentrată, în partea de munte a județului Prahova, mai ales pe cursul râurilor¹, pe dealtăparte că în vechime, în partea de munte, strimta vale a Prahovei a fost prea puțin locuită² și că populația s'a îndesat mai ales pe largă și bogata vale a Teleajenului, care are și multe urme de așezări din epoca romană, atunci înțelegem cu ușurință cum, prin mutarea la Ploiești, târgul nu numai că a venit în centrul regiunii pe care o servea, dar, în acelaș timp, s'a apropiat de adevăratele izvoare ale puterii sale, adică de populația înstărită a regiunii muntoase și de bogăția văii Teleajenului și a dealurilor dela gura ei: Dealul Păuleștilor și Găgenilor pe dreapta; Dealul Scăenilor, Dealul Frumos și mai ales Dealul Mare pe stânga.

Marea producție de azi a văii Prahovei și aglomerarea de populație, pe care a adus-o cu sine, este de dată recentă și se datorește exploatărei moderne și industrialisărei văii. Din centrele de curând formate, pe viitor se vor forma acolo orașe frumoase, dovezi strălucitoare de ce poate face voința omească, chiar în locuri aspre și sălbatice.

În stare naturală însă, valea Prahovei este, prin strimțetea și sărăcia ei, puțin potrivită pentru îngră-

1. Em. de Martonne, o. c., harta.

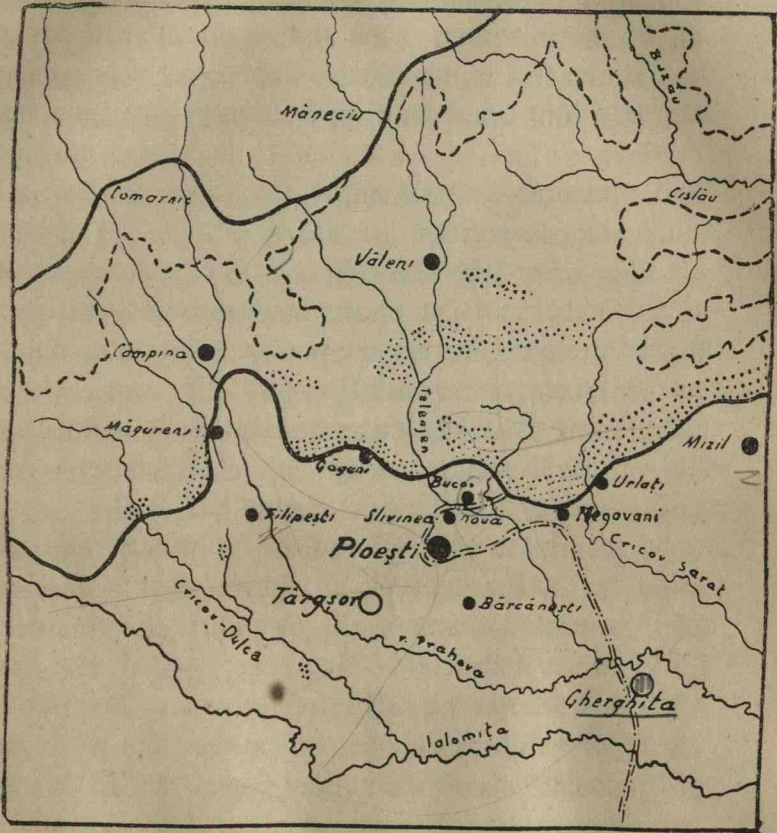
2. Gh. Zagoriș, studiul citat, p. 94, unde se arată că multe din satele actuale de pe Prahova de sus se trag din cârciumele de popas ale vechiului drum al Brașovului dinainte de 1800.

mădiri mari de populație. Zona colinelor productive pe cursul său are o lățime de abia 15 klm. (dela Comarnic până la Bănești). Chiar pe această lățime multe dintre dealuri sunt sau acoperite cu păduri, sau sunt atât de înalte încât împedică cultura, de ex. Măceșul, între Vărbilău și Doftana; Straiștea între Prahova și Doftana, Sultanul și înălțimile dela sud între Prahova și Ialomița. Pe valea Teleajenului zona colinelor cultivabile are o lărgime de aproape 40 klm. dela Mâneci la Bucov. Aici colinele, reduse ca înălțime, sunt mult mai potrivite pentru cultură. Puterea bogăției și populației a fost înainte pe această vale și, după cuviință, la gura Teleajenului trebuia să se găsească, dela început, orașul, nu la gura Prahovei, dacă din primele timpuri motivele economice ar fi hotărât așezarea lui.

În acest chip este de înțeles în primul rând mutarea orașului dela Târgșor la Ploiești și în al doilea rând victoria Ploieștilor asupra tuturor celorlalte târguri din jurul său.

6. *Causele căderii Gherghiței și ridicării Mizilului.*— Exact același fenomen, ce s'a petrecut cu Târgșorul, s'a petrecut și cu Gherghița. Până la 1600, când apar Ploieștii, dela Târgșor până la Buzău nu mai era alt târg decât Gherghița și, cu toate că ea era depărtată de marginea colinelor, cea mai însemnată parte a negoțului ei se întemeia pe vânzarea la locuitorii dealurilor din regiunea Cricovului Sărat și a Mizilului de azi. Neavând un târg supt deal, ca azi, acestor locuitori le venea mult mai departe Târg-

Zonele de bogății naturale ale regiunii.

- Limita Munților; ———— Limita de est a pădurilor —
 - - - - - Limita colinelor înalte, recultivate, spre miază-zi - -
 ———— • dealurilor ; ■■■■■ vii -

Harta VII. — Gh. Zagoriț, Târguri și orașe.

șorul și Buzăul decât Gherghița. Că așa stătea lucrul se vede din aceea că atunci când, în preajma anului 1700, apare un târg în dealurile Cricovului, la Urlați și la Negovani, între motivele, ce au îndemnat pe domni să-l desființeze, a fost și acela că «și vama (târgului) Gherghiții să strică dintru această pricină¹».

Inceputul decăderii Gherghiței se pronunță după anul 1600, și el coincide cu înfiriparea Ploieștilor. Această coincidență își are înțelesul său.

În vechime numărul mic al satelor făcea ca întinderea regiunii pe care o servea un târg să fie foarte mare. La 1700 Brâncoveanu nu a îngăduit înființarea unui târg săptămânal la Urlați, temându-se, mai întâi de toate, să nu se «strice târgurile cele vechi, adică al Ploieștilor și Târgșorului²». Sfera târgului Ploieștilor se întindea prin urmare și asupra dealurilor dela răsărit de Teleajen până la Urlați.

Înainte de 1600, cât timp existau numai Târgșorul și Gherghița, Dealul Mare dintre Teleajen și Urlați era mai aproape de Gherghița decât de Târgșor și Buzău³. Pe atunci nu numai populația acestui deal, ci și aceea de pe valea Cricovului Sărat și din

1. Vezi aici p. 51, nota 2.

2. Vezi aici p. 35 și nota 3.

3. Din șoseaua Buzău—Ploiești, din dreptul gării Valea Călugărească, sânt 20 klm. și până la Târgșor și până la Gherghița, dar drumul spre Gherghița e mai îndemânatec. Spre răsărit de acest punct localitățile sunt din ce în ce mai aproape de Gherghița și mai departe de Târgșor. La Valea Călugărească se găsea deci limita dintre sfera de atracție a Târgșorului și sfera Gherghiței.

dealurile dintre Urlați și Mizil, până sus în munte, venea natural să târguiască dela Gherghița.

După întemeerea târgului Ploieștilor (1600), la 10 klm. spre răsărit de Târgșor, până și locuitorilor de pe valea Cricovului Sărat le venea cu câțiva klm. mai aproape noul târg decât Gherghița. Gherghița perdu dintr'o dată tot Dealul Mare și dealurile din gura Cricovului, împreună cu colinele din spatele lor.

Ploieștii pe lângă aceasta, prin situația, lor, atrăgeau pe cumpărători și prin aceea că, aprovizionându-se mai ușor dela Brașov și din regiunea Teleajen — Prahova, puteau să desfacă marfa în condițiuni mai avantajoase.

Tot prin întinderea sferei de atracție a târgului Ploieștilor asupra dealurilor din basinul Cricovului, Sărat se explică pentrue un târg mai mare nu s'a putut întemeia la Urlați și nici mai ales la Negovani ci tocmai departe la Mizil, la jumătatea distanței dintre Ploiești și Buzău.

Atât din faptul că Gherghița a decăzut atunci când a perdut contactul cu dealurile, cât și din faptul că în locul ei s'au ivit târguri mai apropiate de dealuri, reese cu evidență că, în primul rând, de bogăția dealurilor a fost legată viața ei în timpurile prospere. Mutarea orașului Gherghița la Mizil și Urlați este un fenomen asemănător cu mutarea Târgșorului la Ploiești și Filipești, această mutare datorindu-se în amândouă cazurile atracției dealurilor.

7. *Alte cauze ale ridicării Ploieștilor și Mizilului.* — Mutarea târgului dela Urlați la Mizil n'a fost cauzată

numai de apropierea Ploieștilor. Atât târgul dela valea Negovanilor, cât și cel din «Gura Urlaților», erau așezate în apropierea imediată a colinelor, vârate oarecum între ele, ceea ce le împedea de a fi la îndemâna multor sate din dealurile învecinate.

Pentru a fi la îndemâna unei zone mai întinse a regiunii deluroase, târgul trebuie să se așină în câmp la oarecare depărtare de dealuri, pentruca drumurile, ce es dintre coline pe văi, să nu fie nevoite, după ce au coborât în câmp, să ocolească pe la poalele înălțimilor, trecând deacurmezișul văilor, pentru a se sui iarăși din câmpie între dealuri ca să ajungă la târg. Între dealuri târgul vine departe și locuitorilor câmpului. Astfel sfera lui de atracție se îngustează și, dacă nu dispăre, el devine târg numai al văii în gura căreia este așezat. Aceasta e o cauză însemnată nu numai a scăderii târgului Urlaților, ci și a dispariției târgului Găgenilor și a stagnării atâta vreme a Câmpinei, care, de ar fi fost așezată ceva mai în câmp, ar fi putut sluji nu numai regiunii muntoase, ci și câmpiei.

Cu totul alta e așezarea Ploieștilor și Mizilului. Când intri pe barierele de miază-zi ale Ploieștilor, sau mergi dela gara de sud pe bulevard spre oraș, vezi spre răsărit dealuri la depărtare de câțiva klm. și ai impresia că ai intrat în zona colinelor. Totuși orașul e așezat în plină câmpie, în locul unde se înmănuchează drumurile ce es din munte pe văile râurilor. Ordeunde ai veni nu găsești asperități de

relief în calea spre dânsul. El e deopotrivă la îndemâna câmpului și dealului.

Aceeași așezare, la oarecare depărtare de dealuri în câmp, o are și Mizilul. Dacă ești pe barierele sudice și privești câmpia întinsă dela miază-zi, crezi că te găsești în mijlocul Bărăganului. Dar dacă, dela aceleași bariere, îți întorci privirea spre miază-noapte, te crezi în deal, căci se văd bine nu numai cramele și casele, ci și arborii și zaplazurile de pe dealuri.

8. *Slivina, Filipeștii, Măgureni, Bucovul.* — Din acelaș punct de vedere, al așezării, păcătuia Târgșorul, care era prea depărtat în câmp, cum am văzut. Incercarea de a face târg la Bărcănești n'a putut isbuti, căci ar fi fost o întoarcere la nepotrivita situație a Târgșorului.

Idea Slivinenilor de a întemeia un târg la Bereasca nu era contrară înțeleșului desvoltării de până atunci a târgurilor prahovene, cercând să apropie târgul și mai mult de dealuri, în aceeași direcție în care se apropiase și Ploieștii. Față de așezarea Ploieștilor era un progres topografic, căci târgul bulgăresc, așezat pe un loc mai înălțat, cu bună scurgere, avea și iazul Bereasca prin mijloc. Ca așezare în regiune însă, nu era un progres, căci la Bereasca târgul, depărtându-se prea mult de satele de pe Prahova și de eșirea acestui râu din munți, târgul ar fi devenit exclusiv al văii Teleajenului, ca Bucovul și Vălenii, nu al ambelor văi ca Ploieștii.

Dacă ar fi eșit deasupra un târg în gura Teleajenului ar fi crescut, în timpurile noastre, târgurile locale

de pe Prahova, în primul rând Filipeștii. Scăderea acestor târguri am explicat-o prin pierderea contactului cu drumul Brașovului. Sunt și alte cauze care au împiedecat dezvoltarea Filipeștilor și Măgurenilor. Cu toate că sunt aproape de câmpia dela miază-noapte de Ploiești, ele nu vin în atingere directă cu câmpul cel mare al țării, ce se așterne la poalele dealurilor și care începe abia dela Ploiești în jos. Pe lângă aceasta, aceste târguri sunt despărțite și de câmpia Ploieștilor prin apele Prahovei, care sunt, mai ales în dreptul Filipeștilor, în timpuri ploioase, «împotrivitoare și anevoe de trecut», cum spun actele vechi.

Și Filipeștii și Măgurenii se ațin la o singură vale ce ese din munte, aceea a Prahovei, după cum de altă parte Bucovul se aține numai la a Teleajenului. Și ele nu au nici măcar avantajul pe care-l are Bucovul, de a fi în apropierea unor dealuri bogate. Amândouă sunt strânse de aproape, în partea de apus, de dealuri împădurite, sărace și lipsite de drumuri.

Acum când cunoaștem condițiile geografice de dezvoltare ale tuturor târgurilor, de care ne-am ocupat, înțelegem pentrue, dintre ele, Ploieștii s'au ridicat mai presus.

I. *Explicări privitoare la hărțile citate prin numere în text.*
In paranteză pătrată No. de ordine din colecțiunea
Academiei Române.

No. 3. *Principatum Moldaviae et Walachiae ex autographis castrametatorum Russicorum*, de I. F. Schmid, 1774 [36].

No. 4. *Carte generale des limites entre les trois empires*, par F. I. M., 1788, Viena [710].

No. 5. Harta austriacă dela 1790: *Militairische Karte der kleinen oder oesterreichischen und grossen Walachei* [Fără].

No. 6. Gheneralnaia carta ciasti Rossii, socinena i gravirovana vă 1799^{mă} godu [364].

No. 7. *Charte vom türkischen Reiche in Europa*, de I. C. M. Reinecke, Weimar, 1800 [205—253].

No. 8. *Mappa generalis regni Hungariae partiumque adnexarum*, de Iohannes de Lipszky, Pesthini, anno 1806 [521].

No. 9. Podrobnaiia carta rossii scoi imperii i bliz leajaștih zagrancinâh vladeanii (1801—1812) [419].

No. 10. *Das osmanische Reich in Europa*, de Iwan Danie-low, 1815, Viena [633].

No. 11. *Das oesterreichische Kaiserthum* (1822) [716].

No. 12. *Mappa specialis Valachiae*, de Ioseph Dirwaldt, Vindobona, 1824 [13].

No. 13. *Carte der europaeischen Turkey*, k. k. öster-Genera-lquartiermeisterstab, 1829 [414].

No. 14. *Kriegsstrassen-Karte eines Theiles von Russland*, publicată de stat-majorul austriac la 1837 după harta lui Schubert din 1829 [510].

No. 15. *Harta administrativă a Valahii, alcătuită de ghe-neralicescu stabpodpolcovnic Bergengheim I-iu*, București, 1833 [431].

No. 16. *Magyar Ország*, de Ludwig von Schedius și Blaschnek Sámuel, 1833—1836 [415].

No. 17. *Die kaiserliche-königl. Militair-Grenze*, de W. Pokorny, 1840 [336].

II. *Explicări privitoare la executarea hărților anexate.*

Harta I. *Moșia domnească a Târgșorului și a Ploieștilor cu așezările de pe ea în diferite timpuri.* Hotarul moșiei Ploieștilor este cel actual. Pentru hotarul moșiei Târgșorului vezi p. 10, n. 6, din text. Ruinele orașului Târgșor sunt repre-

zentate după urmele pe teren. Pentru așezările dinainte de 1600 vezi p. 24—26 din text. Pădurile, isvoarele și marginile așezărilor la 1790 după harta austriacă No. 5. Marginile așezărilor actuale după harta statului major român.

Harta II. *Vatra târgului Ploiești*, cu „granița pădurilor“, după cercetări documentare și topografice, parte expuse la p. 23—4 din text, parte nepublicate.

Hărțile III—VI, toate cu caracter statistic, reprezintă satele și orașele prin cercuri. Suprafața cercurilor este proporțională cu numărul locuitorilor. Toate cercurile, din toate hărțile, sunt calculate pe aceeași bază, încât se poate compara orice sat sau oraș din o hartă cu oricare altul din altă hartă, pentru a se stabili, din simpla vedere, o comparație între însemnătatea fiecăruia față de celelalte în diferite timpuri. — Isvoarele pentru compunerea lor sunt, în ordine cronologică, următoarele:

Pentru anul 1810 statistica din manuscriptul 1457 al Academiei Române. Cătunele Cricoveni, Branciog, Bolnița, neputându-se identifica, nu s'au pus. Sibiul și Brașovul la 1818 după Marienburg.

Pentru anul 1831—2 populația rurală după *Analele Parlamentare ale României*, II, p. 475 ș. u. Cătunele Neagra, Siliștea Popii, Ungurenii Stolnicei, Stăneștii de Sus și Găvana, neputându-se identifica, nu s'au pus. Seaca s'a pus lângă Olari iar Ungurenii ot Filipești sub Filipeștii de Târg.

Ploieștii (1832—43) și Bucureștii (1831) după dosare din Arhiva Orașului Ploiești, citate în studiul meu *Contribuțiuni la vechea statistică și cartografie românească*, Buc. 1915, p. 15—16 (Extras din *Buletinul Societății Geografice*, XXXV). Urlašii și Mizilul (1831) după harta rusă, analizată în acelaș studiu.

Orașele în 1860, după *Analele Statistice* din 1860, p. 99 ș. u.

Ploieștii la 1880, după I. C. Gârleanu, *Statistica urbei Ploiești*, Ploiești, 1880.

Pentru anul 1899 *Recensământul general al populațiunei României*, Buc. 1905. Brașovul și Sibiul, la 1900, după statistica oficială maghiară.

Ploieștii la 1912, după *Recensământul general al populațiunii României din 19 Decembrie 1912*, Buc. 1913.

Harta IV, a *Zonelor de bogății naturale a regiunei*, după informațiuni și excursiuni personale. Partea privitoare la vii și păduri mai ales după harta austriacă din 1790 (No. 5).

COPRINDERA CĂRȚII

Cuvânt înainte. p. 3—4

Introducere. Determinarea subiectului p. 5—7

I. *Orașul Târgșor.*— *Introducere*, p. 7—8. *Inceputurile Târgșorului. Moșia orașului, vama lui și organizarea lui administrativă* p. 8—12. *Perioada de înflorire a Târgșorului. Negoț, populație, întindere pe teren, situație față de drumuri, însemnătate economică și politică*, p. 12—21. *Decadența Târgșorului*, p. 21—23.

II. *Inceputurile Ploieștilor.*— *Ploieștii sat. Descrierea regiunii Ploieștilor dinainte de 1600, vegetație, așezări ome-nești, avuție etc.*, p. 23—29. *Intemeierea târgului la Ploiești. Ploieștii în timpul lui Mihai Viteazul*, p. 29—34.

III. *Desvoltarea Ploieștilor până la 1830.*—*Ploieștii pela 1700*, p. 34—36. *Inceputul târgului Filipeștilor*, p. 36—38 și nota 2 dela p. 37. *Târgșorul dela 1700 până azi*, p. 39—43. *Târgul Măgurenilor*, p. 43. *Infiorirea Filipeștilor până la 1830*, p. 43—45. *Desvoltarea Câmpinei*, p. 45, nota 3. *Ploieștii dela 1700—1830. Negoț, populație, risipa orașului în timpul răz-boaielor austro-ruse-turce dintre 1769—1812, starea orașului la 1810 și 1825*, p. 46—49.

IV. *Orașul Gherghița.*— *Timpul de înflorire. Negoț, orga-nizare administrativă, moșia orașului, însemnătate economică și politică*, p. 49—51. *Decăderea Gherghiței dela 1765—1830, în urma supunerii orășenilor la clacă*, p. 52—56. *Ridicarea Urlaților și Mizilului*, p. 56—59. *Ridicarea Urzicenilor*, p. 59—60. *Efectele căderii Gherghiței asupra Ploieștilor*, p. 61.

V. *Infiorirea Ploieștilor după 1830.*— *Câștigarea drumului Prahovei. Stagnarea Filipeștilor*, p. 62—66. *Târgul bulgăresc Slivina Nouă, dela Bereasca, 1831—1838* p. 66—72. *Ploieștii pela 1840*, p. 72—74. *Târgul Bucovului și dispariția lui după 1845*, p. 75—80. *Târgul Găgenilor*, p. 76. *Desvoltarea târgului Vălenilor*, p. 77, nota 4. *Aducerea drumului București-Mol-*

dova și București-Brăila prin Ploiești. Ploieștii nod de căi ferate, p. 80—85. Ploieștii azi. Creșterea populației dela 1810—1912. Locul de azi al Ploieștilor între orașele țarei, p. 85-87.

Comentarii geografice. — 1. Așezarea târgurilor la poalele colinelor, p. 88. — 2. Cauzele înfloririi târgurilor prahovene, p. 92. — 3. Comunicații, p. 94. — 4. Sfera de atracție, p. 95. — 4. Cauzele ridicării Ploieștilor, p. 97. — 6. Cauzele căderii Gherghiței și ridicării Urlaților și Mizilului, p. 100. — 7. Alte cauze ale ridicării Ploieștilor și Mizilului, p. 102. — 8. Slivina, Filipeștii, Măgureni, Bucovul, p. 104.

Hărți.

I. Moșia Târgșorului și Ploieștilor, cu așezările de pe ea în diferite timpuri și cu reprezentarea pădurilor la 1790, p. 12—13.

II. Vatra târgului Ploiești, cu hotarul vechilor păduri pe locul de azi al orașului, p. 28-29.

III. Creșterea populațiunei orașului Ploiești dela 1810—1912, p. 86—87.

IV. Populațiunea dintre Cricovul Dulce și Teleajen la 1810, p. 86—87.

V. Populațiunea dintre Cricovul Dulce și Cricovul Sărat pe sate, la 1831—2, p. 86—87.

VI. Populațiunea dintre Cricovul Dulce și Cricovul Sărat pe comune, la 1899, p. 86—7.

VII. Zonele de bogății naturale ale regiunii, p. 100—101.

VIII. Puterea comercială și industrială a orașelor regiunii la 1860, p. 66.

Anexe.

1. Explicări privitoare la hărțile citate prin numere în text, p. 107.

2. Explicări privitoare la executarea hărților anexate, p. 108.

DE ACELAȘ AUTOR

1. *Trecătorile Teleajenului în Anuarul de Geografie și Antropogeografie* al Universității din București, pe 1911-1912, p. 62-100, cu o hartă a jud. Săcueni și 4 clișee.
2. *Stabilirea Suzeranității Turcești în Moldova*, Buc., 1914, tip. Poporul.
3. *Din Trecutul Ploieștilor.*—Monumente istorice. O cronică inedită. Brazda lui Novac.—In Biblioteca „România Viitoare” No. 1, Ploești, tip. Progresul, 1914.
4. *Contribuțiuni la vechea statistică și cartografie românească*, București, Socec, 1915.

